

Vatra veche

Vatra veche

11

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul I, nr. 11, decembrie 2009 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I.Slavici, I.L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

VATRA VECHE DIALOG CU DAN HĂULICĂ

Romulus Guga, sfidând timpul

S-au scurs aproape trei decenii de la plecarea lui Romulus Guga spre meleaguri mai blânde. Tânărul scriitor de numai 44 de ani navighează de atunci înspre porți cerești în buna companie a spiritelor lui tutelare. I se potrivește și lui ceea ce scria în 1967 despre Lucian Blaga, la mormântul din Lancrăm: *Poetul e împrejmuit cu piatră/ Anii sunt scriși sub nume./Cărțile se pot citi, nu mai există/ o altă față./Statuia e-n mâinile mele. (Poetul e de-acum împrejmuit cu piatră...)*

Posteritatea sa durabilă este dată de cărțile publicate antum (**Bărci părăsite, Totem, Adio, Arizona, Paradisul pentru o mie de ani, Speranța nu moare în zori, Noaptea cabotinilor** ș.a.) și postum (**Poezii, Teatru comentat. Evul Mediu întâmplător** ș.a.)

În Clujul studenției noastre, Romulus Guga se pierde în noapte alături de alți colegi de generație, unii dintre ei condeieri de talent. Acum, după atâția ani, știm (grație iubitei sale Voica Foișoreanu-Guga) numele acelei nefericiri mișcătoare. Dar taina lui ni se dezvăluie și prin cuvintele proprii, în câteva poeme: *Cine va ști c-am fost / Pe drumul acesta /Trecător și singur.. / Cine va ști c-am vorbit pietrei /Despre viața mea...(Melancolie) Vindecă lume cu lume scornind/ gând ostenește gând și uitare/O frică e-n lucruri și-n țărână/ e-o taină și-o frică mai mare.(Taine)* Ni se spune că adolescența i-a fost umbrită de evenimente biografice.

Romi, cum îi spuneam noi, alterna între sociabilitate și izolare, care ni se părea unora orgolioasă, inaccesibilă; între boemă și studiu, între absență și *prezenteism*. Tânărul înalt, robust, enigmatic, cultiva prietenia, dar iubirea o găsea departe de cercul studentelor. Femeia lui era necunoscuta pe care nu voia să o arate celorlalți iar el, cavalerul tăcut și discret.

Într-o primăvară (din 1961), ne-am cunoscut mai bine. Făceam parte împreună cu alții dintre studenții aleși pentru practica pedagogică la un liceu din Beclean. După terminarea lecțiilor, s-au inițiat mici excursii în împrejurimi. Au fost immortalizate câteva momente pe celuloid. Din arhiva noastră de atunci sunt câteva cadre fotografice în care apare surâzând Romi Guga. Este îmbrăcat elegant ca un viitor profesor de română și ține în mână dreaptă o

țigară. Nu se mai sfiia de nimeni, nici chiar de doamna profesoară de pedagogie. Seducea. Georgeta Munteanu era cucerită și mândră de noi toți.

În altă fotografie este surprins numai el și profesorul Sasu, într-un grup de fete inteligente și frumoase. Un surâs victorios trece peste chipurile tuturor. Deși erau prima dată cu catalogul sub braț, studenții clujeni își arătasera clasa. În altă imagine de grup, făcută exclusiv pentru domnul Curticeanu, surâsul s-a transformat într-un hohot, într-o explozie de bucurie și vitalitate. Puținii noștri colegi, Romulus Guga și Petre Got, scriitorii de mai târziu, se prăpădesc de râs, dar nimeni nu mai știe acum ce cuvinte le-au stârnit această stare ludică.

La aceeași practică pedagogică participau studenții de la Secțiile Română și Maghiară ale Universității Babeș-Bolyai, iar pentru o mai bună cunoaștere și apropiere se organizau excursii comune, reuniuni și acțiuni sportive. Atunci, ca supremă destindere pentru băieți, s-a decis

alcătuirea unor echipe de fotbal adverse. Romi juca și el în echipa botezată cu numele comic *Mușuroiul*.

La 22 de ani se implica total în joc, în scris, în activități culturale împreună cu Timotei Ursu și alții. După absolvirea facultății, risipiți prin repartiții guvernamentale în toate părțile, am aflat totuși că el a preluat redacția revistei **Vatra** din Târgu Mureș. Timp de treisprezece ani a modelat-o și i-a dat un prestigiu național. Romulus Guga a fost un continuator al clasicilor G. Coșbuc, I. Slavici, I.L. Caragiale, dar și un *re-întemeietor* de vatră culturală în spațiul transilvănean, un purtător de steag românesc și-n același timp, scriitor european, prețuitor de valori plurilingvistice.

În scurtă vreme s-a impus ca dramaturg, jucat nu doar la teatrele ardelenesti, ci și în Capitală. Era una dintre gloriile generației noastre.

Ne-am întâlnit de atunci numai prin lectură. Citesc **Elegia primitivă** și-l regălesc tot în cuvinte: *Nu mă plâng, nu pot să mai știu / nimic despre mine/Sunt de mult închis într-un sicriu /închegat pe nesimțite în cuvinte.*

Astfel Romulus Guga sfidează moartea prin forța și perenitatea cuvintelor limbii române. Cu o expresie formulată de el, *viața post-mortem* continuă și în acest mileniu.

MARIA COGĂLNICEANU

VATRA VECHIE DIALOG CU DAN HĂULICĂ

„Nu am fost vrednici până acum să demonstrăm în ochii lumii largi această capacitate de valențe deschise ale creației noastre.”

- Născut pentru a vedea, **spunea Goethe... Ne invitați să vedem la Galerile Uniunii Artiștilor Plastici din Târgu-Mureș rădăcinile și dechiderile unui pictor. Se lansează albumul „Marcel Lușe-un pictor” și se vernisează „Florile de leac” ale artistului, într-un spațiu al cordialităților, cum citim pe afișul manifestării.**

- E un gând al artistului însuși care figurează vizibil în această carte, căci e mai mult decât un album, pe care o prezentăm astăzi. Suntem aici într-un spațiu în care ne simțim sub un semn de profundă cordialitate și asta se reflectă nu ca o declarație de manifest, dar se reflectă în însuși duhul expoziției; cu diferențe de temperament, câteodată mai vijelios, altădată mai liniștit, dar întotdeauna cu un fel de robustețe care face față vieții și accidentelor oricât de neașteptate ale unei biografii; această înrădăcinare (am vorbit de rădăcini în subtitlul expoziției) în niște rosturi care sunt al Transilvaniei dintotdeauna, ale unei naturi capabile să apuce realitatea cu un surâs plin de miez. Există în firea artistului Marcel Lușe o capacitate de a face față imprevizibilului care mi-a dat îndemnul de a-l compara la un moment dat cu istețiile lui Tilu Buhoglindă din transpunerea lui Ioan Barac, o capacitate de a sta în mijlocul vieții mereu duhliu, mereu capabil de

a face față diversității. Nu e niciun fel de legământ sistematic în această creație. Sigur, sunt cicluri care câteodată se întrec, câteodată sunt într-un fel de interpenetrație interesantă, dar în această înaintare, artistul nu se supune unei gramatici plastice pe care s-o păzească cu strășnicie. Sunt elemente expresioniste, într-unul din nudurile foarte pregnante pe care ni le prezintă, cu trimiteri nu la un expresionism de natură belicoasă, dar la ceea ce a absorbit expresionismul într-o curgere biruitoare a deceniilor. Sunt cicluri care se reflectă în această expoziție dintr-o producție foarte întinsă ce vrea totuși să păstreze autonomia la diverse inspirații, unele din ele se referă la recursul direct, spontan, față de înconjurimea rustică, buruienile de leac, *les simples*, cum le spun francezii, de la *simple medicin* care acum sunt obiectele unor curiozități noi, ale unei noi favori. Marcel Lușe cumpără mari cantități spre uimirea babelor care le întind pe tarabe, pentru că încearcă pe această cale nu cufundarea pur și simplu în amintiri ezoterice, dar o revigorare în ceea ce este balsam fortifiant. A vedea, dar, în același timp, a simți adierile, miresmele grădinii din împrejurimea noastră, grădina simplă, învălmășită, o întindere vegetală pe unde circulă unduire care vin de departe, dinspre un romantism al libertăților. Am avut la un moment dat sentimentul că asta ne leagă de inspirații din cuprinsul romantismului francez, dar, mai departe, (...) te gândești pentru o clipă la ceea ce trece din această spontaneitate la hieratismul ritual al cultului fundamental al Europei noastre; cultul grâului, câteodată monumentalizat, în această expoziție, altădată cu o pregnanță irepresibilă, încă o cale pentru artist de a-și rosti aderența la rosturile rusticității transilvănene. Suntem, așadar, într-un spațiu al cordialităților cu un artist despre care spunem că are mersul drept, este luminos și vrednic, poartă soliditatea Transilvaniei.

- **În Nostalgia sintezei, spuneți că omul, cu fiecare pas, se silește să înalțe o cetate Acropole în cuget. Să fie aceasta noua rigoare pe care o detaliați în cărțile dumneavoastră; apropierea de civilizația fără de spaimă?**

E o rigoare implicită în această operă de o constructivitate bine supravegheată, dar care, în același timp, evită pedanteriile. În faimoasa *Rugăciune de pe Acropole* a lui Renan se face distincția între vitalitatea acestei paradigme, acest exemplu pururea fertil a unei zeițe inteligente, capabile să se muleze pe imprevizibilul situațiilor (de aceea e mereu alături de Ulise, eroul ce face față imprevizibilului, mai mult decât oricare din eroii literaturii antice), deci nu e o zeiță *bacalaureată*,

ci este o rațiune care se vedește aptă să poată aduce construcția în imediat, în cotidian. De aceea, această Acropole de care vorbește trebuie să ne însoțească cugetul, chiar în întreprinderile noastre umile. Marcel Lupșe, din pliculețe de ceai, de pildă, a închipuit adevărate perături care au o calitate austeră în culoarea lor blondă și asociații ce duc la o întreagă filozofie orientală. Le vom prezenta, sub acest semn, la București nu peste multă vreme. Pe de altă parte, e un domeniu care poate să pară gracil, de o subtilă fragilitate, dar deschis unor insențe patetice. Oliv Mircea nu greșește când aduce aminte că în închisoare, în condiții grele, de tensiune, Monseniorul Ghica îndrăznește să-și noteze pe pachețelele acestea de cei folosite gânduri de teologie profundă care puse cap la cap, bine articulate, pot să instituie o gândire coerentă. Există, în ceea ce ar părea o joacă disprețuitoare de convenții, și o nerăbdare care de fapt deschide rădăcinile acestea transilvane unor spații cu mult mai vaste. De aceea, am îndrăznit să vorbesc de exotismul acesta care ne duce înspre depărtări aziatice, de aceea, rădăcinile, tocmai pentru că sunt adevărate, autentice, nu exclud nicio clipă deschiderile. Cred că este un dublu aspect, dublul mers al expoziției, care ne face să înconjurăm cu plăcere o manifestare în care vizualitatea cu aceste bogății de înțeles dă mâna iscusințelor tipografice, editoriale. E vorba de o carte, care prin nivelul de gust, de rigoare a realizării, se impune ca una din biruințele cele mai pilduitoare ale ultimelor decenii. *Totul în viață există ca să conducă la o carte*, spunea Mallarme. În orice caz, sunt cărți în care se adună experiențe, depășindu-l pe un ins, și care reprezintă un fel de aspirație spre absolut a unei întregi colectivități. Stendhal se afla în Italia, la Parma, în preajma unui faimos tipograf care îi arată plin de mândrie o pagină de gardă la *Fabulele* lui La Fontaine care îi luase 6 luni de repetate alcătuiri sub un semn de îndemnare, dar mai ales de rigoare. Stendhal, care scria cu un fel de trepidantă febrilitate, nu apreciază această zăbavă. Mi se pare că ambiția ce a vădit-o Mircea Oliv, în aceste împrejurări, de a lansa o colecție ca un fel de îndemn la puritatea gustului și la rigoare, este de bun augur și ne depășește pe noi care ne ocupăm strict de succesele artelor vizuale. Un mare arhitect Louis Kahn, printre cei 3-4 mari arhitecți ai secolului al-XX-lea, visa mereu un fel de nouă condiție a umanului: omul așezat sub un mare arbore, pe cum în Evul Mediu Sf.Ludovic când își vedea judecățile sub un faimos stejar. Artele reprezintă noua legătură cu natura, această aplecare permanentă sub semnul protector al naturii, reprezentând o nouă

atitudine și o nouă putere a omului față de tot ce îl diminuează și-l uniformizează în condițiile civilizației moderne. Nu vi se pare că e mai mult decât o coincidență că afișul expoziției este un asemenea copac, o asemenea întoarcere la o condiție de autenticitate umană, nu numai artistică? Ceea ce se întreprinde pe calea editării unei cărți pe care s-o prețuim în materialitatea ei obiectuală răspunde unei aspirații ce îndrăznesc s-o numesc etică, întrucât e o etică a bunei noastre situații în cuprinsul naturii și existenței. Vorbeam de o terapeutică pe care poate s-o realizeze arta, menită să dea la o parte toate speculațiile și să ne așeze în fâgașul unei robuste întoarceri la o pace, la un echilibru fundamental al existenței.

- **... la rigoarea care ne poate face să ne lepădăm complexe, și cele de inferioritate și cele de superioritate, aceea rigoare care să învingă lenea spirituală. Cât de mult este arta românească și o artă a lumii? Adresez întrebarea președintelui de onoare al Asociației Internaționale a Criticilor de Artă.**

- E o artă a lumii mai mult decât se știe, se întrevede pe melegurile noastre. Nu am fost vrednici până acum să demonstrăm în ochii lumii largi această capacitate de valențe deschise ale creației noastre, încât fiecare efort autentic al creației noastre ne îndreptățește în ideea unei îndatoriri pe care o avem. Au fost talente în veacul al-XX-lea care, dincolo de clasicii noștri, ne-au dus spre izbânzi de spirit contemporan ca Horea Bernea sau Ion Nicodim, nu o dată apreciați într-un fel categoric. Un fost director de la Tad Gallery, care conducea un muzeu la Cambridge, schimbă alcătuirea muzeului și locul acordat lui Henry Moore, ca să-l pună în valoare pe Ovidiu Maitec, față de care arăta o stimă neabătută. Când există asemenea semne, noi trebuie să ne debarasăm de complexe de inferioritate care nu-și au locul și să știm să probăm aceste valori. Peste momentele care ne contrariază, peste momentele de singurătate, să

nu uităm că marii artiști sunt la unison cu ceea ce e esențial în cultura lumii și existența lumii. Chagall - povestea cea care i-a fost tovarășă de viață 7 ani, fotografă remarcabilă - în momente de restriște avea o vorbă consolatoare : *Simt că Rembrandt mă iubește!* Era în această exclamație și în acest suspin și încrederea artistului într-un fel de acord care va birui în timp, acordul artistului cu esențialul din rosturile existenței.

- **Am văzut o fotografie în care apăreți alături de Chagall, prin anii 80, publicată de revista Ramuri.**

- O împrejurare foarte simpatică. Eram cu Jaques Lasin, critic de artă, cu alte persoane din ambianța creației și a criticii internaționale la locuința lui Chagall din Insula Sant Louis. Era ziua fericită în care i se adusese un omagiu la Muzeul Louvre. Era deja un om care pășea spre 80 de ani. Ne adunasem acolo și el nu mai apărea. Rătăcise pe străzi într-un fel de euforie plină de nostalgie și amintiri. A venit într-un târziu și ne-a spus cu accentul lui inimitabil : *Voila! Chagall de vîtose au Louvre.* O satisfacție care nu era vulgar-triumfalistă, dar care reprezenta datoria unui creator de a se confrunta cu zestrea sa de spirit local, de virtuți inalienabile pe care i le dăruise pământul nașterii, de a se confrunta cu o ambianță internațională. Așa ar fi putut spune fără ipocrizie atâția mari creatori, un Picasso de pildă, care au triumfat nealterată bogăția unui punct de plecare. *Picasso avant Picasso* este titlul unei cărți scrise de un catalan care m-a precedat ca președinte al Asociației Internaționale a Criticilor de Artă, cel care găsește notabile puncte de contact între Picasso și rădăcinile Spaniei lui natale. Pentru că, dincolo de experiențele extraeuropene africane, pe care Picasso a știut să le valorifice, cu un fel de radicală putere (m-am ocupat de această temă într-un colocviu condus la UNESCO, la Centenarul nașterii lui Picasso), există rădăcini de neocolit în Picasso venind din romanicul catalan care cunoaște o expresivitate absolut remarcabilă. Acești mari artiști, și Brâncuși din partea noastră, vin cu acest adevăr de neclintit al creativității, nu pentru a o cantona într-un pitoresc folclorizant, ci pentru a o impinge, a o proiecta pe dimensiuni de triumfală universalitate. Eu cred că în această dialectică

trebuie să ne înscriem cu încredere și, în același timp, cu sentimentul unei responsabilități. Se cer eforturi instituționalizate care n-au fost făcute suficient și din partea fiecăruia dintre noi se cere o balanță a cugetului, un fel de a gândi, de a judeca, care să pună viu în ecuație universalul și ireductibilul specificității naționale într-o dialectică scutită de clișee.

- **Se spune că nu doar pământul este rotund, ci și adevărul. De aceea sunt capodoperele. Ați stat în fața multor capodopere ale lumii. Sunt ele frumuseți care acceptă întâlnirile repetate?**

- Capodoperele sunt ceea ce sunt pentru că există în ele o putere de a se reînnoi, de a multiplica mereu mesajul și de a influența generații după generații. Asta se vede în toate artele clasice, încât, când nu știm să detectăm această extraordinară putere, acest nucleu de vitalitate al capodoperei, cred că e vorba de o insuficiență a noastră, a celor care ne apropiem de aceste culmi ale creației. În realitate, capodoperele, ruinele chiar, ne învață să respirăm cu plămâni mai largi. Ne gândim la rafinamentul măsurilor Pantheonului în care nicio linie dreaptă nu este doar orizontală sau verticală, toate au o incurbare, reflectând un fel de apetit de organicitate care rareori în fotografii de mare clasă e perceptibil într-un chip deschis, dar ele influențează percepția noastră în adânc. Vorbim de puterea frumuseții de a ne racorda cu viața peste orice așteptare, peste orice articol pedant de gramatică plastică. Încep să cred că în aceasta stă virtutea unei adevărate educații estetice, nu de a popula cu simple cunoștințe intelectul tineretului, dar a-i da această capacitate de suplețe emoțională ca să simtă virtutea profund formatoare.

- **Ați numit, iar, spațiul cordialității... Revista Secolul 20 era mereu într-un asemenea spațiu. Îi așteptam numerele ca pe niște pâini. Ne imaginam cum este Dan Hăulică în redacția revistei, alături de acad. Philippide, de Șt.A. Doinaș sau Zoe Dumitrescu Bușulenga. Un timp cultural lucid, curajos, cordial. Îl rememorăm...**

- Astăzi avem elementele pentru a judeca o întreagă evoluție în timp, poate lucruri pe care, când eram plonjați într-un proces istoric, nu le percepeam destul de clar. Astăzi comparăm etape distincte. Ceea ce

ne-a susținut în împrejurări grele prin care a trecut revista *Secolul 20* și eu personal era sentimentul că avem o misiune, că ceea ce făceam ne depășea pe noi ca persoană și că noi suntem un fel de funcție deschisă a culturii române, că prin noi se manifesta o putere de absorbție inteligentă a valorilor. Lucrul acesta ne-a susținut în momente în care semne de obscurantism, opacitate agresivă ne-au dus la situații care păreau fără ieșire. Ni s-a refuzat la un moment dat dreptul la semnătură. Am avut consolarea că aceste eforturi n-au rămas un lucru redus la un public limitat. În toate contactele pe care le-am avut cu intelectuali de primă

mărime, imediat apărea această calitate a revistei și a eforturilor noastre de a interesa un public mai larg, de a afirma valoarea care să depășească comunitatea de la care porneam în imediat. O revistă care aruncă punți între poezie și rațiune, spunea Steiner. Da câte judecăți măgulitoare n-au existat la adresa revistei pe care le-am luat întotdeauna ca îndemnuri la rigoare, nu ca suficiență leneșă. Tocmai prin această bună primire a revistei creșteau rațiunile de autoperfecționare. Astăzi, când mă uit îndărăt la numerele îndepărate ale revistei, o bibliotecă întreagă, mii de pagini, constat cu o fericită uimire că fiecare din colaboratorii noștri se depășeau pe sine în paginile acestei reviste. Cei care în alte împrejurări făceau lucruri plate, când erau puși în situația de a colabora la *Secolul 20*, intrau într-o efervescentă eseistică care era o francă depășire a nivelului lor obișnuit. Nu-mi dădeam seama destul atunci despre această forță de emulație pe care o crea revista. Astăzi, din perspectiva timpului, cred că era un merit, nu doar al echipei care făcea revista, ci al aspirației înalte pe care ne-o fixasem și cred că asta poate fi o rațiune de cordialitate în înțelesul intelectual cel mai pur. Îți fixezi sarcini care să depășească zădărniciia momentului, zavistiile în care se uzează atâtea energii și la nivelul acesta cred că putem da ce e mai bun în noi înșine și putem fi pe calea aceasta cu adevărat folositori.

- **Duceți rațiunea de cordialitate și spre Uniunea Latină, ca vicepreședinte al acesteia.**

- Lucrez în Biroul de Conducere al Academiei Latine care își propune confruntări de anvergură între versante de cultură, nu numai latinitatea în sens restrâns, dar latinitatea de

confruntare cu Asia, America Latină. Am făcut sediu la Rio de Janeiro, am făcut dezbateri la Teheran, am obligat colaboratorii noștri, nume de mare rezonanță, Marquez de pildă, Alain Tourin, oameni de știință, să gândească la o confruntare care să depășească simpla înregistrare a ecourilor valoroase din cuprinsul inspirației sau a continuității latine, să se gândească la sensul actual al unor schimburi, la un fel de activism reînnoit. Eu cred că istoria și viața ne dau dreptate. Peste tot ce se întâmplă în Orient, nenorocirile care au dus la distrugerii regretabile în Afganistan, marile sculpturi dinamitate de talibani, tot ce s-a prădat în Irak, peste toate aceste

nenorociri rămâne în picioare un înțeles care ne îndeamnă la o trăire vitează a permanenței. Eram la Persepolis, în fața unor auguste vestigii, și în jur totul părea să proclame un timp al permanențelor peste care secolele trec fără a zdruncina tot ceea ce umanitatea își datorează sieși. Erau cuiburi de rândunele așezate în creștetul marilor coloane, trecea o turmă de oi, ca acum câteva mii de ani, încât nimic din ceea ce e frivol, precipitare turistică, de pildă, nu influența destinul acestor pământuri. Sunt locuri și creații care desfid milenii.

- **Vă mulțumesc că ne-ați chemat în spațiul cordialităților, să vedem, nu doar să privim rădăcinile și deschiderile pictorului Marcel Lupșe.**

- Eu sunt bucuros să mă găsesc aici. În anii 80 era aici o frumoasă expoziție a lui Viorel Mărginean căruia această galerie îi datorează mult la punctul ei de pornire. O altă experiență interesantă a fost, în urmă cu ani de zile, vernisajul unui sculptor care atingea un fel de himeric cu totul neașteptat, Denes Attila. Amintiri care mă leagă de permanențe. Cum aș uita Biblioteca Teleki, tot ce se leagă de Bolyai, suave perene relicve pe care le întâlnești acolo, dar și vitalitatea culturală pe care o simțeam în jurul meu, respectul față de cultura adevărată pe care n-am încetat să-l laud la publicul dumneavoastră.

VALENTIN MARICA

Foto: 1. Fănuș Neagu, Dan Hăulică și Ovidiu Maitec

2. La Bistrița, cu Oliv Mircea

3. Cu Mircea Dinescu, Ion Caramitru și Andrei Pleșu

ION VLAD – 80

Stimate domnule Nicolae Băciuț,

În medalionul „Profesorul” din 1.09.2009 al cotidianului **Cuvântul liber**, ați surprins cu îndemânarea discipolului harnic trăsăturile domnului profesor Ion Vlad. Eu voi face mici adăugiri la cele scrise de dumneavoastră pentru că i-am fost student în etapa tinereții lui profesionale, când abia fusese promovată lector. Ni se adresa cu tovarăși colegi, iar dacă îi solicitam un sfat ne lua amical de braț și accepta dialogul imediat.

Este adevărat că îl indispunea precaritatea lecturii particulare la studenții anului I, dar cât putea să citească un elev în cele 7 clase gimnaziale, iar apoi într-un liceu cu 10 – 11 clase, după modelul sovietic.

La începutul deceniului 7, din secolul trecut, Filologia Universității Victor Babeș avea patru secții, urmărind să pregătească, prin ele, cadre didactice; era și secția română principal care se axa, ziceam noi, pe domeniul cercetării. În ce mă privește, frecventam cursurile la secția română – istorie, predând după absolvire, în activitatea la catedră, numai disciplina istorie. De aceea vă rog să treceți cu vederea mici stângăcii care s-ar putea strecura în conținutul scrisorii. Sunt sigur că Profesorul nu le-ar fi iertat. În cel mai fericit caz le-ar fi taxat cu o glumiță caustică. Celelalte două secții erau „româna – pedagogia” și „româna – rusă”. Ambele discipline ale lor având aceeași poziție: principală, putând fi predată după preferință, dacă orarul școlii permitea. Tot din cauza aceasta – poziția celor două discipline – aveam un număr egal de examene, aceeași programă, cu cei de la „română pură”, cum îi spuneam, Româna principal de mai târziu.

La data respectivă, domnul lector Ion Vlad (Profesorul anilor 1980) era foarte tânăr – să fi avut ceva peste 30 de ani – și frumos, cum îl arată și poza din medalion, cu o voce baritonă plăcută și un curs care copleșea prin vigoarea științifică, ținut de un magistrul cu o ținută exemplară la catedră. Uneori rămânea și pauza cu noi în sală, ne antrena în dialog mai ales asupra greutăților ce le întâmpinăm în înțelegerea și însușirea cursului, a materiei lui, fără a evita să arunce câte o pastilă fină colegelor, iar noi băieții râdeam politicos. N-o să credeți, dar în două rânduri a acceptat să continuăm discuțiile la o bere; își permitea această „extravaganță” căci era „sollo”. Cred că a făcut-o mai mult pentru a nu ne simți refuzați, dovadă că după un pahar s-a retras. Noi însă am rămas de la magistrul, peste ani, cu o povestioară nostimă.

Era membru în comisia de examinare a studenților „de la fără frecvență”. Un bilet cuprindea și subiectul „Romanul social în opera lui M.Sadoveanu”. Norocosul(?) candidat începe cu „Venea o moară pe Siret” și afirmă fabulând că romanul are două personaje masculine principale: tinerii Venea și Siret. Ghinionul face să se îndrăgostească amândoi de aceeași fată ce va duce la un final tragic: Din exces de gelozie Venea îl omoară pe Siret...

În anii următori ne vedeam pe stradă sau pe holurile universității. Răspunsul era deosebit de politicos la salutul nostru, însoțit de întrebarea „Ce mai faci”, sau „cum te simți, amice!” A avut o ascensiune profesională meritată; cea de profesor culminând cu cele două mandate de rector, așa că efigia de pe holul Rectoratului este corolarul muncii de o viață a Profesorului.

Vă refereați în medalion și la calitățile oratorice ale Profesorului. Aceste detalii le-am remarcat și noi, studenții, la curs, dar în perioada mandatelor de rector vor ieși mai mult în evidență fiind constatate și de persoane din afară care știau „să despartă grâul de neghină” (am citat din Medalion). Părerea mi-a fost întărită de un medic cu fiu student la chimie. Fără să știe că îl cunosc s-a confesat că a participat la deschiderea anului universitar și-a auzit un discurs de zile mari, prin formă și conținut, din partea rectorului. Cu toată zăpușeala zilei, a regretat când s-a terminat.

După absolvirea facultății, nu l-am mai întâlnit. Într-o seară, cu ani în urmă, am avut fericirea să-l aud la radio Cluj, în discuție cu o reporteră care părea să-i fi fost studentă. Timbrul vocal era neschimbat, dar cuprindea mai puțin reverberații, însă a rămas la fel de atrăgător și inconfundabil.

Tot ca noutate (de data aceasta recentă) amintim emisiunea „Semn de carte”, din seara zilei de 28.09. a.c. moderată de Dan Mosoiu, la același post de radio. Printre invitați era și Radu Constantinescu, ce declara că va publica în curând cartea „Interviuri”. Primul amintit, era „domnul profesor Ion Vlad”. Sintagma îi aparține și n-a mai folosit-o la numele altor intervievați. Eu am tras concluzia că se bucură de prestigiul meritat în viața literară a orașului Cluj.

Medalionul creează puternice păreri de rău cititorului când ajunge la retragerea Profesorului din activitatea profesională și cea literară – oarecum în deplinătatea forțelor spirituale – aici vă citez iarăși: „Profesorul s-a retras discret din tumultul vieții literare, parcă scârbit și dezamăgit de ceea ce se întâmplă cu scriitorul în...capitalism”. Cauzele ar putea fi reale, însă a avut și adversari (eufemistic spus) atât în țară cât și în afară. Le voi aminti numele unora cu toate că le port un respect deosebit

și post-mortem: Octavian Paler, Virgil Ierunca și Monica Lovinescu.

M-au surprins animozitățile literare cu O. Paler, pentru că amândoi erau din zona Făgărașului, cu români de-o integritate morală deosebită, și apropiați ca vârstă. Domnul Ion Vlad s-a născut la Șercaia (n-am certitudinea) iar O. Paler la Cârța. Se spune că totul s-a încheiat cu bine – fapt ce m-a bucurat – deoarece numele acestor personalități va rămâne un punct de referință în literatura română.

Pe timpul „Războiului rece”, când Profesorul a devenit rectorul Ion Vlad, comentatorii de la Europa liberă Virgil Ierunca și Monica Lovinescu, îi criticau, adesea tendențios, atât activitatea de profesor, dar mai ales cea de rector. O căutau cu tot dinadinsul fapt ce poate fi dedus din cele prezentate în continuare.

Fiul său, Tudor Vlad, a scris cartea... (Îmi cer scuze că nu-mi amintesc titlul cu toate că am citit-o). Personal am găsit-o interesantă atât prin subiectul abordat cât și prin felul original de tratare. Fiindcă, din acest punct de vedere, autorului nu i-a găsit minusurile dorite – autorul era și debutant – au trecut la criticarea tăticului profesor care, chipurile, i-ar fi sugerat până și titlul, fără să mai vorbim de actul și stilul de creație. Audiindu-le părerile la postul de radio Europa liberă îți puteai da seama ușor că multe sunt invenții, răutăți meschine, care vizau nu opera în cauză, ci pe rectorul Ion Vlad.

De încheiere vă adresez un mic-mare reproș însă amical, având în vedere sentimentele frumoase ce le nutrim amândoi față de domnul profesor Ion Vlad.

Era laudabilă – zic eu – inițiativa colectivului redacției cotidianului **Cuvântul liber** să organizeze la Târgu-Mureș aniversarea celor 80 de ani existență ai Profesorului (n-ar fi fost unicat) în care a trăit prima tinerețe și-a format – parte – din instrucția și educația la școlile din oraș. Dacă ele ar putea să vorbească ne-ar scuti de presupuneri, ar înlocui cadrele didactice plecate dintre noi. Cu nucleul acestor cunoștințe, îmbogățite la maximum pe parcurs, a devenit Profesorul de mai târziu de al cărui nume suntem mândri azi și-l scriem cu majusculă.

Prin muncă asiduă a parcurs toate treptele profesionale, atingând punctul cel mai înalt cu mandatul de rector.

Efigia lui împodobește holul rectoratului universității clujene alături de a lui Sextil Pușcariu și a altor corifei ai învățământului superior românesc. Sic tranzit gloria mundi!

**Cu stimă,
GH. POP**

REGĂSIRI

Mă numesc Tamas Simona și sunt profesor de limba și literatura română în Rm. Vâlcea, la Colegiul Național Mircea cel Bătrân. Sunt responsabilul catedrei și coordonatorul cenaclului CONSTELAȚII - la care am activat și când am fost elevă - și al atelierului de creație ARTIZANII CUVÂNTULUI - numai pentru gimnaziu; aici îi învăț tehnici de creație, citim foarte mult, dezbatem creațiile membrilor și nu numai ... aici sunt acasă! Iubesc teribil avalanșa cuvintelor care - sper - să mă ducă la Cuvânt; și elevii mei încearcă să se regăsească în cuvinte ... mai ales în poezie. Colegii mei din școală spun că "scot poezi" - sunt departe de a înțelege că niciunul nu se consideră poet, ci doar se joacă și cuvântul se instituie cu forță demiurgică, tocmai prin ușurința de a exprima stări, sentimente, paradoxuri, banalul cotidian transformat în mit și spun tot. Copiilor le place să existe prin cuvinte; mai ales clasele pe care le coordonez devin o copie a mea: verbal ... nonverbal - sunt gata de spectacol: ne place să vorbim, să scriem, să învingem sistemul prin altfel de sistem: unul creativ.

Am fost eleva Colegiul National "Mircea cel Bătrân"; am fost studenta celei mai prestigioase Universități - Universitatea "Babes Bolyai", din Cluj - Facultatea de Litere; am avut onoarea să-l am profesor la TEORIA LITERATURII (anul I și anul III) pe domnul prof. dr. Vlad și pe soția acestuia, pe care am iubit-o pentru frumusețea și eleganța sa... pe domnul prof. dr. Liviu Petrescu - care s-a stins, urmând drumul stelelor înaripate de spiritul inefabil al distinsei soții ... "care a fost" - IOANA Em. PETRESCU; îmi amintesc, în anul II, de prof.dr. ION POP, care la acea vreme era decanul facultății ... și câte îmi mai amintesc...

Ați fost în juriu la concursul "Ion Creangă" și doamna prof. Olaru mi-a spus că v-au plăcut lucrările elevilor mei, pe care i-ați și recompensat prin premii. Îmi pare rău că nu am îndrăznit să vă scriu până acum: din lipsa timpului (prea multe activități pe care le fac, mă opresc, de multe ori, să întâlnesc Ființe deosebite) ... și, dacă observați, când încep ... nu ma pot opri - vă spuneam că-mi place să vorbesc, să scriu ... și numai în română. Iubesc aceasta limbă care are puterea primară a cuvintelor, o naturalețe impresionantă și o muzicalitate aparte. Mă scuzați dacă v-am obosit cu un mesaj așa lung, dar am vrut să mă cunoașteți, să știți că iubesc tot ce vine din Cluj ... pentru că acolo sunt OAMENI AUTENTICI.

Cu respect,
prof. SIMONA TAMAS

ETERNUL FEMININ PRE VERSURI TOGMIT

La o antologie bilingvă româno-engleză, de lirică feminină, ar fi de așteptat să se îngrămădească mai mulți critici bărbați, dar nu cred să fie așa.

„Timpul poeziei-Time of Poetry” se numește cartea apărută la Casa Editorială Odeon, București, 2009, cu o prefață de Radu Voinescu, și reprezintă finalizarea unui proiect ce-și propune promovarea poeziei de calitate. Un gest frumos de a ne face înțelege/ înțelese, prin intermediul limbii engleze, în deplinătatea gândurilor și sentimentelor exprimate într-un grad superior.

Există, în ultimul timp (fără a face trimitere, aici, la numele cărții), acest mod frecvent de-a călători, în grup, în antologii. Rareori, un scriitor se prezintă singur într-o altă vorbire. Încă ne mai amintim, în contrapartidă, de acele debuturi colective care precedau, obligatoriu, o ediție de autor. Acum, însă, marea aventură a cunoașterii literaturii române și dincolo de granițele reale sau imaginare se întâmplă și prin aceste corăbii de imagini, prin trupe care își susțin, cu pasiune, crezul poetic pe marile scene ale lumii.

Și cine altul/ alta decât femeia e mai aproape de minunea & întâmplarea de a naște, dureros de frumos? Și prin carte se creează un corp, cu suflet/ de suflete, care-și caută perechea, poate, în alte antologii de lirică feminină de pe planetă. În felul acesta, prin demarcație, cartea nu va rătați prea mult, prin fragmente amestecate, ci va ști foarte exact cui se adresează, alegându-și, de la bun început, segmentul de admiratori/ -toare.

(Mai) credem încă, fără naivitate, că expresia „poezie feminină” se referă la femeile care semnează, la paternitatea/ maternitatea textului, și nu la o împărțire valorică între feminin și masculin, pentru că, după cum bine știm, textul nu are gen. Nuanțele între feminin și masculin în materie de poezie (chiar de proză, cunoscut fiind studiul lui Nicolae Manolescu, „Arca lui Noe”, despre ionic, doric și corintic) nu sunt în măsură să stabilească hotărât cele două tendințe. Există, cum bine știm, autori bărbați ce creează (chiar dacă uneori) poezie diafană, sensibilă, și autori femei care, în demersul creator, folosesc un vocabular dur, tranșant, ingineresc, pornit din inconștient, desigur.

Din prezenta antologie fac parte 24 de poete: Irina Mavrodin, Mariana Filimon, Ileana Mălăncioiu, Passionaria Stoicescu, Melania Cuc, Ioana Ieronim, Iolanda Malaman, Martha Izsak, Lucia Olaru Nenati, Elisabeta Bogășan, Liliana Ursu, Nastasia Maniu, Carolina Ilica, Veronica Balaj, Victoria Milescu, Mariana Pândaru, Paulina Popa, Gabriele Creșan, Magda Cârnecki, Valeria Manta Tăicuțu, Ioana Trică, Cleopatra Lorințiu, Simona-Grazia Dima, Ruxandra Cesereanu, nume ce provin de pe aproape toată întinderea patriei și care sunt aranjate într-o ordine mai puțin obișnuită, după anul de naștere, descrescător, de la 1929 (Irina Mavrodin) la 1963 (Ruxandra Cesereanu).

Un timp lung și prea puține modificări în materie de lirică și lirism, ceea ce înseamnă că poezia nu are vârstă, nu are un timp anume, el este peste tot și nu poate fi împachetat în ani. Și nici într-o limbă. Oricum, va zbura, va evada, spre alte înțeleșuri. Varianta în limba engleză nu aparține unui singur traducător, ceea ce face ca stilul, originalitatea fiecărei lucrări să se păstreze mai bine, în detrimentul unei unități a întregii traduceri. Din acest punct de vedere, cartea este o unitate în diversitate.

Deși unii s-ar aștepta ca noțiunea de literatură feminină să fie sinonimă cu literatura ușoară, nu este deloc astfel. Câteva exemple din interiorul acestui edificiu, construit cu siguranță, cu răbdare, demonstrează faptul că, volens-nolens, casa poeziei feminine poate fi de nedărâmat. Se simte că fiecare poetă și-a ales pentru această antologie două dintre cele mai frumoase poezii, care le reprezintă. De aceea și farmecul cărții este cel al unui album, al unei colecții, la care au contribuit atâtea mâini, atâtea biografii și bibliografii, cu o frumoasă conștiință de sine.

Câteva exemple din „Timpul poeziei”: „Anii scurți, iată, au venit/ Înșirate, doar pentru ele, vechile înțeleșuri” (Cleopatra Lorințiu), „O femeie singură stă între coperti/ cum ar sta în propria-i piele” (Nastasia Maniu), „O, ce trist trebuie să fie atunci când te doare/ chiar partea pe care nu o mai ai și când/ rănile-adânci care se simt în ea/ pot să se vindece numai în gând” (Ileana Mălăncioiu), „Sunt experimentul... subiectul pe care îl/ resping din inerție profetii./ Vine potopul!/ Din bibliotecă îngerii scot cu fărâșul colbul/ bătut la computer în numele-mi propriu”(Melania Cuc).

Există vecinătăți ale poeziilor, ale numelor, care onorează, care aduc cu ele unitate cărții, formată involuntar, din atâtea glasuri, mai mult sau mai puțin acordate la celebritate. Cine va citi această antologie în limba română va fi subiectiv, cunoscând traseele

individuale ale celor 24 de poete. Dar, acolo unde va ajunge cartea, prin intermediul limbii engleze, se va ști mai puțin despre fiecare în parte și va conta în receptare și percepție doar factorul întreg, general, ca o oglindă care num vrea să mintă. Dacă ținem cont și de faptul că autoarele cărții au, fiecare, o frumoasă carieră culturală (sunt profesoare, chiar universitare, jurnaliste, prozatoare, eseiste, traducătoare, critici literari), atunci trebuie să spunem că „Timpul poeziei- Time of poetry” este o antologie a împlinirilor, care conține poeziile cele norocoase, într-o credință a „eternului feminin”.

ELENA M. CÎMPAN

O carte necesară:

Stan V. Cristea,
CONSTANTIN NOICA - Repere biobibliografice

(Editura RCR EDITORIAL, București, 2009)

La 100 de ani de la nașterea lui Constantin Noica (11 iulie 1909 în comuna Vitănești, județul Teleorman), un alt teleormănean, criticul și istoricul literar Stan V. Cristea publică o carte necesară cercetătorilor și cititorilor operei filosofului: **CONSTANTIN NOICA REPERE BIOBIBLIOGRAFICE** (Editura RCR EDITORIAL, București, 2009). Cartea cuprinde capitolele:

1. Reperele biografiei
2. Reperele operei
  - 2.1. Opera, în volume
  - 2.2. Opera, în periodice
3. Reperele receptării
  - 3.1. Referințe, în volume
  - 3.2. Referințe, în periodice

Viitorul filosof urmează primele 3 clase primare, în particular, la Videle iar ultima clasă elementară la Școala „Lucaci” din București. Urmează cursurile gimnaziale la Liceul „Dimitrie Cantemir din București (1920-1924) iar pe cele liceale la Liceul „Spiru Haret” din București (1924-1928). Termină Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, în 1931, cu lucrarea de licență: *Problema lucrului în sine la Kant*. Continuă studiile în Franța și Germania (câte un an). În 1940 își ia doctoratul în filosofie la Universitatea din București, cu teza: *Schiță pentru istoria lui Cum e cu puțință ceva nou*. După efectuarea stagiului militar la Batalionul 1 Vânători de munte, devine bibliotecar la Seminarul de istoria filosofiei condus de P. P. Negulescu (1932-1934).

Este respins la concursul pentru ocuparea conferinței de Filosofia culturii la Universitatea București, după care refuză alte conferințe universitare.

A fost căsătorit de 2 ori, prima dată cu Wendy Muston cu care are doi copii, care s-au stabilit împreună cu mama lor în Anglia. A doua oară s-a căsătorit cu Mariana Nicolaide. În perioada comunistă a avut domiciliu forțat la Câmpulung-Muscel (1949-1958) și a fost deținut politic (dec. 1958 - aug.1964), acuzat de ascultarea posturilor de radio străine, comentarii dușmănoase, răspândirea lucrărilor sale în manuscris precum și a cărților lui Mircea Eliade, Emil Cioran etc, aduse în țară de Marieta Sadova.

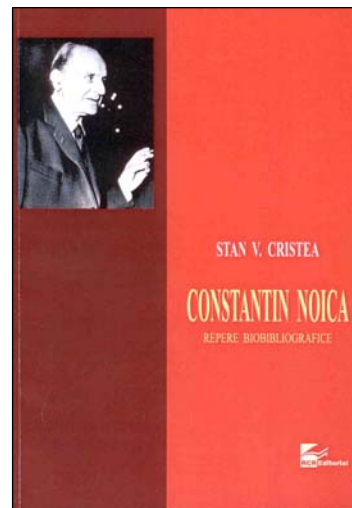
După ieșirea din pușcărie devine cercetător principal la Centrul de Logică al Academiei Române (1975-1987). După pensionare se stabilește la Păltiniș, lângă Sibiu. Moare la 4 dec. 1987 la Spitalul clinic din Sibiu.

Constantin Noica a început să se afirme în cultura noastră traducând din presocratici, Platon, Aristotel, Descartes, Kant etc. S-a ocupat apoi de specificul românesc al ființei și de filosofia limbajului, pornind de la Mircea Vulcănescu și Heidegger. L-a consacrat pe Eminescu drept „omul deplin al culturii românești”. S-a luptat pentru promovarea filosofilor Lucian Blaga și Nae Ionescu pe plan național și internațional. A format un grup de discipoli pe care i-a educat pentru cultura performantă: Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu, Sorin Vieru, Victor Ieronim Stoichiță, Andrei Cornea, Victor Bârsan, Thomas Kleininger etc.

Pentru editarea cărții **CONSTANTIN NOICA REPERE BIOBIBLIOGRAFICE** (Editura RCR EDITORIAL, București, 2009), Stan V. Cristea a sistematizat un material bibliografic enorm, punând la dispoziția cititorilor toate datele necesare pentru a găsi operele lui Constantin Noica și comentariile despre ele. Autorul a mai comis și alte lucrări de sistematizare a unui imens material documentar, cum sunt: **DICȚIONARUL SCRITORILOR ȘI PUBLICIȘTILOR TELEORMĂNENI** (Ed. Rocriss, 2005) și **TRADIȚIA CĂLUȘULUI ÎN JUDEȚUL TELEORMAN DE LA RITUAL LA SPECTACOL** (Ed. Aius, Craiova, 2008).

Coperta și postcoperta cărții sunt ilustrate cu două fotografii de excepție ale filosofului, realizate de regretatul artist fotograf Vasile Blendea.

LUCIAN GRUIA

VOCI DIN BASARABIA

„atunci se-ntrupase cuvântul: ieșeai din dumnezeiasca salivă a mării și numele ți se scurgea în nisip”

Poet „de ruptură” (cf. Constantin Ciopraga) sau „poet civilizator” (zicea N. Leahu), Emilian Galaicu-Păun este un reformator polivalent, aducând în peisajul

basarabean un suflu nou, cultivând un lirism reflexiv-abstract și dinamitând bastionul tradiționalismului bătrânicos. Pentru Galaicu-Păun poemul este un dezinvolt „eveniment de limbaj”, încărcat cu gesturi extravagante, punând la lucru *cuvinte care vor să existe*; paradoxal, ingineria textuală, ținută sever sub control aparține unui posedat al poeziei, desfășurând o

discursivitate abruptă, tensionată, urcând în plan simbolic, conjugând febra (chiar fervoarea)

experimentalistă cu pătımirea poetică (scutită însă de patetismul lamentativ) și oferind, finalmente, un *comentariu al existenței*. Confirmând, așadar, că avem de-a face cu un „arhitect al viziunii” (Al. Cistelean). Care, înainte de a impune o

schimbare de paradigmă în „peisajul” lirismului transprutean prin „șocul Galaicu” (Ioan Mușlea) s-a războit (intolerant) cu mioritismul și

ruralismul elegiac, quasi-folclorizant, blamând *staza* tradiționalistă. Mai mult, spectacular și ingenios, belicos sau caritabil pe alocuri cu ai săi congeneri, el a desfășurat o vie activitate promoțională fiind, s-a spus, ca „vetrist”, *principalul agent al poeziei basarabene în România*. El denunța „prăpastia estetică”, „lada de zestre naftalinizată” (după spusa lui Eugen Lungu) și „scutul patriotard”. Și, în numele

EMILIAN GALAICU-PĂUN SAU UTOPIA CĂRȚII

generației (prima care nu căuta afirmarea la Moscova) vroia să impună *o altfel de poezie*, risipind, ca voce inconfundabilă, energie și încredere în dezvoltarea poeticității, afișând un inconformism care a iritat (în pofida chipului christic) și care viza, desigur, răsturnarea ierarhiilor. Insurgent, radical, reformator, a intelectualizat actul liric (firește, nu singur) și s-a considerat exponentul optzecismului basarabean, râvnind – pentru sine – *poemul total*. E vorba însă de „o spontaneitate de gradul

doi”, observa – judicios – Gh. Grigurcu la acest „edecar al scrisului” (cf. N. Leahu). Galaicu-Păun, (n. la 22 iunie 1964, la Unchitești-Soroca), actualmente redactor-șef la editura *Cartier* a absolvit Facultatea de litere (USM, 1986) și a urmat doctorantura la Institutul moscovit „Maxim Gorki” (1989) cu o teză despre Grigore Vieru, ulterior fiind redactor la diverse publicații (*Literatura și arta, Sfatul țării, Basarabia* și, cum spuneam, *Vatra*, prin

inspirată adopție ardelenească). A debutat – recunoștea – „cu stângul”, văzând, peste ani, în *Lumina proprie* (1986, firește, în chirilice) doar o *carte-crisalidă*. După *Abede-Dor* (1989), a „redebutat”, în 1991, cu *Leviția deasupra hăului* care marca o radicalizare a discursului, dezvoltând o rețea de simboluri și un „vampirism” al viziunii, contrase în *Yin Time*, o „neantologie” (2004), aspirând spre o *Carte a esențelor*, acea „bibliografie de aproximare” coagulând spre *Singura Carte*. S-a spus că, tradusă în germană de Hellmut Seiler, *Yin Time* (Pop-

Verlag, 2007) ar spulbera „mitul intraductibilității” liricii lui Galaicu-Păun. Oricum, poetul, ludic și livresc, dovedind teribilism și prozaism, prelucrând simboluri și șabloane, crezând în atemporalitatea poeziei este un grijuliu arhitect al Cărților / Cărții. *Cel bătut îl duce pe Cel nebătut* (1994) își dilată „spațiul cărții” în jurul Crucii, *Yin Time* crește dialectic pe axa plin / gol, fructificând metaforele

dualității, mizând – s-a spus – pe *coincidentia oppositorum*. A mai publicat, scenarizând, *Gesturi / Trilogia nimicului* (1996, ca poem existențial despre teatralitate și moarte, de extracție cioraniană), *Gestuar* (2002), vorbind, între epifanie și grotesc, despre neliniștile ființei (cf. Ana Bantoș) și, ca traducător și critic literar, a semnat alte meritorii titluri dintre care, neapărat, se cuvine amintit opul *Poezia de după poezie. Ultimul deceniu* (1999). În această ultimă ipostază a desfășurat, cu vervă și inteligență analitică, un efort promoțional (generaționist, să recunoaștem) având drept cadru referențial literatura română. Un discurs emancipat al unui spirit polivalent, încercând – exigent, caustic, jovial – o lectură „din interior”.

Textualist „pur-sânge” deși alte voci îl consideră un post-textualist, el dovedește fidelitate față de preceptele teoretizante (închipuind un program) și face figura unui „samurai textual” (M. Mincu), abolind orice frontieră dintre *lume* și *text*. Lumea, la Emilian Galaicu-Păun, nu poate fi decât textualizată, însetată, totuși, de transcendență. Veritabil alchimist, reciclând, la înalt nivel „tehnic”, mari simboluri în țesătura intertextuală, el încearcă, de fapt, „gesturi” recuperatorii. Simbolistica religioasă nu îmbracă însă un ton evlavios, ceremonialitatea se împacă, hermetic, cu degradarea sacrului, marile teme (geneza, apocalipsa, răstignirea, neantul, învierea) trăiesc ambiguu în camuflajul profanului, reiterând epopeic destinul christic, coborând în biografism (cu insinuarea burlescului și a grotescului), propunând, prin cumulul durerilor ontologice privind destinul identitar, un paralelism sfâșietor cu tragismul istoriei basarabene. Dar poezia sa poate fi suspectată și de pantomimă. Lăudata virtuozitate verbală (Sorin Alexandrescu) înseamnă și ingeniozitate ludică: sintagme de împrumut (trase în cursive), grafisme personalizate, spirit calamburistic exploatănd virtualitățile semantice, numeroasele paranteze și cratime încercând scenariul poetic cu „mutanți de vocabular” (N. Leahu). Aceste sprintare jocuri (să zicem: „trupul ei kaligrafic”) devin, prin exces, obositoare și fac lectura anevoioasă. În plus, zelul prestigitor, rafinamentul livresc, plăcerea experimentului fac din scrisul lui Galaicu *o poezie a limbajului*, prea încrezătoare în puterea germinativă a cuvântului. El, lector insașiabil, scrie „cu tot corpul”, este un olfactiv, se încălzește prin notații jurnaliere („crește ca pe drojzii”), în fine, se vrea un performant devorat de memoria culturală, așezând în text, la tot pasul, ermetice filtre livresți. Ne invită, altfel spus, la o preumblare prin Bibliotecă,

descoperind „cărări bifurcate”, necontenite dedublări, de pildă balansul Yin / Yang: empiric / metafizic, ludic / grav, profan / sacru, cotidian / biblic, grotesc / epifanic, barochism / hieratism; sau „fratele meu CainAbel”. Sau: „până-n inimă se bifurca / arborele nostru genealogic / viță de vie - viță de moarte”. Astfel de *întrepătrunderi*, slujind Metafora corporală, probează că *ființa* și *limbajul* conlucrează. Că expansivitatea epopeică a Textului, cumva eruptivă, suportă, prin esențializare, o contracție benefică, împăcând suferința și jubilația. Că „erotismul trepidant” (cf. Radu Voinescu) cunoaște, prin „surgerea cărnii” (v. *Înălțarea*) o sublimare, o transcendere, o transfigurare, implicit o transsubstanțializare a cuvintelor, nota Arcadie Suceveanu. Doar așa, în *intertext*, Emilian Galaicu-Păun, pasional-extatic și lucid, deopotrivă, cu nerv polemic dezgroapă în mitologia cotidianului acele gesturi primare, arhetipale, asigurând „cunoașterea apriorică”. „Totul se transformă în gesturi” – scria criticul Galaicu-Păun iar poezia sa, cercetând ființa gestuală încearcă a afla *calea către sine* (Povestea sinelui). Firește, o lectură deconstructivă, „neisprăvită”, fără a scăpa de angoasa livrescă, – o proiecție cu „gustul sfârșitului”. Conceptele, ne previne Emilian Galaicu-Păun, *gesticulează*, se pierde pe sine însele; așa fiind, și volumul *Gesturi* (1996), o insolită, dezinvoltă, ironică proză a gesturilor în concubinaj cu motivele poetice frecventate merge spre de-epicizare, sub tutela spiritului apocaliptic și a scepticismului dezabuzat.

Pentru Emilian Galaicu-Păun, iubind și practicând cultismul, poezia e, totuși, „respirație”, trăire cerebralizatoare și livresc „naturalizat”, perfecțiune formală și comunicare, beneficiind, prin auto-scrutare, de diforme metacommentarii. Cu un orgoliu nedisimulat, dilatat, el mărturisește că *se simte singur*; și că poezia / proza sa oferă „ceea ce ar fi vrut să citească la alții” (negăsind, desigur!). Gestică galaiciană, troienită de elogi, suferă de hiperintelectualism. Acest balerin postmodern, aspirând la *o vedere integrală* (Mircea A. Diaconu) își rescrie necontenit Cartea, având însă sentimentul tonic al Operei. Nu e nimic ocazional (nici măcar în temerarele experimente) și în acest lacom receptacol cu imagini, citate, precepte, forând stratul biblic, citim, dincolo de vampirism și histrionism, ambiția (individualizantă) de a ajunge la *Poem*, „tescuind” (vorba lui N. Leahu), la limită, esențele ultime. Visând adică la *Utopia Cărții*, greoi descifrată, plonjând în anistorism.

ADRIAN DINU RACHIERU

PIETA (IEDERA PE CRUCE)

iedera pe cruce: sânge vegetal prin brațele
înlemnite-a neputință-n lături
iată li se văd, umflate, venele
verzi spre-albastru: crucile de lemn
nobilimea veche-a cimitirelor

iedera pe cruce: pătimașă, sfântă
Magdalena-ncolăcind picioarele
țeapănelui crucifix: din cruce
fix privește ținut Iisus la
trupu-i mlădios în care Domnul
se descoperă – *Aletheia!* – 'n procesul
de fotosinteză: *mai mult aer*

pentru cimitir (doar la doi metri
sub pământ, în rest – în aer liber
de la iarba pe morminte-n sus
până-n raiu: numai
cimitir)

primăverile:
evlavioase văduve
vin și vin să dea cu
var stins brațele
cruții, care
sângerează
(paznicul
cimitirului, profund
religios,
anual în martie
retează
degetele verzi ca
niște lujeri
ale fiecărui braț de cruce
astfel crede-a fi sfânt și frumos:
să rămână fiecare cruce
cruce răstignită în ea însăși)

iedera pe cruce: nu vrea să știe de
paznic, de nimic nu vrea să știe
Magdalena-iederă luând
fiecare cruce din lemn proaspăt
drept Mântuitorul în persoană
răstignit în sine însuși, iedera-
Magdalenă-ncolăcindu-i brațele
ani în șir – în poalele țărâniei
se vor prăbuși odată: *grea e*

coborârea crucii de pe cruce

ÎNĂLȚAREA

Grea ca mierea, din căușul nimbului său
răsturnat
carnea trupului adânc i se prelinge
strecurată îndelung prin plasa
sângelui: i se prelinge pe
chip, turnată, pe bărbie, gât
umerii aduși i se preling pe
brațe până-ajung la cel'lalt capăt
pumni și pumnii i se vor prelinge-n
degete-lumânări, căci sfântă ca
untdelemnul, din căușul nimbului
carnea trupului i se prelinge
unsuros pe piept, pe abdomen
bifurcându-se, lăsând în mълul rodnic
nufărul viril să se deschidă, curge pe
coapse, pulpe și abrupt de
la genunchi în jos, doar ochiul treaz

de-abia
reușește-a
ține trupu-n
balansare,
să nu-l
scape nici
pe-o
clipă din
vedere,
cum nu-l
scapă din
veninoșii
ghimpi –
vie –
cununa

de albine, cea roind în jurul
frunții de copil din flori – polen
să culeagă? – fiecare dându-i
ac pentru-a-l nălța în zborul ei
măcar pe o clipă și murindă
alta vine să-i dea ac și ora
îi dă ghimpe și roind cununa
se-nnoiește-n zbor și trupul lui
pluricelular e ca un fagure:
nu-l mai ține cruce, chingi, nu-l țin
cuietele din palme, doar cununa
de albine, cea roindă, -a cărei
miere grea și ceară străvezie
carnea trupului prelins îi
este

EMILIAN GALAICU PĂUN

Foto: Maximilian Tomozei

Starea prozei

Purcelul

Trăiam deja de vreo trei ani sub imperiul decretului privind alimentația rațională a populației cu care ne cadorisise cuplul prezidențial, pe când eu m-am hotărât să m-apuc de crescut porci. Că altfel nu se mai putea, chiar dacă eu locuiam la bloc. Sau, tocmai d-aia. Magazinele noastre erau goale, sau vindeau, atunci când mai vindeau, „adidași” (gheare de pui), capete și aripi de galinacee, iar din când în când pește putred (cumpărai condiționat mălai cu pește!).

Aflând cuscrul Vasile de așa hotărâre eroică la care m-am înhămat, s-a prezentat urgent la ușa mea:

- Află că am de vânzare un purcel de șase luni prima-ntâi! Și ți-l vând ieftin... Ca-n familie... Ei, ce zici?

Eu cum tocmai mă sfătuisem cu vărul Ghiță să mergem a doua zi în târg, mă cam codeam. Am fost destul elocvent în gesturi ca Vasile al nost' să bage de seamă nehotărârea mea.

- Dom'le, mai prima-ntâi ca purcelu' ăsta n-ai să afli la nici un târg, plusă el cu intuiția sigură a țaranului trecut prin ciur și prin dârmon.

- Da', cu ce l-ai ținut? Încerc eu să-i parez argumentele și, totodată, să scap de intrus, știind eu că alde cuscru-meu, ca toți sărăntocii de pe la noi, își creștea vitele cu te miri ce buruieni și zamă chioară.

- Eee, ridică el vocea și fruntea către mine, să fii dumata sănătos! Eu știu să cresc animale, și nu le cresc cu goaze ca alții... Ăsta-i purcel ținut num' cu lapte și cu pită! Că doar nu cresc animale de ieri, dealaltăieri...

- Eu, noi..., am dat eu să scap.

- Dom'le, ce ți-am promis e lucru sfânt, eu sunt om de cuvânt! Purcel ți-am promis, purcel îți dau! conchise el în cel mai categoric mod cu putință. Eu am rămas interzis, mai ales că nu discutasem niciodată cu cuscrul Vasile despre porci. Și cu atât mai puțin despre cumpărarea unuia de la el. Gata, batem palma! Dai și tu acolo 1.200 și-i al tău!... Măine ți-l și aduc...

Își ținea privirea ațintită spre ochii mei, mă fixase de mă simțeam lipit de fața lui. Nu se milogea, dar avea un soi de autoritate inexprimabilă în cuvinte încât m-a cuprins imediat oboseala. O osteneală greu de definit, dar cu atât mai prezentă. Și-o lehamite pe măsură. Așa că am cedat:

- Bine. Adu-l, am mai putut eu articula, anticipând, cu toată convingerea interioară, un dezastru, o catastrofă naturală pe care nu o puteam nicidecum evita.

Și-au trecut câteva zile. Eu la târg nu m-am mai dus, de ce n-am făcut-o, n-aș ști nici astăzi să vă spun, dar nici cuscrul Vasile n-a mai dat vreun semn de viață de-acolo de la el de pe deal unde-și avea el bruma de gospodărie.

Sâmbătă dimineața, trebăluiam ceva prin casă, de fapt în blocul în care locuiam la fel ca atâția alți proletari ai „epocii de aur”.

- Vezi că te cheamă cineva la geam, îmi strigă soția din bucătărie.

Mă aplec peste geam și în fața blocului pe cine văd? Pe cuscrul Vasile ridicând spre etajul patru unde locuiam eu un sac în care se zbătea oarece vietate.

- Ți l-am adus, strigă el în gura mare, încât de grabă ieșiră pe la ferești câteva babe să vadă și ele ce se întâmplă. Traiul la bloc e ca un spectacol permanent la care, musai, să asiste întreaga comunitate. Aceasta trăiește cu tine, că vrei că nu vrei, într-o armonioasă devălmășie, încât nimic și nimeni nu-i rămâne comunității neștiut, necercetat, neluat la refec. Acum era rândul meu să fiu obiectul admirației, interesului și curiozității acestor judecători implacabili.

- Vin, vin, i-am făcut eu semn grăbit din mână și am închis fereastra grăbit, tocmai pentru a curma cu o clipă mai devreme spectacolul gratuit așteptat de vecinii mei. Apoi m-am grăbit să cobor la cuscrul Vasile ca să recepționez purcelul.

Când am ajuns în fața blocului el stătea ciuci și moșmodea ceva la sacul cu minuni. De auzit nu se auzea nimic, dar ceva viu se zvârcolea în sacul jerpelit, așa încât m-am convins că numai purcelul mult visat putea fi acolo. Și când am ajuns lângă el, cuscrul Vasile a deschis demonstrativ gura sacului, în vreme ce eu m-am și repezit ca să nu las năbădăiosul animal să ne scape cumva printre ierburile și bălăriile dintre blocuri. Ți-ai găsit! Dintre ațele și cărpele jilăvite de umezeala dimineții a ieși agale un purcel cum nu mai văzusem în viața mea. O vietate neagră și ciudată mi s-a oprit între picioare. Să fi avut vreo 50 de centimetri, dar capul bieteii arătări trecea bine dincolo de jumătatea lungimii totale a acelei pațachinii. Cele patru picioare erau subțiri și scurte cât degetele unui copil. Bietul animal tremura din toate încheieturile și nici gând pe el să fugă undeva. Pielea zbârcită toată făcea valuri mici și neregulate.

- Cuscrule, e mut? nu m-am putut abține să-l întreb, așa în batjocură.

- Cum biata lui, măi omule, să fie mut? se răsti Vasile la mine, încât din cei 1,60 m ai lui, odată ridicat în picioare, mi s-a părut că devenise un adevărat uriaș. Pe fața lui subțire, scofâlcită și nebârbierită se întinsese o mare supărare. Bietul om suferea amarnic pentru felul în care îi primisem ofranda.

- Domnule, tu numești ăsta porc? m-am zdrobșit eu la el, decis să scap cât mai rapid cu puțință de așa ofertă.

- Păi, cum?

- De șase luni?

- De bună samă!

- Ținut cu mălai?

- Așa după cum ți-am spus.

- În coteț?

- Ce coteț, în grajd, lângă vacă!

- Și-i chiar porc?

- Da' cum altfel?!

- Mă, Vasile, tu l-ai furat de lângă scroafă din pădure!...

- Cum biata ei s-o fac, da' ce-s eu, câne? Îs om, ce dracu'...

- Bine, mă, omule dar nu ți-e ție rușine să vii să-mi vinzi mie comédia asta de animal pe post de porc?

- Dom' prifesor, așa mă lua el pe mine când dorea să-mi comunice ceva... oficial, porc ca ăsta n-ai avut dumata de când te-o făcut mă-ta!

- Apoi, așa să știi! i-am strigat eu mânios la culme și am dat să plec. Eram decis să-l las dracului acolo cu „porcul” lui cu tot și să-mi caut de ale mele.

- Stai, dom' prifesor! Un' te duci?

- Acasă, unde altu'?

Sau la dracu'!...

- Și nu-l mai iei?

- Ce să iau?

- Porcu'!

- Care porc?

- Ăsta de l-am adus.

- Omule, oi fi eu domn, dar prost nu-s!

- Da' cine-o zis că ești prost?

- Tu.

- Eu?

- Da, pentru că vrei să-mi vinzi pocitania asta de animal pe post de purcel.

- E porc, dom'le, nu pocitanie!

- O fi, dar nu-l cumpăr! și am dat iar să plec.

- Hai, ia-l, că nu vreau să-l mai duc la deal îndărăt, mă prinse el de mânecă... Uite, ține-l două săptămâni și dacă o pieri, a mea să fie paguba. De nu, mi-l plătești.

L-am privit pe cuscru și, mai mult de mila bieteii jigodii decât de grija lui Vasile, am acceptat târgul. Vasile a plecat în treaba lui, iar eu am urcat sus cu jivina care, simțind schimbarea de proprietar, a început să se zbată cumva mai energic, dovedindu-mi că e viu și măcar din această pricină pot fi liniștit.

Când l-a văzut nevastă-mea, mai să pice de pe picioare.

- Purcelu' ăsta n-o mâncat nimic de când l-o făcut mă-sa! decise ea privindu-mă ca pe-un nebun. Tu ai avut minte când ai luat așa purcel?

- Păi, nu l-am luat, m-am apărât eu.

- Cum, nu l-ai luat? Atunci la ce l-ai adus sus? se miră, pe bună dreptate, femeia mea.

Până să-i explic eu ce și cum a rămas târgul meu cu cuscrul Vasile, ea, femeie cu minte, a pus câteva bucăți de pâine în lapte la muiat și a dat să-l hrănească. Dar bietul purcel era atât de mic încât nu putea să-și ridice botul urât și prelung peste marginea cratiței. Așa că nevastă-mea l-a pus pur și simplu pe porc în cratiță ca să poată mânca. Ei, și-atunci să te ții clămpănit și tremurat. De înfometat ce era bietul de el nu știa ce să facă mai întâi: să tremure sau să mănânce. Așa că le făcea pe amândouă deodată și pe rând. Noi îl priveam, între timp ni se alăturaseră și copiii („Nu-l da, tată, nu-l da îndărăt! Avem și noi o păpușă cu care ne-om juca, dacă de tăiat tot n-o să ai tu ce tăia!”), mi-a răs în nas fiică-mea cea mare). Și, ba râdeam, ținându-ne de burtă privindu-l, ba înjuram (asta numai eu, că ceilalți n-aveau voie!), ba ne cruceam de așa jivină

(asta o făceam cu toții). Și de-o asemenea foame nemaivăzută de noi nici în filme. E drept că, prin grija celui mai iubit conducător, nici noi nu eram prea hrăniți, dar purcelul acela era adus dintr-o lume cu totul și cu totul... subdezvoltată, lumea celor care trăiau, numai Dumnezeu știe cum, sus pe dealurile din jurul orașului (că tot era la

modă atunci împărțirea lumii pe... trei niveluri de dezvoltare!).

Dar dacă de nevastă am scăpat cu câteva ironii și cu mila față de biata arătare, iar copiilor le-am promis că dacă... porc nu se face, li-l dau lor de... păpușă vie, apoi gazda unde țineam eu cotețul porcilor, după ce și-a făcut (și el) cruce a început să râdă cu sughițuri, bătându-și pulpele cu palmele lui uriașe și murdare. Și râzând se învinețise așa de tare că m-am speriat că va face din nou infarct.

- Dom'le, ce mi-ai adus în ogradă? Câne sau pisic? Sau ce dracu' de animal o mai fi și ăsta... Porc, zici? Să mă ierte Dumnedzău, da' eu nu cred că ăsta e așa ceva... Sau dumata îi fi trecut la bucătăria chinezească și nu știu eu? Hî, he, hî, he... Din nenorocitu' ăsta de animal numa' porc n-o să faci dumnata! îmi puse el verdictul și-mi întoarse spatele pentru că numai așa se putea el purta cu un om prost care îi jignea atât de profund demnitatea de bun gospodar.

Eu ce să-i mai fi zis? Să fii încercat să-i explic... Ce să-i explic, când nici eu nu înțelegeam prea bine ce-am făcut și de ce-am făcut cum am făcut. Așa că am băgat purcelul în coteț și-am așteptat să treacă cele două săptămâni în care, credeam eu, voi scăpa cumva de nenorocitul de purcel. Nici nu i-am mai spus lui nenea Mihai câte zile avea purcelul meu, pentru că sunt convins că atunci chiar că m-ar fi dat afară din ogradă cu purcel cu tot.

Și-au trecut zilele. Purcelul meu s-a pus pe mâncat și nici n-am băgat de seamă când a trecut termenul fatidic. Purcelul n-a murit, deși avea o ciudățenie și el ca orice ființă vie: nu ți-ar fi pus râțul pe varză nici să-l pici cu ceară! Ori că era rest de la sarmale, ori frunze de la curățături, dacă o simțea în troacă prefera să rabde de foame toată ziua decât să mănânce așa ceva. Și nici mâncarea cealaltă din cratiță – că la valău nici cum să ajungă. Așa că purcelul n-a murit, dar nici cuscrul Vasile n-a mai venit după bani. Probabil că era și el convins că purcelul lui trecuse de mult la cele veșnice și nu a mai găsit de cuviință să vină să afle ceea ce deja știa. În nemărginita lui milă față de arătarea cu pricina, o fi preferat să-l știe mort la mine în coteț și nu la el în gospodărie. Așa că își lua de pe suflet răspunderea morții prin inaniție a bietului animal. Pentru că sunt ferm convins că el mi l-a dat abia după ce s-a convins, vreme de șase luni, că porcul lui nu crește nicidecât... fără mâncare! La mine mai era o speranță pentru bietul animal, dar și aceea era atât de firavă încât Vasile nici n-a mai binevoit să afle sfârșitul poveștii pe care-l știa, sau măcar pe care-l anticipa. Nici eu nu m-am grăbit să-i spun ceva despre purcelul minune, mai ales că el nu murise și continua să crească la fel ca personajele din poveste: cât alții într-o lună, el într-o zi! Trebuie să vă spun că bietul animal mă simțea de departe că vin cu de-ale gurii și grohăia de speria toate orătăniile din jur și apoi mânca cu o poftă pantagruelică. În vreo două săptămâni a crescut atât de mult încât putea mânca din afara cratiței, apoi, după alte câteva zile bune a putut să ajungă la mâncarea din troacă. Se lungise spectaculos și căpătase o culoare neagră frumoasă, lucioasă chiar. Nenea Mihai se uita la porcul meu și continua să se crucească la așa minune.

- Dom'le, ai lipici la porci! Ești dat dracu' bre. Nu-mi vine să cred că din jigodia aia ai făcut așa mândrețe de porc. Ce i-ai făcut dom'le? Ce i-ai făcut? se tot întreba el dând mereu ocol cotețului din care se auzea grohăitul mulțumit peste poate al godacului meu.

Pe la începutul lui decembrie se făcuse porcul meu tocmai bun de tăiat și să fi tot avut la 130-140 de kile. Mă lingeam deja pe buze de bucurie cu gândul la cârnații, șuncile și la celelalte bunătăți pe care le promitea tăierea împrecinatului. Și ce-mi vine

mie în gând: ia să-l păcălesc eu cumva pe cuscrul Vasile pentru tot pocinogul cu purcelul lui.

- Spune-i cuscrului să vină mâine în jos la cina porcului, i-am spus la telefon fiică-sii... Cum la ce porc? La porcul ce mi l-a adus el azi-primăvară. Știe el, numai spune-i. Și-am închis.

A doua zi, în curte la nenea Mihai tămbălău și veselie ca la orice tăiat de porc. Puchinosul de purcel, ajuns la o maturitate respectabilă, se lăsase sacrificat pe altarul păgânilor care eram și care nu voiam, cu nici un chip, să ținem seama de „prețioasele indicații” din decretul privind alimentația rațională a poporului român (deja mă gândesc cu... groază cum vor respecta românii tăierea godacilor în Uniunea Europeană! Cred că tot așa cum am respectat noi decretul lui Ceaușescu). Mândru nevoie-mare cuscrul Vasile intră și el în curte, dar nu se grăbise de cu dimineată, că era doar ceva de lucru pe la noi, ci venise așa către după- amiază, atunci când porcul fusese deja tranșat și cu toții trebăluiam la preparatele de rigoare în bucătărie.

- Ei, la bună vedere, gospodarilor! Brava, fain porc v-am dat! Nu-i așa dom' profesor? se făloși el, așezându-se pe pat lângă soba pe care fierbeau „porcăriile” noastre. Își turnă, fără să ceară voie, un stampăl de țuică și dădu să slobozească șuvoiul de povești despre cum crește el porci și ce grozav gospodar e el, când a intervenit nenea Mihai, prefăcându-se tare mândros:

- Mă, Vasile, lasă tu poveștile. Uite, bietu' om o trebuit să-și ia porc din piață, că al tău n-o crescut defel, se răsti nenea Mihai la el. Bietul Vasile încremeni cu paharul într-o mână și cu chiștocul de „Mărășești” în cealaltă.

- Cum grăiești așa, bre Mihaie?! Doar nu-s eu d'acela...

- Da' de care ești, mă, nepriceputule? Țăla o fost purcel ce i-ai dat tu lu' domn profesor? Nu purcel, mă, măț, bidiganie de care n-am văzut de când mama m-o făcut, mă!

- Cum așa? se milogi el către mine. Îmi cerea ajutorul, dar eu nu voiam să i-l dau, așa că am continuat să-mi văd de-ale mele, făcându-mă că nu l-am auzit. Ceilalți mustăceau deja zâmbete parșive, cu greu ascunse în colțul gurii. Zău, dom' profesor, n-o fo bun purcelu' meu? Hai, zi-i lu' Mihai, dacă n-am dreptate...

- Ce să-i mai zic, Vasile, că doar aici l-am adus și l-o văzut și el... Eh, dar și cât o răs de mine!... Și cât m-o batjocorit?!?... Că de erai atunci aici, aruncam cu purcelu' cela după tine, să nu mă mișc de-aici.

- Bine, și? se arătă el curios și cu speranță în glas.

- Și l-am hrănit... Am băgat o tonă de mâncare din cea mai bună în el: boabe de mălai, țărâțe, pită, lapte, cartofi și sfeclă...

- Păi vezi, acumă mă dumiresc și eu cum de ați tăiat astăzi așa porc fain!

- Care tăiat? m-am răstit la el.

- Țsta de pe masă!

- Tu ești surd, cuscrule? preluă nevastă-mea ștafeta.

Ți-ai bătut joc de noi și-acu' ai curaju' să mai vii la cina porcului... Zău așa, om bătrân și nu ți-i rușine!

- Stai așa, măi femeie! Cum adică?... Cine și-o bătut joc de voi? Deja Vasile, știindu-se atât de vinovat, căuta o cale de scăpare din necazul în care îl băgase lăudăroșenia și prostia.

- Dumata, cine altu'! îi strigă și mătușa Anuță, trântind în mod demonstrativ o halcă de carne crudă pe masă.

Bietul om se făcuse roșu la față ca și carnea de pe masă, mâna îi tremura așa de tare încât vărsă toată țuica pe haine, în vreme ce țigara i se stinsese de mult, arzându-i mai întâi degetele strâmbe și jegoase. Luându-și seama se ridică cu greu de pe pat, așa ca un om ostenit sau beteag și dădu să iasă.

- Stai, mă, unde pleci? îl opri nenea Mihai. Ai uitat ceva.

- Ce-am uitat? băigui bietul om, de-acum așteptându-se la alte rele și mai neînchipuite care să i se petreacă lui de cina porcului ăștia năpăstuit.

- Porcul!

- Porcul?... Care porc, pentru numele lu' Dumnedzău? se alarmă și mai tare cuscrul Vasile.

- Porcul tău, prostule! N-ai adus tu la îngură azi-primăvară un porc domnului profesor? Ei, acu, e gata îngură, și profesorul, în bunătatea lui, ți-l dă îndărăt gata de tăiat.

- Dumneata l-ai ținut șase luni, eu șase. Suntem chit. Acumă e vremea ca purcelul să se-ntoarcă acasă. Că tot nu ți l-am plătit...

- Și mâncarea? șopti bietul Vasile... Eu n-am bani să...

- Ei, lasă. Acu' tot e Crăciunu' păste noi, așa că-i avea și tu un cadou de la dom' profesor. Să-l mănânci sănătos, îi ură nenea Mihai, împingându-l către ușă și stăpânindu-și cu mare greutate răsul. Apoi îl trase de mânecă afară, ca să-i dea sacul cu „porcul” de cadou. Noi, ascunși pe după perdele, priveam și râdeam la cuscrul Vasile cum se străduia să țină cu mâinile lui chinuite de muncă sacul în care se zbătea un cotoi prins de noi la găinile lui nenea Mihai și legat zdravăn la gură.

Nici până astăzi nu știu ce-a făcut cuscrul Vasile cu cotoiul, dar tot a mâncat și el ceva din puchinosul de purcel cu care mă cadorisise în acel an de pomină. Dară, cum-Doamne, era să-l las pe bietul Vasile fără un miez de cârnaț și o palmă de slană din mândrețea lui de purcel? Mai ales în așa vremuri în care alimentația rațională făcea ravagii...

Vișeu de Sus, decembrie 2006

MARIAN NICOLAE TOMI

Foto: Maximilian Tomozei, „Amintiri scorjite”

LA PAS

Ia-o ușor,
step by step...

Pasul de ieri
Pasul de azi
Mereu îți va rămâne
Pasul de mâine...

DISCIPOLUL

I-am luat
creionul din mână
i-am dat în schimb
un ou

“Măsoară-mi timpul!”
i-am spus.

A-nceput să numere
stelele
învârtind oul
străpungându-l cu raza
ochilor tulburi.

S-a oprit înainte să termine
« Mai sunt câteva... » îi zic.

“Nu, pe acelea le scriu
Cu creionul!”

NEBUNUL

Strigă ca din gură de șarpe
-noaptea în toi -
“Inginer, geniu nerecunoscut...
Am suit luna pe cer cu macaraua!”

L-au dus cu mașina...
apoi au plantat o antenă
sa aibă unde croncăni
ciorile
pe casa lui.

El este tot acolo unde l-au dus
fumează trabucuri cubaneze
uriaeș
cât stâlpii timpului
dă planetele de-a dura
ca pe niste mingi de cauciuc
pe un câmp verde
minat cu flori multicolore.

ANICA FACINA

„Cartierul vestic al iadului” (Editura EIKON, 2009) este cel de-al doilea volum de versuri al publicistului Daniel Săuca. Numai al doilea din cauza unei mărturisite încetineli a scrisului: „scriu foarte greu poezie. Firește, dacă ceea ce este cuprins între copertile acestei cărți poate fi numit poezie. Scriu foarte greu poezie și pentru că am, mai mereu, pornirea de a *perfectiona* versuri mai vechi, de a le da noi valențe, noi simboluri”. Un cititor mai rău i-ar da două sfaturi importante domnului Săuca. Primul sfat ar fi să-și perfecționeze poemele în laboratorul personal de creație până când va fi mulțumit de rezultat și să le publice abia în acel moment, iar cel de-al doilea – să nu-și mai recitească versurile scrise / publicate, ci să-și dea frâu liber imaginației, evitând astfel eventualele repetiții, reformulări și esențializări.

Din „Prolog” se desprinde obsesia „adâncurilor”, a introspecției, a meditației. Poetul este / ar trebui să fie un gânditor, capabil să înțeleagă lumea fără să facă parte din ea, deoarece „Este și acesta un semn că nimic din ceea ce există sau ar trebui să existe nu se poate împlini decât în cavourile neuronilor responsabili cu meditația din cartierul vestic al iadului” (p.17).

Așezare cvasiurbană care nu se supune niciunei reguli de estetică, iadul lui Daniel Săuca este de fapt unul al „ideilor”, o proiecție imaginară a unui loc „unde se pot refugia fulgerele și tunetele minții”. Există mai multe straturi semantice în construirea acestui topos, punctul de plecare constituindu-l lumea în care trăim, concretă, în care, pentru poet, există prea puține puncte de reper. O crâșmă, turle, clopote, un depozit, cam acestea ar fi elementele de decor urban selectate de un poet neinteresat de imagini vizuale. Prin urmare, printr-un proces de metaforizare / simbolizare, crâșma devine una „de la marginea lumii”, cu tendințe de expansiune, de cucerire a întregului spațiu terestru, depozitul este „de umbre”, iar turlele și clopotele dobândesc conotații care nu mai au legătură cu sentimentul religios, ci, mai degrabă, cu interpretările freudiene ale viselor. Desemnată metaforic drept „iad”, lumea la care meditează Daniel Săuca nu are nimic spectaculos, nu este contemplată cu cinism și nici cu disperare, ci mai curând cu detașare / indiferență. O poți privi („să privim înăuntru”), poți bea „cinci mii

de beri”, în timp ce doamna cu ciorapi negri / albaștri / galbeni spală când geamurile iadului, când pe cele ale raiului, neapărat cu sodă caustică, poți simți că te afli în preajma morții, că diferența dintre rai și iad depinde de unghiul din care privești, precum și că e absurd să complici lucrurile, atât de simple și tragice, în fond.

Poemul cu care debutează volumul, „Gândacul cu cinci pene roz”, a avut probabil două modele, o cunoscută baladă a lui Ștefan Augustin Doinaș și câteva pagini din Urmuz. Viorel Mureșan, care semnează prefața volumului, consideră că avem de-a face cu „un poem vital în creația lui Daniel Săuca, mai cu seamă în noua variantă, unde se fixează toposul *vânătorii* protagonistului, esențial pentru adâncirea relației pe care poetul o are cu universul său imaginar” (pag.8).

Dacă, în balada lui Doinaș, procesul de metaforizare valorizează condiția de excepție ca creatorului (poetul-prinț pleacă în căutarea idealului, simbolizat de mistrețul cu colții de argint), la Daniel Săuca procedeul este invers, de minimalizare: gândacul – sugestie a mizeriei, a

banalului – își falsifică imaginea de sine (devine un hibrid cu o naivă și edulcorată propensiune spre zbor) și pleacă la o vânătoare „de eter”, de vânt, de nimic, nebuloasă / absurdă. Este simbolizat, de fapt, actul de creație, care pornește din zone joase, din cotidian, din mocirla existențială, pentru a ilustra sentimentul tragic al vidului. Oricâte pregătiri s-ar face – împodobirea cu pene roz, în maniera vânătorii din triburile arhaice, lustruirea inimii drepte, îngroparea inimii stângi - vânătoarea rămâne una fără sens, atâta timp cât Dumnezeu nu mai vrea să coboare „la ușa sunetelor”, iar, spre cartierul vestic al iadului „bătăile inimilor erau prăfuite / de liniștea umbrelor”.

Într-un „Scurt tratat despre culegerea umbrelor”, în care poetul filosof pare a fi plecat de la mitul platonician, cunoașterea rațională, în ciuda avertismentelor (“Nu răstigni lacrimile!”) distruge aura de mister a lumii, încătușează imaginația și o înlocuiește cu aride operații mentale de selecție, clasificare și ierarhizare. Operații absurde, de vreme ce se desfășoară nu într-un plan concret, ci într-un teritoriu al umbrelor: „Mai aproape de izvorul cerului / am început să culeg umbre / să le așez pe categorii / în dreapta sau în stânga inimii / după rostul fiecăreia / mi-ai spus: „Nu răstigni lacrimile!” / și nu te-am ascultat / am continuat să culeg umbre / să le așez pe categorii / în dreapta sau în stânga

inimii / după moartea fiecăreia / Mi-ai spus „Nu ucide eterul!” / și nu te-am ascultat / am continuat să culeg umbre / să le așez pe categorii / în dreapta sau în stânga inimii / după răsul fiecăreia” (pag. 24).

Daniel Săuca preferă poezia „de idei”, cenzurându-și cu grijă manifestările emoționale. E foarte dificil să-i simți vibrația – care nu lipsește cu desăvârșire – poate și din cauza faptului că-și prelucrează / finisează / artificializează versurile, până când din emoția dintâi nu mai rămâne nimic detectabil la lectură. Un pic de spontaneitate (și de nebunie) n-a stricat niciodată poeziilor. Iar nonconformismul declarat și afișat „cu metodă” rareori este unul autentic, chiar și în cazul ultimului „neuron încărunțit în mașina de spălat poezie”. De ce scrie cu dificultate Daniel Săuca? Poate pentru că se teme să fie poet: și are dreptate.

VALERIA MANTA TĂICUȚU

Foto Maximilian Tomozei, „Cititoare”

Uliță spre cer sau Urcușul înspre lumină

„Uliță spre cer” – monografie a satului Șerbeni, apare în seria de carte „Exemplarium”, îngrijită de Valentin Marica, la Editura „Cezara Codruța Marica” din Tg. Mureș. „Uliță spre cer” este, întâi de toate, cartea unei familii și a unui sat. Ea poartă însemnele unicității prin faptul că, pentru prima dată, o familie, părinți și copii își adună truda și energiile creatoare în scrierea unei cărți. Părintele Silviu, Silvia, Silvan și Silvana, sunt de-acum „un nume adunat pe-o carte”, ce rămâne să depună mărturie despre timp și timpuri curate, trăitoare de adevăr și sfințenie. Este felul în care se poate intra în acord cu adâncul ființei omului și cu ființa lumii.

„Uliță spre cer” este o „carte de învățătură” ce abordează integral istoria și trăirea unui sat ce are rezonanțe adânci în sufletul și mintea autorilor ei. De la prototipurile arhaice până la monumentele culturii moderne, se instituie un proces de continuitate specifică, de complementarități și, nu în ultimul rând, de afirmare a unității și identității culturale a unor idei, culturi, spații. Șerbeniul își asigură, prin această carte, durata. „Uliță spre cer”

este un triumf, într-o formă pură și esențială, a satului românesc ce își găsește, prin astfel de demersuri, găzduire perenă.

Cartea se alcătuieste în patru dimensiuni, inteligent îmbinate, găsindu-și o așezare armonioasă în „Semne”, „Detalii”, „Popas” și „Ecouri” înscrise în (în) „semnele trecerii”. Cu putere și har, recreând un traseu afectiv, Preotul drd. Silviu Negruțiu deschide povestea Șerbeniului cu întoarcerea în copilărie, ca într-o mare taină, traversând lumi succesive înspre înțelegerea și cuprinderea universului. Întoarcerea îmbracă acum un alt sens; ea găzduiește. Copilăria este „lumea aceea care mă cheamă și recheamă mereu, ca un loc de tihnă”, mărturisește autorul. „Satul copilăriei mele a umblat cu mine peste tot, cuibărit în minte și-n suflet”. Povestea se povestește, iar demersul continuă printr-o temeinică cercetare monografică a Șerbeniului, ce cuprinde descrierea geografică a zonei, ramurile vechi ale familiilor din Șerbeni, istoricul locului, școala, biserica, eroii satului din primul și al doilea război mondial și cercetarea ajunge anul 2000, cu o prezentare a situației demografice a satului, când Șerbeniul înregistrează 199 numere de case. Trudă, zăbavă și dragoste pentru un loc a cărui lumină o poartă în suflet Părintele Silviu!

Lector univ. drd. Silvia Negruțiu abordează cu profesionalism traseul grupului vocal „Urmașele dacilor”, marcând dinamica grupului ce-și intersectează traiectoria cu aceea a Asociației „Silvania” Șerbeni. Mărturisiri de credință: „Îi o bucurie să cântăm. Că dacă n-ar și, nu te-ai duce! Că nu te poate obliga nime!”, „De 33 de ani atâta bucurie...că și câm merem undeva, te simți sănătos și bucurios. Îi foarte important să ducem mai departe tradiția! Nici nu ne dăm noi sama ce important îi!” Gânduri ale purtătorilor de cântec și de autentic românesc, străbătute de fiorul înțelepciunii țaranului român. Bucuria stă în cântec și în credința că prin el se poate merge mai departe, prin vremelnicia care ne va da în timp, durată. Autoarea notează și colaborările grupului „Urmașele dacilor” cu Studioul Regional de Radio Tg. Mureș, cu postul de televiziune francez Mezzo, colidul „pe la curți de boieri mari” (Arhiepiscopia Alba-Iuliei, sub binecuvântarea ÎPS Andrei Andreicuț, Catedrala Mare Ortodoxă „Înălțarea Domnului” din Tg. Mureș ș.a.) înțelegând că în felul acesta Șerbeniul iese din Valea Beicii, străbate țara și poposește chiar și în lumea mare, în haine de sărbătoare. Frumoasă truda, nobilă misia!

Dascălul Silvia Negruțiu așterne aici și povestea elevilor ei, aduși la Șerbeni, dar și mirarea și curiozitatea celor care, plonjând în lumea satului, încearcă să-i străbată tainele. O întoarcere la izvoarele sufletului-copil din lumea Șerbeniului și,

deopotrivă, încă un pas spre recunoașterea valorică a grupului vocal-folcloric „Urmașele dacilor” – semne ale apărării costumului național autentic, a zestrei spirituale a acestei „guri de rai”.

Studenta Silvana Negruțiu suie și ea pe aceeași „uliță spre cer”, rost(u)ind destinul alcătuitorilor grupului folcloric „Urmașele dacilor”, oameni din Șerbeni, în „semnele trecerii”. 28 de oameni, 28 de șarbănați, destine înscrise în timpul acestui sat pe care autoarea, cu sensibilitate și dragoste, îi „îmbrățișează” în pagină de carte. Șerbeniul este pentru Silvana Negruțiu, „locul de unde îmi culeg liniștea”, „locul în care mă regăsesc, în care mă redescopăr”. Frumusețea morală a acestor oameni, seninătatea cu care își acceptă și relele și bunele din viața lor ține de „fericirea de a avea ce mărturisi”, așa cum afirmă prof. dr. Valentin Marica, în prefața cărții. Devenire în cuvinte și imagini inspirate, Silvana fiind și cea care asigură concepția grafică a cărții. Felicitări cu „asupra de măsură”!

Întâlnim în „Uliță spre cer” oameni și locuri trăitoare, pe care autorii, „risipitori de iubire”, ni le redau cu gândul și sufletul creionând un portret al satului la „tinerețe fără bătrânețe”, săpând și deschizând uliță spre cerul lumii satului, spre cerul de pe pământ, spre cerul din noi, spre cerul de deasupra noastră.

O analiză minuțioasă a fenomenului muzical popular și a repertoriului grupului „Urmașele dacilor”, realizează drd. în interpretare muzicală, Silvan Negruțiu. Fin și temeinic cunoscător al cântecului în toate reverberațiile lui, Silvan așterne „ecouri din semnele trecerii” făcând și prezentarea primului Compact Disc al „Urmașelor dacilor”, întregind, prin interpretări profunde și nuanțate, atât de frumos această carte-închinare. E o închinare adusă satului și rosturilor lui, o închinare Șerbeniului natal și oamenilor lui minunați și frumoși. Astfel, numele lor ies din timp pentru a reintra veșnic în timp. Deși se pretează unei grile lectoriale științifice, „Uliță spre cer” este o carte scrisă cu sufletul.

Pe ulița curățeniei sufletului, atenți la freamătul, la murmurul și la sufletul satului, Silviu, Silvia, Silvana și Silvan Negruțiu, înscriu pași pe ulița spre cer, dând sens unei lumi spirituale/arhaice, fixând-o în memoria vie culturală. Această carte este un barometru al Șerbeniului, un reper, o supraviețuire necesară prin care trecutul e viu, iar prezentul se alcătuieste dintr-o parte de cer, dintr-o parte de suflet, dintr-un lan de grâu, o miriște în amiază, un cântec ce străbate văile...

Pentru toate acestea nu putem decât să prețuim efortul și dragostea cu care autorii cărții au adus în lumină lumea satului Șerbeni, sub semnul eternității, într-o lucrare de referință.

MIOARA KOZAK

Ikebane de jad

Volumul „dublu” semnat Ion Pițoiu-Dragomir, fiind al 23-lea din creația autorului și cuprinzând două titluri *Ikebane de jad - Pergole pe fulger*, este o surpriză cu ecouri în spații culturale distincte, remarcându-se prin cosmopolitismul său și reprezentând o carte ce se bucură de traduceri în limbi diferite: română, engleză, franceză și japoneză. Activitatea impresionantă a autorului, Membru al Uniunii Scriitorilor din România, este concretizată în volume atât de poezie dintre care spicuiam: *În răscruce*(1999), *Ana-Teme în cântec*(2000), *În crinări*(2001), *Prin-soare cu șoimi*(2002), *Săbii nipone de rouă*(2003), *Panoplia lui Nero*(2005)etc., cât și volume de proză *Fântâna cu flăcări*(2005), *Cupa lui Socrate*(2006).

Această carte, cu o grafică de excepție, însumează o esențializare a gândurilor sale, o finisare a unei lirici pretențioase cum este haiku-ul japonez.

Primul tom *Ikebane de jad*, apărut la Editura Rao, 2009, se deschide cu un haiku ce traduce în esență, întreaga spiritualitate niponă. E o lorică a purității liliale, o imagine a vegetalului oglindit pe celest, o poză răsturnată a unei răni adânci, topindu-se în principiile cosmice: pozitiv-negativ, activ-pasiv. Floarea, motivul central al volumului vizibil chiar din titlu, ca element al principiului pasiv, este un simbol al începutului, al vieții din substanța pământului. Ea devine imaginea desăvârșirii spirituale, a virtuților sufletului ce rezonază, într-o anumită măsură, stării edenice: „Uimirea florii/ pune pe cer o rană/ cu sufletul alb...”(*Puritate*).

Eul liric se caută pe sine, într-o lorică obiectivă, căutând, de fapt, unitatea, centrul, starea primordială și identificându-se, prin creația sa, cu spațiul mistic japonez. Floarea, în arta japoneză a aranjării florilor (ikebana), reprezintă modelul spontaneității, a unei arte fără artificii, însă perfectă, având semnificații complexe și profunde: „Din gene de flori/ se-nalță ikebane/ spre ceruri calme...”(*Străluminări*).

În plan poetic, din haiku-ul nipon transpare o lorică simplă în aparență, însă una esențializată, finisată până la perfecțiune. Floarea devine un liant între terestru și celest, o hieroglifă spirituală, un arhetip a sufletului, iar omul, artistul un mediator între cer și pământ de a cărui măiestrie și simț artistic ține perfecțiunea creației.

Albul, folosit des în volum, capătă o valoare ideală, asimptotică, iar în budismul japonez echivalează cunoașterii, este culoarea inițierii, a teofaniei. Astfel, sufletul tulburat al eului liric, caută, printre semne, desăvârșirea.

Un alt haiku impregnat de simbol este *Obelisc*: „Ochii luminii/ dau zărilor speranțe/ vii orizonturi...”, obeliscul fiind o operă între arhitectură

și sculptură, artistul cioplește când cu dalta în fraza ideii, creând raze de soare gravate cu litere agonizând, când desenează cu penița subțire versul stilizat până la crearea formei regulate. Transgresând terestrul, ochiul caută neconținut lumina, desăvârșirea spirituală, sacralitatea, paradisul întrezărit, cunoașterea: „Căutăm senin/ după arderi năuce;/ înălțări din gri”(Val spre cer), într-o căutare efervescentă, materializată într-un plictis exprimat fățiș prin imaginea „înălțării din gri”. Eul se grizează abulic pentru a putea transcende straturile profunde ale inconștientului, care se cer a fi luminate prin conștientizare.

Cunoașterea implică sacrificiu suprem, iar eul devine conștient de efortul teluric spre străpungerea zenitului și definirea sa pe plan conceptual, dar și spiritual: „Până la senin/ urcușul scoate colții./ negre sângerări...”(Sacrificiu).

Simboluri precum albul, lumina, suferința, sufletul, negrul alcătuiesc un creuzet solar, un imn al revelației concretizat într-un poem al desăvârșirii, discursul poetic transmițând, în același timp și neliniștile avuabile ale unui eu intimidat de imaginea luminii.

Cromatică săracă desenează pe șevaletul singurătății un eu abscons în imagini oximoronice: „Pe stâncă neagră/ prăbușiri de zăpadă/ ca vulturi de alb”(Hibernală); vulturul materializează pictural o stare spirituală superioară, o expresie a transcendenței, a contemplării mistice. Așezat pe axul lumii, în credința indiană, și identificat cu al cincilea punct cardinal care este zenitul, vulturul se oprește pe *onphalos* urmând traseul solar dinspre răsărit spre zenit, traducând, în plan liric, dualitate, luptă interioară, patima ce se află într-o combustie a spiritului, devenind totodată, *simbol al Verbului* în iconografia creștină.

Eul metafizic se distilează într-o așteptare hibernală, iscodind grav „râul înghețat” al revelației: „Râul înghețat/ ascunde întrebări grele;/ mereu așteptări...”(Răniri).

Nufărul, un alt element reverberat în lirica autorului, prin starea pasivă a devenirii, își deschide corola, oglindind pe celest formele sacre ale perfecțiunii sale, dar și forțele htoniene a căror expresie devine. El esențializează creația la scară microcosmică reproducând cosmogonia din umiditate: „Ceru tot urcă/ dintr-un nufăr luminos;/ miracol, vara...”(Sublimare).

O soluție a cerului creionează eul în haiku-ul *Îngemănări*, în care neputința demistificării se distilează eteric în „râul fugar”, iar durerea interioară

„sfășie aripile/ în zborul năuc...”(Zbateri) pentru că cerul „încarcerat” nu-și revelează misterul.

Din intimismul ființial reverberează o muzică vie revărsând imagini fulgurale, desenând bucurii în interioritatea febrilă, galvanică pe alocuri, încremenită uneori în întrebări stalactitice atârând de singurătatea ființei: „Sloiuri de gheață/ rătăcesc pe râu singur;/ stinse întrebări...”(Zbucium).

Lavă vitriolantă devine eul care „caută cerul mereu”(Lavă), încheind primul portativ într-o manieră optimistă printre zările căruia „calde surâsuri” se întrevăd (Armonii).

Într-o cromatică mai generoasă și cu o tematică diferită ni se înfățișează cel de-al doilea portativ al volumului, apărut la Editura Delta III, *Pergole pe fulger* în care obsesiile celui alt tom revin fulminant, iar eul se dedublează într-un „orator/ cu papion de câlți” care se manifestă interogativ „«Cum faci grămezi de schije/ din atâtea lieduri ale canarilor/ de pluș?!»”(Cogito).

Frica singurătății împresoară fiind-ul „gri” viețuind în anticamera tăcerii, a plânsului mut: „«Să plângi mut ca piatra și/ să urlu doar când ești sigur că/ nu te aude nimeni!» mi se striga/ nonșalant”(Crucea de frig).

Volumul cuprinde o lirică febrilă și subiectivă, o poetică a înlănțuirii în „valsuri polare” în care eul cavitar și-a „înfipt singur în piept șapte/ piroane/ de ger”(Celara), autoflagelându-se dubitativ și *concediind moartea*, încheindu-și discursul liric în manieră dionisiacă: „să bem luminoși cucuta amanților?”(Peluzele frigului).

Identificându-se cu griul, cu tristețea și melancolia, eul radiografiază subtil perigoane ale unei lumi agonizând într-o superficialitate supărătoare: „orașul acesta rămâne frumos ca o/ baltă unde sulful surâde și peștii/ se asfixiază într-o veselie parfumată/ gri”(Oglinzi).

Spirit aflat într-o ebuliție interioară, poetul taciturn al haiku-urilor se metamorfozează într-o mască deschisă, ironică, uneori ce întocmește fișa clinică a cotidianului: „hohotind pe banchiza în derivă/ ultimul fachir al ghețarilor visa-/ dureros- la un șezlong de iriși/ pe o plajă/ de rumeguș/ fierbinte”(Răni pe un cub de flori).

Tonalitatea pe alocuri elegiacă se contopește armonic cu cea vitalistă și exuberantă într-un nou op existențial ce dovedește o maturitate artistică asumată.

IMELDA CHINȚA

Foto: Maximilian Tomozei, „Porumbei venețieni”

O SCURTĂ EPOPEE A DRAGOSTEI DE RÂMNICUL FIINȚEI: RĂDĂCINĂ ÎNSTELATĂ, de CONSTANTIN MARAFET

Poet, om de cultură, editorul cel mai harnic din județul Buzău, **CONSTANTIN MARAFET** își lansează, azi, al optulea volum de poezie: după surprinzătoarea poemă din poeme, **Eu și sora mea, umiliința**, Editura Rafet, Râmnicu Sărat, 2008 – Constantin Marafet își consolidează, prin noul său volum, **RĂDĂCINĂ ÎNSTELATĂ** (Ed. Mesagerul, Chișinău, 2009) caracteristica de Duh, pe care i-o remarcam și semnalăm în precedentul: **franciscanismul de tip mioritic**, adică adaptat la văzduhul și mitologia tănuită, încă nedezgropată complet, a Râmnicului Luminat. Râmnicul Sărat a devenit, în viziunea Poetului Marafet, din simplu topos laic și „vatră” a Focului Vieții („desprinsa vatră: Râmnicul Sărat” - cf. **Alean**) - topos sacru și simbol al Iazul Iluminării, Iazul Ascuns în Cer, al Ființei/Ființării Autentice („mi-e soră luna, soarele mi-e frate/ și Râmnicul e basmul înecat”; „oh și ah lumânăresc/ Doamne, mă Râmniceresc” – cf. **Ravac**). Un fel de „mă grăniceresc”, „mă fac vecin, prin hotarul inițierii, cu Lumina Lui Dumnezeu”.

Autorul fiind adept fervent al „muzicii sferelor” platoniciene” și al orfismului, poezia lui C. Marafet își alternează, firesc, pe ison când de doină, când de blestem popular, diezii și bemolii:

1-jalea lunară, pricinuită de degenerarea istorico-mundană, „**vântuită**” („cazi cuvânt/planând în vânt”), numărând răvășirile încremenite în ceară ale Solului Timpului Istoric, **Moartea**: „câte morți trec morții-n ceară?” – cf. **Înserare**),

2-precum și dragostea solară față de Creație – și, din Creația Lui Dumnezeu, se trag două veșnicii vrednice, alternativ, de cântec de muștrare și de adorație: **Grădina Paradisiacă și Femeia Selenar-Acvatică**, amintind de jocul inițiat al știmelor, cu muritorii: „moartea în secundul rol(...) căzând nopții trist bemol” – sau: „cheia sol îți mai visezi/ cu bemoli și cu diezi” – toată cântarea baladescă fiind una închinată, la modul trubaduresco-balcanic, depășind păgânismul renascentist („iubito/rafaelito” – cf. **Cumpăna**), pentru smerirea de icoană bizantină, creștin-ortodoxă, cu reminiscențe galileene: „pe sub pleoape arse/cade luna/cât laguna/nu-i femeia/? speriată de furtuna/prafului din Galileea”; „cine o aprinde/floarea ca ghiocul/spovedind norocul/mirului fierbinte//grea

înmiresmarea/la înfluturare” – cf. **Floare de înfluturare**.

Femeia „speriată de praful din Galileea” este, de fapt, Femeia Restaurată, Femeia Marianică, extrasă din **istoria-paf-prăfuire satanică**, pentru a pregăti lumii, în ceruri, **Mântuirea Luminătoare și Des-Prăfuitor-Purificatoare...**

Din păcate, istoria nu-i dă voie Femeii să transcendă definitiv decât prin Poezie...Istoria o ține prizoniera „**hingherilor**” și **păpușarilor**”: „*mini Eva/hăituită de hingheri*” (...) „*te-nbeți cu-agheasma milei/la un teatru de păpuși*” (cf. **Palimpsest**).

Sugestia Poetului este că soarta Lumii este legată de soarta Femeii: o lume în care Eva nu poate transcende definitiv, mântuitor, în ipostaza marianică (ba chiar deviază, în spirit eminescian, spre Dalila...nedepășind, prin vocala „**a**” multiplicată, **durerea spre iluminare...** – cf. **aaa**),

este o lume ca „*pantomimă de seisme*” spirituale (cf. **Beteală**).. O lume care-și reneagă esențele și-și cultivă, cu maximă iresponsabilitate, „betelile”

aparențelor...Adică, recuzita Marelui Iluzionist-SATANA...

Avertismentul acestui volum: cine nu se străduiește pentru a primi,

din transcendență, Revelația Grădinii (figurată prin Arborele cu Rădăcini în Stele-Cer: „**rădăcini din Frunză**” – cf. **Corolar**), cine nu răvăcește Vinul Stelar, întru împărțășirea cu „**Cereasca Mană**” – cine nu răvnește să fixeze, întru Grădină, **Mireasma...** - acela va fi condamnat să rămână, ființial, în zona derizoriului, a terorii/obsesiei formelor/polițienescului anti-stelar, a fluviului formelor-mulaje și a **ZATULUI**, ca ultimă umbră a formei, rest ființial autodezintegrator, urmărit, ca de un bocet cosmic, de starea, zădărnicită de rost transcendent, a **aleanului**: „*sclipăt/ radar/ înserare/mulaje/mireasmă/zaț/(...)/neguros porește zațul...(...)... alean/târât cuvânt*” – cf. **Corolar**.

Acest Poet este obsedat de Râmnicul Ființei. Ne semnalează Răul din noi-ființele Istorizate întru **Zaț și Mulaje**, dar ne și avertizează, prin cele 33 de poeme (vârsta Răstignitului...), că, totuși, nu am depășit, încă, **Limita de răbdare a Mântuitorului/Limita Șansei Mântuirii...**

În stele mai avem o nădejde: cu condiția **SĂ NE CĂUTĂM, ACOLO, RĂDĂCINA STELARĂ!**

...Pentru că numai anistoria **Rădăcinii Stelare** ne este **Autenticul Râmnic Al Ființei...**

ADRIAN BOTEZ

Foto Maximilian Tomozei, „Dincolo de fereastră”

PIANUL

el, care nu doarme destul
pe vechea și tot alba pernă de
mult încercată,
ca o suprafață clară de clape
antonime,
măcinat de hotarul de-a
stânga și de-a dreapta tatălui,
la stânga nu-i nimeni, la
dreapta nu-i nimic,
mai ales când întinde mâna
prin noapte
spre golul din jur, apasă și e tăcere
la dreapta lui trecut
la stânga lui trecut
tăcut
se trezește cu o dungă roșie pe obraz
același semn mereu îl vede în față,
în oglindă, în fiecare dimineață când încearcă
să-l spele cu apă rece și nu se duce,
nici cu lumina orbitoare, ca pentru orb,
de la soare, pentru o întreagă zi orbită,
el aude o muzică de afară,
prin fereastra deschisă a casei
cântul
pe orbita lumii lui,
din ce în ce mai clar, mai tare, mai hotărât,
i se pare că e doar un acord
în mintea lui obișnuită cu acorduri
de liră veche, antică, uitată,
dar, de îndată, recunoaște piesa întreagă,
în glorie, coaptă, cu intensitatea
unui miez al zilei pe deplin valabil
pentru el, deprins cu înălțimi de orice fel,
ale textului, mai ales, adâncimi,
ale zădărniciilor de clipe
când stă și așteaptă...
ca niște raze vin sunetele spre el
și științific nu le poate localiza,
vede că e radiat ca un muribund
de o terapie care nu mai e de niciun folos
doar el mai aude ceva
la care ceilalți nu mai dau de mult importanță,
nu știe să spună de unde vine,
nu vine de nicăieri
nu vine de la nimeni
nu vine de la nimic
e al lui, e al nostru
pianul
un pian prin spațiu,
printre case, alei, grădini, personaje,
ca un intrus care nu mai tace,
omul acesta, buimac, se gândește
la jucăria de Moș Nicolae, cunoscut târziu,

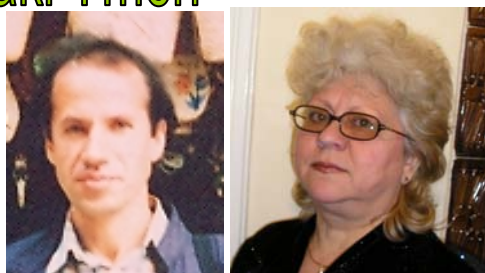

pentru că în copilăria lui nu era timp de pierdut
și
la ce bun acum
o jucărie pentru oameni mari
e un alt prilej de tristețe
tristețea celor ce văd la
cinematograf,
în filme alb-negru, sala de dans cu
soldați
nemți și ruși, în pauză,
cât să strângă un trup de femeie
pe muzică de pian
și apoi să bea pe muzică de pian
și apoi să plângă pe muzică de pian

pianul
aruncat poate ca tot ce-i depășit, defect,
scos în stradă pentru a fi preluat,
dacă nu chiar ticsit, cu durere,
într-o descompunere simplă
care compune viața
într-o cutie în care să plece departe
la un capăt de câmp
la un capăt de lume
spre Labrador...
unde să ardă alături de alte obiecte vechi,
pianul
imagine a unei duminici liniștite
când ne lipsim de lucruri în plus
cum ar fi mașina de scris, de călătorit,
de spălat, de șters vreun păcat,
când fugim de oameni în plus,
ca prietenii, uneori,
e trist
când ne închidem obloanele și,
cu toate acestea,
nu putem opri muzica...
jertfa din zid
el se gândește cu nepăsare
uitând ce fericit a fost
pe balada lui Clayderman
sau când „frumușica” dansa pe luciul
instrumentului cu clape
sau când privea la pianistul lui Polanski
și când credea că Dumnezeu cântă
așa cum toate vin din cer
la final, totul e gol
și golul, și goala,
el, omul de singur,
începe să fredoneze, liniștit, prinde curaj,
măsurând cu vocea lui pașii din cutie
în sensul acelor de ceasornic
pianul
pierzându-și memoria întoarsă de cheiță
tace sau poate doar
nu se mai aude...

ELENA M. CÎMPAN

Vatra veche dialog cu **Baki Ymeri**

MM: Domnule Baki Ymeri, doresc să începem acest dialog cu un fragment dintr-un frumos portret de-al dv., pe care l-am reținut dintre referințele critice pe care le-am răsfoit: „Născut pe meleagurile albano-aromâne din Macedonia, și copleșit de nostalgia originilor, Baki Ymeri a venit ca un pelerin în România, patria mamei sale. Excelent traducător al literaturii române în limba sa paternă, ca unul care cunoaște zece limbi, desfășoară o intensă și lăudabilă activitate culturală în a doua lui patrie. Dar, el nu este numai un simplu traducător, ci este, înainte de toate, un veritabil poet. Mărturie stau volumele de versuri în ediție bilingvă (româno-albaneză), în care poetul și cercetătorul științific, dovedește printr-o sumedenie de cuvinte comune, străvechi, înrudirea neîndoielnică a celor două limbi și popoare. Prin aceste inspirații, el a aprins un curcubeu strălucitor, arcuit simbolic între Marea Adriatică și Marea Neagră, între Râul Băiasa și Dunăre, între Munții Pindului și Carpați, locuiți pe vremuri, în exclusivitate, de numeroasele triburi traco-ilire autohtone.

BY: Da, e scris de regretatul Ionel Zeana, una dintre victimele terorii comuniste care a fost persecutat politic, medic și scriitor român de origine aromână, care în continuare spune: „De origine albano-română, poetul Ymeri este o sinteză admirabilă și un autentic vates: poet și profet totodată. Cu candori de înger și vâlvori de heruvim. Liric duios și caustic, mângâie și arde, cântă și șfichiuite, șoptește dulce și tună năprasnic, în cuvinte simple, nerimate, dar pline de sevă lirică, vie și clocotitoare. Setos de frumusețe, iubește florile, pomii, animalele, eternul feminin. Poezia, neamul, visul, sublimul. Poet modern, ca structură spirituală și formă literară, versul lui irupe din adâncuri ancestrale, simplu și natural, ca un izvor irepresibil, încărcat de frumusețe aspră și primitivă, incantatorie. Terestru și sideral, umblă vrăjit printre oameni, nu totdeauna înțeles, nu rareori rănit. Sufletul lui urcă mereu în zboruri înalte spre sfere ideale, ori coboară obsedat în adâncuri infernale, după neuitata lui Euridice. De aceea, sufletul lui nu are și nu va avea niciodată astâmpăr. S-a născut sub semnul tutelar al

misterioaselor zeități traco-ilire: Zamolxis, Dionissus și Orfeu. Ce putea ieși decât un fascinant rapsod, beat de frumuseți eterne?”

MM: Fiind un scriitor de o factură inedită, sau specială, și având deja o bogată experiență, cum vedeți raportul biografie/livresc în ceea ce vă privește. Vă puteți face și dv. un autoportret în puține cuvinte – un CV sentimental?

BY: Sunt fiul unui filogerman pe nume Aivaz Voka. M-am născut la Șipkovița (Macedonia). Marin Sorescu mă considera *un foarte bun român* (după mamă) și *un foarte bun albanez* (după tată). Am absolvit Facultatea de Filozofie la Universitatea din Priștina (Limba și literatura albaneză). Între timp, am urmat cursuri de specializare a limbii române, la Universitățile din Viena și București. Țin în suflet un tezaur de suflet românesc, sunt doctorand al Universității din București, membru al Uniunii Scriitorilor din România, redactor-șef al revistei *Albanezul/Shqiptari*, autor a numeroase articole despre aromânii din Balcani, românii din Valea Timocului și albanezii din Kosova. Pentru activitatea culturală și publicistică în folosul societății, am fost nominalizat din partea Institutului Biografic American (ABI), *Omul Anului 2001*. De-a lungul timpului, am publicat mii de versuri din opera a peste 50 de scriitori și istorici români în limbile albaneză, macedoneană și slovenă, precum și unele volume de traduceri aparținând poezilor Nichita Stănescu, Anghel Dumbrăveanu, Marin Sorescu, Carolina Ilica, Florentin Popescu, Marius Chelaru, Victoria Milescu, Mihai Prepelită, Corina Matei Gherman, Slvaco Almăjan, având în șantier de lucru noi proiecte literare: Varujan Vosganian, Monica Mureșan, Mihai Antonescu etc.

MM: Îmi vorbiți mereu cu ochii luminați de multă dragoste despre familia dumneavoastră. Povestiți-ne ceva despre tatăl, despre mama dumneavoastră și despre copilărie, despre locurile natale.

BY: Mă bucur că provin dintr-o familie nobilă din Transilvania, mama mea fiind nepoata lui Ion Raț din comuna Band (județul Mureș), care a căzut la războiul întregirii. Tatăl ei a fost rănit în aceleași război și s-a stins după un an de zile datorită celor 19 scize cu care s-a întors din luptă. Sunt născut în zodia leului și provin dintr-o familie de luptători. Albanezii zic la fel ca și românii: *Nuk kam frikë nga lufta (Nu am frică de luptă)*. Nu despre luptă vreau să vă vorbesc ci despre iubire. Am îndrăgit limba română din copilărie, din vremea când auzeam pe părinții mei vorbind românește. Nu vreau să mă laud, dar vreau să vă spun un lucru adevărat și realist: scriitorii români care m-au cunoscut în Macedonia și România au

constatat că sunt un tezaur de suflet românesc, mi-au încărcat brațele cu cărți, au scris cu admirație despre mine. De ce? Fiindcă suntem legați prin fire tainice de noi, de acest inconfundabil spațiu traco-daco-iliric, locuit din antichitate de români și albanezi, în ținuturile cărora au năvălit slavii și hunii, respectiv sârbii și maghiarii.

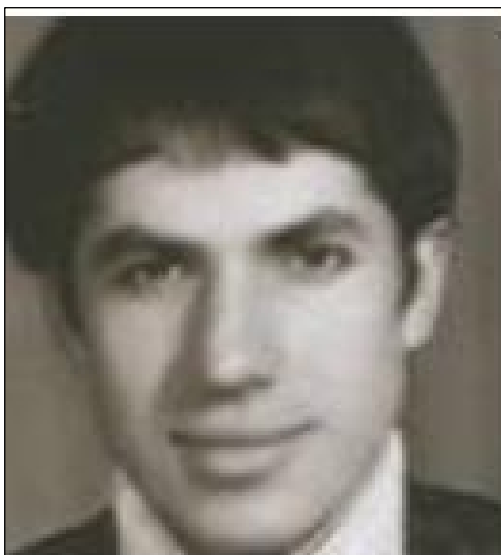
MM: *Așadar sunteți de ceva vreme în România, țara mamei dvs, Aurelia Graur. Cum a fost primul contact cu România? Ce știați despre țară înainte de asta? A corespuns cu imaginea dumneavoastră?*

BY: Am zis și cu alte ocazii că România este patria de obârșie a mamei mele. Mândria de a fi român nu este o sintagmă folclorică. Americanii au un respect uriaș pentru steagul lor, iar noi, ce facem noi, îl vedem doar de sărbători, permitem să să fie asimilați confrății noștri din Valea românească a Timocului, din Grecia Basarabia. Am venit prima oară în România în iarna anului 1971. Când a intrat trenul pe teritoriul nostru, atât de bucuros eram încât mi s-a părut că s-a transformat în avion și a aterizat dintr-o dată la București, deși am călătorit o noapte întreagă, din Stămora Moravița până în București. Ce știam despre țara înainte de asta? Știam că este o țară de vis și poezie. Grigore Vieru îmi dorea (în 1991) o viață dulce și frumoasă ca limba lui Eminescu, lucru care deja s-a realizat.

MM: *Și ce anume v-a determinat, în afară de faptul că mama dumneavoastră era româncă, să optați pentru studii aprofundate de limbă română și la Viena, și la București? Când și cum ați început?*

BY: Am venit în România pentru a le cunoaște pe rudele mele, și în al doilea rând, pentru a întocmi o lucrare despre Bucureștiul de odinioară ca centru al culturii albaneze. Am citit și auzit că suntem rude, am constatat acest fapt în toate punctele de vedere, m-am înscris la Universitatea din Viena, am urmat cursuri de românologie la lingvistul Vasile Șerban, am părăsit Viena și am venit la București, fiind îndrăgostit de vecina mătușei mele. Întretimp am constatat că singurul popor din lume, înrudit cu românii pe linie daco-traco-ilirică, este poporul albanez. Cele mai frumoase și cele mai vechi cuvinte ale limbii române au corespondențe comune și în limba albaneză (bucurie, buză, gușă, barză, brad, ceafă,

cătun, vatră etc.), cuvinte care provin dintr-un substrat comun al antichității noastre bimilenare, traco-ilire, paraslave și paralatine, când Albania era vecina României. Am început să traduc, m-am înscris la Universitatea din București cu o teză de doctorat despre relațiile culturale româno-albaneze, avându-l mentor pe distinsul lingvist, acad. Grigore Brâncuș, am susținut toate examenele și referatele cu nota brio. De ce? Fiindcă suntem moștenitori ai unei zestre comune, prezentă în poemul meu, „Dicționar comun”:

Vezi ce mister admirabil/ Conține acest dicționar albano-român/ Care ascunde povestea/ Unei antice legături de sânge/ Când până și păsările pricepeau ce vorbim:/ Și barză și cioară și gheonoaie și pupăză,/ Când turmele urcând înspre stână/ Și noi vorbeam despre:/ Bască și baci, zgardă și fluier,/ Țeapă și strungă, searbăd și țarc/ Și ne ciupeam sau ciupeam câte o strună/ Și ne bucuram când luceafărul/ Sus scăpăra.

MM: *Evenimentele din 1989 v-au prins aici?*

BY: Prima dată am venit în iarna lui 1971, după cum am spus mai sus, după care am revenit vara, cu mama și fratele meu, m-am îndrăgostit, și am început să vin și să revin până în anul 1988. Din 1986 am fost invitat la cursuri de vară, dar am renunțat să mai vin și în 1989, deși eram invitat, deoarece cultul dinastiei Ceaușescu era prezent peste tot, în orice sală, în orice colț de stradă, în orice muzeu. Numai numele Ceaușescului și Partidului erau peste tot, lucru de care râdeau toți invitații din Occident.

MM: *Ce părere aveți despre Revoluția din 1989, am fost/suntem pregătiți pentru schimbarea antrenată de aceasta? Cum au stat lucrurile în cazul dv.?*

BY: Revoluția am urmărit-o la radio, chiar am și înregistrat pe banda de magnetofon, am și acum o casetă cu mine. Aveți perfectă dreptate! Din dictatură am căzut în harababură ca urmare a acelorași comuniști care au făcut din România o țară muribundă din punct de vedere material, moral și cultural. Anatomia lumii și lumea pierdută. Hoți în libertate și lupi la putere. Se destramă familia contrar legilor planetare. Scade economia, crește manelomania. Agricultorul devine rege și regele - agricultor. Interesul național se vinde la abator. În cazul meu lucrurile stau așa cum stăteau în urmă cu 40 de ani: bogăție culturală, sărăcie materială și speranța că într-o zi

vor reveni urmașii lui Brătianu la putere, cei care vor recunoaște independența românului de a fi stăpân în țara sa.

MM: *Ce gust vă lasă viața dv.? Aveți bucurii, dezamăgiri, regrete? Faceți ce vreți, ce vă place?*

BY: Viața este ca o turmă de oameni și alimente la piață. Unii duc viață dulce și parazitară, alții fură din bugetul s(t)atului, aruncându-i pe „proști” într-o viață amară. Dacă le dai mici, bere și femei, prostul te alege cu temei, iar cel care culege idei clare și senine, are curajul a spune unui cal, că este șeful unui „guvern criminal”. Afirmatia nu îmi aparține mie, ci unui gânditor de nota brio, care a demisionat la timpul potrivit, dovădind că țaranul nostru nu este tâmpit.

MM: *Pentru că ați cunoscut țara și înainte de 1989, vă întreb dacă au rămas în noi urme din mentalitatea „epocii de aur”? Cât de adânci și de ce?*

BY: Raspunsul e dat mai sus și va fi redat mai la vale. Mentalitatea „epocii de aur” nu se poate schimba cu cei care aleargă după propriile interese. Cine e vinovatul?! Noi, care i-am ales.

MM: *Cum rezistați în haosul prezentului – vânătoarea de dosare, șantaje, sărăcie, lipsuri, mizeria morală, atacuri la persoană, răzbunări, pierderea/ignorarea valorilor culturale, morale etc., combinat cu memoria unui trecut nici el prea fericit. (Cum vedeți viitorul, o consecință a trecutului adus în prezent, sau nu are nicio legătură cu vechile mentalități – am preluat ce era bun? Dacă da, ce anume?).*

BY: Cine e harnic și muncește știe să reziste, indiferent de faptul că muncește mult și câștigă puțin. Fostele țări comuniste care se află în frontieră directă cu Occidentul o duc mai bine. Noi, care ne aflăm între Serbia și Rusia, o ducem mai rău fiindcă România este o insulă latină în oceanul slav. Evreii au întocmit comunismul spre binele omenirii, dar s-a prăbușit din cauza mentalității panslaviste a celor care mint, promet și fură conform celor șapte reguli ale F-lui: Fură frate fără frică și fă forme formale! Viitorul depinde de cei care vor veni la putere când ne vom trezi din somn, după două luni sau după cinci ani, și nu de cei care au ars dosarele pentru a nu răspunde penal despre hoție și corupție. Din vechile mentalități am preluat doar dragostea pentru carte, pentru folclor, pentru sufletul satului care reprezintă sufletul neamului.

MM: *Plecând de la o carte de Alice Wheaton „Iertare și compasiune” să vorbim despre tema responsabilității față de noi: suntem conștienți de durerea pe care o pricinuim altora prin neiertare, ură sau răutate. Credeți că ne îmbolnăvim din cauza lipsei de iertare?*

BY: Normal. Dacă nu știm să iertăm conform poruncilor biblice, boala nu fuge din noi. Dar pe cine să-i iertăm! Pe cei care au aruncat țara într-o harababură unde scade economia și crește incultura?!

MM: *S-a pus problema dacă este vinovat și trebuie iertat poporul român pentru împușcarea cuplului Ceaușescu. Opinia dv.*

BY: Dacă erau deștepți cei care l-au capturat, îndeplineau porunca tovarășiei sale: de a fi judecat în fața Marii Adunări Naționale, actualmente în sala mare a Palatului Parlamentului cu portretul Regelui Carol I în locul portretelor celor doi. Președintele corpului de judecată: Andrei Pleșu. Gardieni: Corneliu Vadim Tudor și Horia Roman Pataputovici.

MM: *Va avea loc împăcarea, creștinește, iertarea creștinului de către creștin, și în general a omului de către om, când încă suntem pe granița dintre urmărit și turnător, cotropit și atacator. Există toleranță (în lume; la noi)?*

BY: Lumea e condusă de umbra umbrelor din umbră. Ceaușismul este înlocuit cu totalitarism, de aceeași umbre ale pseudocreștinismului, susținute de umbrele lumii care nu cunosc trecutul umbrelor noastre, care au înlocuit toleranța cu aroganța. Totuși, speranța este cea care ne poate scoate din această stare jalnică, care îmi aduce aminte de Bucureștiul anilor 80, cotropit de turnători și atacatori.

MM: *Conform Mircea Eliade: „de ce românii n-au putut face cultură în sensul occidental al cuvântului (...) pentru că n-au fost lăsați să le facă. Invaziile se succedau una după alta... Orașele au fost neconținut devastate și incendiate până la începutul secolului XIX.” (Mircea Eliade, „Arta de a muri”, Ed. Moldova, Iași 1993, capitolul despre „Destinul culturii românești”, p. 81). Tot Eliade spunea că „singura șansă de a supraviețui este prin cultură”. Puteti completa cu alt citat - eventual din creația proprie?*

BY: Părerea mea e spusă în cadrul întrebării Dumneavoastră. Fiecare ne putem mândri cu propria creație, dar nu și cu destinul culturii românești, despre soarta cărei decid neromânii. Neromân era și Carol I, dar el ne-a învățat mândria de a fi român, în timp ce directorul Institutului Cultural Român ne învață cum se aruncă cultura la piață.

MM: *Cultură: considerați că oferim un produs cultural exportabil, competitiv. Dacă da, prin ce și cine (valoare, inedit, la modă, special prin culoare locală și/sau specific națională?). Referitor la deznaționalizare (prin globalizare): cum ne putem păstra identitatea? Sau chestia asta e doar o „găselniță” de sprietură?*

BY: Globalizarea este o necesitate actuală pentru a merge mai departe, cu frontiere deschise și valori naționale pentru piețe internaționale. De aici și nevoia de a oferi un produs exportabil competitiv. E o discuție continuă despre rolul și locul „limbilor minore”, despre cum anume pot fi sau nu o piedică în afirmarea unui scriitor.

MM: *Cunoașteți de aproape peisajul literar din mai multe țări din zona noastră. Credeți că ar trebui ca scriitorii de aici să scrie mai curând într-o limbă de circulație internațională pentru a putea avea mai mult succes pe piața europeană sau nu este un criteriu de luat în seamă?*

BY: Este adevărat și regretabil faptul că aparținem «limbilor minore» și unui trecut cu frontiere închise, și este încurajator faptul că Institutul Cultural Român încurajează traducerea și afirmarea scriitorilor români în limbi de circulație internațională. Și este bucuros faptul că după căderea cortinei de fier se deschid perspective de cucerirea pieții europene și pentru scriitorii români. Dar este regretabil faptul că prea puțin facem pentru destinul limbii și sufletului românesc și aromânesc din Balcani și din țările cu care avem mai multă vecinătate politică decât culturală: cât timp mai trebuie încă să așteptăm ca Albania să-i recunoască pe aromâni ca minoritate națională, România să recunoască independența kosovară și Serbia să le ofere românilor din Timoc autonomie culturală?

MM: *Să întrebăm Istoria, poate ne va răspunde, însă până atunci, să revenim: Credeți/vă temeți că suntem provincialii Europei, sau „ruda săracă”?*

BY: Nu numai noi, ci și bulgarii, sârbii, albanezii, rușii și grecii, fiindcă provincialii Europei au înlocuit creștinismul cu cretinism. Dar, în loc de politica și istorie prefer să revenim la poezie. Pentru mine, poezia română e ca o fata frumoasă și atragătoare, o poezie care te cucerește din prima vedere și care se bucură de o atenție deosebită. Dacă nu îi cunoașteam pe poeții români și valorile lor, poate eram un simplu învățător în satul meu natal, sau vreun *gastarbeiter* în Germania.

MM: *Dar, pentru a avea succes la public cu producțiile noastre culturale, cărțile sau pictura noastră, sau obiectele de artă, de exemplu, trebuie să facem compromisuri? Trebuie să ne adresăm unui anumit public? Cum se împacă azi luciditatea materialistă a lui „to be the best” cu imaginația creatoare și cu moda?*

BY: O întrebare gravă, după care se ascunde un răspuns ușor: Organizăm festivaluri de poezie unde poeții citesc pentru poeți, dar nu și pentru public, unde directorii (organizatorii) aleargă după propriul interes, conform experienței comuniste pe care îl duc mai departe. Compromisuri se fac și cu alte genuri de cultură, pictură, obiecte de artă etc., fiindcă

lipsește stimularea materială, indiferent de faptul că ne putem mândri cu luciditate mintală.

MM: *Facultativ, tot despre poezie: credeți că oferta poeziei excede cererea? Mai e nevoie de poezie? Credeți că din dumping-ul (excedentul) acesta apare o criză, și nu din criza poeziei în sine? Tot despre poezie: contează ce scrii și nu cum scrii? Dar proza? – vom lua vreodată și noi premiul Nobel?*

BY: Lumea are nevoie de noi forme de comunicare. Fără femei și fără poezie lumea ar fi un deșert cărui îi lipsește frumusețea și inspirația. Mai mult contează ceea ce scrii, dacă aduci ceva nou, decât ceea ce scrii pentru a deveni scriboman. Despre premiul Nobel nu mă pronunț, fiindcă încă nu avem un nobelist de nota brio, cum îl au albanezii pe Kadare. După ce va fi premiat Ismail Kadare, va veni rândul și unui scriitor român, deși cred că erau mai buni cei ce au fost decât cei care sunt. Totuși, iată a sosit vremea să ne mândrim și noi cu Herta Muller din Germania care scrie nemțește și vorbește românește.

MM: *A dat Dumnezeu! Tocmai am postat pe Napocanews un comentariu la sfârșitul căruia am menționat că s-a închis o rană rea și urâtă, în sfârșit, fiindcă un scriitor născut în România are un premiu Nobel pentru literatură, Herta Muller fiind o scriitoare română de expresie germană. Discutând tot despre premiile Nobel, despre faptul că Ismail Kadare a fost de mai multe ori nominalizat și nu l-a primit ș.a. În opinia dumneavoastră există vreun scriitor de limbă albaneză care ar putea primi acest premiu? Dar scriitor român?*

BY: Ismail Kadare este cel mai cunoscut albanez din lume, mai cunoscut decât președintele Albaniei. A fost de patru ori candidat pentru premiul Nobel, este unicul care îl merită, acest premiu, din spațiul etnic albanez în care trăiesc șapte milioane de albanezi (în Albania ciuită de Marile Puteri în 1913, în Kosova celor două milioane de albanezi, în Macedonia Occidentală și Grecia de nord unde trăiesc peste un million de albanezi). Răspunsul pare cam politizat, dar nu ne pare rău. Vroiam să afirm cu acest prilej faptul că numărul locuitorilor din Balcani este egal : șapte milioane de sârbi, șapte milioane de albanezi, șapte milioane de bulgari și șapte milioane de greci. Este altă mâncare (de pește, cum se zice) faptul că în cadrul acestor cifre se înscriu și sute de mii de români și aromâni, care în vremea imperiului otoman aveau o sută de școli și șaptezeci de biserici în limba română, școli și biserici care au fost închise din 1913 încoace de «confrații» noștri de aceeași religie (sârbii și grecii). Sunt lucruri pe care le știm din fața locului și din opera marelui Kadare, «trădat» la Neptun de fostul președinte al Uniunii Scriitorilor din România. În ceea ce privește pe scriitorii români,

după Mircea Eliade despre care se spune că a refuzat premiul Nobel, cred că într-o zi va obține acest premiu Mircea Cărtărescu sau Nicolae Breban, Nicolae Breban sau Mircea Cărtărescu.

MM: *Dezvăluși-ne ceva despre proiectele dumneavoastră.*

BY: Câteva antologii comune, o a treia antologie a poeziei române în limba albaneză, un volum de versuri originale (*Cu sufletul pe buze*), o culegere polemică (*Când minciunii îi cad chiloșii*), câteva volume din lirica albaneză în limba română, o carte despre *România inimii mele*, o monografie despre *Lumina albaneză din București*, o față frumoasă și dulce ca o câmpie de căpșuni, etc.

MM: *În căutarea Euridicei! Cum ați convinge/vă convingeți un cititor să vă citească opera, sau un iubitor de artă să vă cumpere o lucrare de artă?*

BY: Cu cuvinte frumoase și dulci precum o fagure de miere sau un sân de muiere.

MM: *Iată un mit, deși tendința este de demitizare și desacralizare. Ce credeți, a avut Albert Camus un punct de vedere profetic, prevăzând rezultatele dramatice ale totalitarismului din secolul XX, astfel că, după Andre Malraux, „secolul XXI va fi religios sau nu va fi deloc”? Comentariul meu este că deocamdată a debutat tot anti-retoric, postmodernist (unii zic prostmodernist), prin negare și demitizare.*

BY: A încercat Miloșevici să ne arate că secolul XXI va fi religios sau nu va fi, dar a căzut în coșul de gunoi al istoriei fiindcă a dus un război murdar cu criminalii în frunte și preoții în spate. A încercat și Ben Laden, aceleași război, dar degeabă fiindcă lumea este condusă de poezie și nu de religie. A încercat și Karadjici să devină poet, dar și el a căzut în coșul de gunoi al istoriei, fiindcă a încurcat poezia cu „patriotismul” și religia. A încercat și un poet al nostru să devină mare creștin pentru a ne convinge că este cretin, dar degeaba, fiindcă trecutul lui este antipoetic. Și mai este încă un maimuțoi cu barbă, care într-o parte scrie poezie, iar în altă parte a vrut să devină avocatul lui Miloșevici la Haga.

MM: *Ce fac intelectualii, mai sunt ei o pătură elitistă? S-au retras ei, precum Noica, în „gândirea zâmbitoare”? sau au de dus prea multe războaie de tagmă, prea multe lucruri de rezolvat*

în ceea ce privește relațiile dintre ei, implicându-se în luptele intestinale de breaslă?

BY: Unii fac cultură, alții fură. Unora le place băutura, altora harababura. Cel mai bun răspuns despre (in)telectualii noștri îl găsim la cea mai buna revistă de cultură din țară: Oglinda literară.

MM: *Prin ce credeți că veți rămâne în amintirea publicului/cititorului sau în istoria literaturii (ori a breslei de care aparțineți)?*

BY: Eu cred că prin poemele de dragoste și traduceri literare, din română în albaneză și viceversa.

MM: *Care a fost cea mai mare nenorocire a României (sau una dintre ele)?*

BY: Alegerea comuniștilor și după perioada dictaturii comuniste. Românii încă nu au norocul de a avea un președinte sau un conducător cu personalitate de talia

celeia a Regelui Carol I.

MM: *Ce altă întrebare - sau temă - propuneți?*

BY: Când va recunoaște România independența Republicii Kosova? O întrebare după care urmează și răspunsul: România va recunoaște independența celui mai tânăr stat din lume când în locul lui Traian Băsescu (avocatul Serbiei și al Rusiei în materie de Kosova), va avea un președinte de coloratură româno/euro/americană. Jos comunismul! (Răspunsuri date la data de 5 – 9 oct. 2009)

MM: *Atingeți un subiect delicat pentru români și dificil în actuala conjunctură, deci și pentru politica statului nostru, iar politica bunului simț al unui popor, sau a popoarelor noastre, nu rezonează întotdeauna cu cea a bunului sens când acesta se află sub umbra unor consecințe circumstanțiale. Este și aceasta o altfel de umbră, a istoriei, apropo de acea „umbră a umbrei” menționată de dv. mai sus. Nu degeaba există în poezia poezilor din Kosova, traduși de dv., acele accente de un dramatism impresionant. Și nu degeaba ele rezonează în frații lor români și pe plan emoțional, și mental. Vă mulțumesc pentru franchețe și vă strâng mâna cu prietenie.*

MONICA MUREȘAN

Foto Maximilian Tomozei, „Singurătate cu tren”

Intrarea sub toamnă

1.

Patria noastră nu e aici, spui,
nu se așază nicicum pe acest
freamăt cleios
de oraș ursuz de țară uitucă

dezrădăcinare e punctul
în care ne adâncim,
gog-goluț e cerul devenit și
el
partea tocită a nopții

patria e doar trupul nostru
lăsat zilnic zălog
câmpului ce arde în noi

e doar gândul în care
murim de o mie de ori –

cu toți arborii
și toate frunzele noastre –
ce dau în pâng și ne vântură

2.

Spun, patria e acest măr
zemos
din care mușc ca și cum
aș mușca din sânii tăi
dumnezeiești

ca și cum aș gusta sarea
devenită lumină
picurând pe pleoapele tale

ca și cum ți-aș striga toate
numele
în care adun rând pe rând
nenumitele tristeți
ale cârnii

nimic mai curat decât
mărul acesta – de taină

3.

Să așteptăm destrămarea din
noi
a zilei – să cadă toată iarba
în ea

pe care să o toace păsările
cele de aici și cele care or să
vină
între aripi și ochiul
de cer.

să vină potopul de neliniște-
al nopții
unde atâră timpul
netimpului

unde amanți de aur vom fi
până la liniștea
de pe urmă

4.

Am iată primul portretul lăsat
peste noaptea mărunțită
sub trupul tău –

zaua de flacăra-a iernii
prinzând la piept zăpada
îngenuă
îngenunchiind arborii

plânset de frunze aburind
lângă vulpoiul pădurii
prea plin de sine
pentru a rămâne același

râsetul apoi în care se scaldă
luna nebuna
laolaltă cu apusul de zei

5.

Al doilea portret: mâna
face nod cuvintelor
în părul meu apoi întoarce
timpul

în el însuși
până a nu mai fi decât
un nimic aruncat peste noapte

ochii apoi cu cearcăne de
păcat
unde se așază gândul
veșnic chirchit
pe cerul cuvintelor fără nume

carnea fremătând în cele din
urmă
ascunzând în ea destrămarea

și toate apele lumii

6.

Al treilea: tăcerea ce
adulmecă aerul
amestecând deopotrivă
teama cârnii că este carne
vinovăția ochiului că este
ochi –

beție a simțurilor prinse la
piept
ca o medalie
diformă

cufundată în noi o dată cu
noaptea

urmează apoi prea plinul
unui dor de naștere
toni-fiant pe care îl pui
în dreptul sfântului tău –

în umbra căruia plânsul zilei
devine mantie
pentru ce va să vină

cosmos pierdut precum
copilăria
aruncată pe câmpuri

7.

Al patrulea: căutarea ce-ți
arde
fiecare cuvânt fiecare parte
a somnului și nesomnului –
ca și cum ai sta într-un punct
de fugă

de care îți sprijini
întreaga viață zeii uitați
(pe care nu-i mai ai
pe care nu i-ai avut)

tăcerea apoi unde ne mistuim
orele devenite netimp

8.

Am în față femeia copil
ce și-a învelit cerul
într-o păpușă de iarbă

visând să rămână aceeași

femeia mistuită apoi de
patimă
îndrăgostită de propriul trup
dăruit mie –

nicicând mai aprins mereu
în aproapele destrămării

vor veni la rând mugurii
ce plesnesc,
frunzele intrate în toamnă –

începutul de cosmos
pete o singură
existență

9.

Al cincilea portret: ploile
se înalță în râsul tău
picuri de cer aburindu-ne
trupul –

precum am arde
împreună ziua de poimâine
între toate mărilor
făcute ghem peste noi

precum primăvara acesta
mustind
s-ar topi în lacrima ierbii

și apoi pasări de noapte
prinsă la piept –

în care-ți aduni rând pe rând
norii și iubirea culpabilă
neîntâmplările destrămării

10.

Haide să murim azi iubita
mea –
prinși de îngerii frunzelor
încă necoapte

dați de-a dura prin aerul
făcut aripi
peste reavănul nopții

haide să cădem odată din
lume
înălbăstriți
gata de drumul pulberii
și-al tăcerii

ne vom lăsa patimile

și ploile cărnii –
nimicului și niciundelui

vom adormi tandru
în apusul de zei –
prea departe prea aproape de
ei

11.

Al șaselea portret: anotimpul
cocerii în plin cosmos
al facerii –

în vreme ce lași deoparte
copilăria tresărind
în păpuși

fata cochetă strălucind
în obscurele vise –
nadă-a ninsorilor fără iarnă
în care să-ți adormi freamătul

femeia apoi cuprinsă brusc
de spaima și tresăririle
cărnii –
pe care nimic
nu le mai tulbură astăzi

vor veni la rând aproapele
deschis în liziera
unui nou anotimp –

cel înveșmântat în iasomia
somnului fără
somm –

semnele trecerii peste lume
și apoi și apoi
năvala uitucă-a departelui

12.

Al șaptelea portret: strigătul
trupului
(unde se adună marea
și începutul de lume) –

singurul unde poți fi
tu însăși poți muri pentru o
clipă
o dată cu zeii noștri
tăcuți

poți arunca pielea ta de felină
prea strâmtă
îmbrăcând pădurea frunzele

și ploaia de noapte

neliniștea apoi pe care o porți
zilnic ca pe u
n urlet
al necuvântului

13.

Aici și acum cu templul
sufletului
destrămat cu ochii
arși de păcate –

boyo mă vei numi și mă vei
înălța
(în patria fără străzi
și fără niciun dumnezeu)

mă vei da frunzelor
ce bat fără astâmpăr
în sângele tău

ierbii tăcute apoi furnicilor
ivite
pe coapsa ta (sau a mea)
împreunate cu cerul

boyo voi fi cu zarea în dinți
fără țară (a nimănu)
fără liniște

14.

Femeie a nopții te voi striga
și a zilei și a crugului
de vară și iarnă
amestecate

în care îmi pun zălog nașterea
și moartea deopotrivă –
biserica pierdută a sufletului

unde zeii mei au nume
de nouri încrâncenați
de frunze în care dansează
vulpoiul timpului fără timp –

femeie a neliniștii mele
prinse la piept
îmblânzită doar de teama
și gândul destrămărilor

mereu prea aproape
totdeauna
departe

ȘTEFAN MELANCU

Monorimuri monosilabice

Cum vă place

Un lan de orz
cu pir și maci
e plin de șarm,
dar gol în saci...

Un „Car cu boi”,
în cui, îl placi,
dar când în jug
mai legi și vaci,
caș nu mai pupi
cu popi și vraci...

Hribi cresc din ploi,
în bălți, pești, raci
nu au nici gard,
de cart nu-s braci,
n-ai cum să mori
de cînți ori taci...

Nu poți fi sclav,
te tragi din daci,
ești pui de leu
sub clop și-n gaci,
nu știi de șefi,
știi tu ce faci,
nici nu stai drepti,
dar nici nu zaci
la cîmp sau bal,
sapi, dai din craci,
joci brîu de doi,
hard rock în draci,
dar colți de lup
rup miei și iaci
de nu sînt ochi
și bici de baci...

Folk you

Eu joc un brîu
de pe la noi,
nici bici, nici jug,
dar, ca la boi,
fac hăis un pas
și cea fac doi.

*

Tu, un cal breaz

și rău de soi,
în trap o calci,
din Paști în joi,
pe cea ce zici
că-i rea de... ioi!

*

El, țap cu țepi
și turț în țoi,
cu cei trei iezii
de gît, în stroi,
cînd nu-s pe brînci,
prin glod și zoi,
pasc pir în țarc,
trag vînt prin ploi.

*

Un miel ce-a supt
de la trei oi
e blînd cu aii
la fel de goi,
cît și cu ea,
în ii și-n foi,
cu stil în port,
cum și în croi.

*

Alți mulți, la fel,
ba duri, ba moi,
deci s-o tot țin
poci, dar nu voi,
căci mied în stup
cîți fac din roi
cînd, ca în basm,
e chef în toi?...
Ca să nu spun
că nici eu n-oi
fi mai cu moț,
ieri, azi și poi...

Artă scurtă, viață lungă

Din zori de neam – ce drum! – ,

ne-au stors, ne storc ani
crunți...
Cu-n plug de lemn, ne-au tras
șanț și iar șanț pe frunți...
Pe Prut, pe Criș s-au rupt
și tot mai cad din punți,
iar de ne știți de vii,
ne știți ca fii din nunți
cu miri din sud, din nord,
din est și vest de munți.

Monoteism

În munți, pe-un grui, în hău și-n
cer,
cîți zei și draci mai sînt
să le tot dai, și rod, și plod,
ba să-i și urci în cînt ?!

Cîți ochi de plîns să ai? Dar vieți?
Cît să mai zbieri în vînt?
Un Om cu duh prea plin n-ar fi
să juri pe ce-ai mai sfînt?...

Pe-un picior de plai

Un colț ca rupt din rai,
cu iz de fleici și mirt:
în bar, un star în șort
și doi fragi sub tee shirt.
La ceas de dor, cînd toți
sînt chiori de somn, ea, spirt,
în pași de dans, c-un mop,
e muc și sfîrc în birt.

Lord Byron

Zi-mi tu de ce
să nu mai iau la bord
cînd nici c-am dat,
de beat, în gropi c-un Ford
și nici că am
mai mult de-un dor la cord.
În plus, mi-am tras
PC și scriu în word,
iar el, nici pix,
și-a supt, și tot fu lord?!

(Din vol. în pregătire „Cartea
omului matur – monorimuri
monosilabice”)

SORIN BASANGEAC

In memoriam Darie Magheru

În octombrie 1983, scriitorul Darie Magheru părea această viață, ca să scruteze din veșnicie - călător fără trup - fața ascunsă a lumii. Putea fi, însă, plecarea sa o ireparabilă, definitivă despărțire? Căci prea adesea suntem ispitiți să credem că doar un vânt rău poartă niște silabe mincinoase, Darie înfățișându-ni-se numai viu ca voluptatea și scăpărând neconținut cu spiritul-puritatea răscolitor.

El și-a trăit viața în registrul ei dramatic, cu discretă incandescență și tonică ironie, iubind-o pătimaș - cu frumusețile și nimicurile ei - neuitând nici o clipă stupiditățile și fracturile pe care i le-a rezervat cu dărnicie. O existență de clocot și chinuitoare luciditate a bărbatului ce cultiva cu dezinvoltură replica acidulată cu un fel de răsfaț, oscilând conștient între ingenuitate și apostrofa corozivă.

Darie Magheru a trăit din fragedă adolescență sentimentul valorii strivite și al frustrării, dar nu afecta nici un soi de modestie, ba, etala mai întotdeauna cu orgoliu surâzător - fără însă a sfida ori a jigni pe cineva. Forța spirituală pe care o degaja din întreaga-i personalitate era, uneori, în pericol de a fi fisurată numai de unele slăbiciuni ale fibrei omenești. (Rămâne să aflăm dacă nu cumva e de preferat să trăiești în zbcium necurmat, decât într-o stare de somnolență sterilă. Si dacă e să vorbim de slăbiciunile lui Darie Magheru, trebuie să amintim în primul rând neputința de a se împăca, în vreun fel, cu ele...)

Despre el nu se poate scrie, acum, cu detașare obiectivă și metodic, ci numai cu irepresibilă tristețe și incomplet. În privința poetului, dramaturgului, romancierului este cu neputință să despartă biografia creatorului de operă. Despre ivirea sa pe lume, el afirma cu umor: "M-am născut într-o localitate ce include în numele ei cea mai grosolană cacofonie, iar botezul meu a fost săvârșit în mare grabă - de teamă că aş putea muri de 'boala câinească'. Pot socoti - fără să exagerez - că am fost câine de când mă știu, cu origine socială mai sănătoasă decât toți șepcarii netrebnici care ne-am pricopsit cu anii de blestem și urgie!". Umorul lui se manifesta cu agresivitate mușcătoare numai atunci când avea de-a face cu prostia prezumțioasă și cu reaua credință izvorâtoare de cruzime și violență.

Aurel Zaharia Moldoveanu - cel care, adoptând pseudonimul literar Darie Magheru, a

văzut lumina soarelui în 25 octombrie 1923, lângă fabrica de postav din Lunca Călnicului - se născuse pentru a sluji frumusețea la toate altitudinile ei, dar și ca să fie aruncat din când în când în cotloanele urâtului ce aveau să-l încolțească până la sufocare, tribulațiile sale pământești îmbrăcând, totuși, un văl de taină menit să ascundă viața-i de caznă.

Mama lui - o săceleancă suavă, amestec de candoare și puritate - își urmase soțul în anii când numeroși ardeleni plecau în căutarea unor rosturi mai promițătoare, până în preeriile de peste ocean. Rosturi pe care ea le-a aflat altfel și mult mai aproape...

Tatăl lui Darie, Simion Moldoveanu, care își avea baștina în munții Gurghiului - părți de țară locuite odinioară de dacii liberi, i-a insuflat copilului care abia se ridica, iubirea de neam și libertate fără tocmeli și fără rezerve, povestindu-i neâncetat și cu de-amănuntul fapte din cronică de aur și pătimiri a românilor. Lucru care l-a determinat pe copilul Darie nu numai să îndrăgească istoria patriei, ci și să o studieze temeinic, cu nobilă îndărădnicie. Darie a început să dezlege enigma literelor - decupându-le din ziare - învățând apoi să citească și să scrie încă de la vârsta de cinci ani și, pătrunzând astfel taina cărților ce aveau să-l fascineze până în ultima sa clipă. Fiecare nouă pagină îi suscita noi încântări, în luminile și umbrele acesteia descifrând tâlcuri de fantasmă.

Debutul său- intempestiv - s-a produs: Cu barda-n porți de veac, plachetă de versuri, apărută

în 1941. Poetul avea numai 19 ani. Dar până atunci...

Chemarea bunicii, Paraschiva Dudu, i-a adus pe cei trei pribegi la Săcele, unde Darie s-a bucurat de privilegiile unui copil răsfățat. Abia știutoare de carte, bunica- parcă pe urmele unui pătrunzător instinct – a intuit filonul de nestemate ce se ascundea în nepot. Pentru el și-a valorificat singura sa bogăție materială, o salbă cu galbini moștenită de la oamenii celuilalt veac, izbutind astfel să cumpere casa de la numărul 107 din Turcheș, astăzi Casa memorială Darie Magheru, pe strada care poartă acum numele poetului. Bunica își înconjură nepotul cu o tandrețe pe cât de caldă, pe atât de discriminatorie. În timp ce Darie nu se mai sătura de prăjituri și felurite acadele, ceilalți nepoți erau nevoiți să se mulțumească doar cu vreo banală plăcintă. Așa socotea bunica lui că e drept: Sum cuique tribuere! – și atât.

Bunicul și străbunicul din partea mamei erau fâgărășeni. În legătură cu bunicul - născut în Drăguș – se țesuse o adevărată legendă, purtând întrânsa, poate, un sâmbure de adevăr. Astfel, se spunea că în lungile drumuri ale transumanței, până în Dobrogea și mai departe, până în câmpia Bugeagului, ar fi găsit o căldărușă plină cu monede de aur. Legenda avea și un adaos: la numai treizeci de ani, bunicul își sfârșise zilele într-o pădure de lângă Săcele unde pregătea lemne pentru gospodărie. Adormise, se povestea, într-o poiană în iarba căreia dansaseră ielele – imaginările fecioare nefaste din mitologia populară românească. Darie asculta vrăjit poveștile despre bunicul său, așa cum mai toți copiii își găsesc o sățioasă hrană spirituală în hățișul basmelor cu demoni și zâne, cu năzdrăvănii, năpaste ori miracole. Toate acestea i-au descântat copilăria, îndemnându-l să sape mereu mai îndârjit galeria ce ducea la filonul ascuns al galbinilor săi.

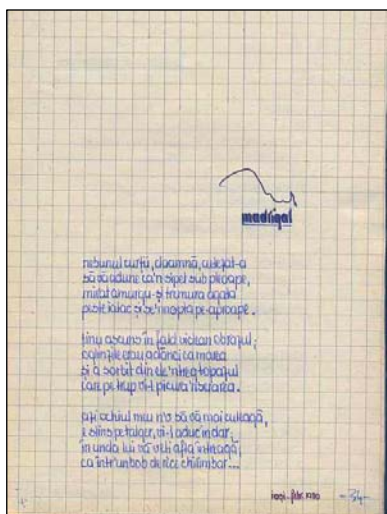
Băiatul firav, cu ochii supti parcă de stranii ape și-a prefăcut de timpuriu nopțile în ore de lectură și studiu, bucurându-se din plin de înțelegerea și sprijinul părinților care, în pofida posibilităților materiale limitate, căutau să nu-l lipsească de revistele și cărțile necesare instruirii pe un orizont cât mai larg. La cincisprezece ani citise aproape tot ce se tipărise în limba română din universul poeziei. Reținea, cu o memorie prodigioasă sute și mii de versuri (fotografia pagina de cartel!) din Aron

Cotruș, Voiculescu, Gyr, Goga, Schiller, Baudelaire sau Edgar A. Poe. Își făcea auzită vocea cu inflexiuni de metal pur – sau de muguri pleznind primăvara pe ram – voce al cărei timbru rămâne de neuitat pentru cei care l-au auzit recitând chiar și o singură dată. O casetă care-i păstrează glasul a fost dăruită Casei memoriale Darie Magheru de poeta și romanciera Lidia Popița, soția poetului, - la 25 octombrie 1983 – ziua coborârii lui Darie, pentru vremelnic popas, în țărâna țării. *Restul e vreme* – așa cum obișnuia el să-l citeze pe Shakespeare. *Restul e eternitate* – ne permitem noi să-l corectăm.

Școala primară a urmat-o la Săcele, cursul secundar la Liceul dr. Meșotă din Brașov (meditând la matematică sau limba română colegi de clasa sau mai mici decât el). Apoi a făcut facultatea de teatru la Iași. De studii postuniversitare i-a făcut parte Gulagul românesc. A cunoscut – în universul concentraționar – teroarea cu miasme de stepă, în toate formele ei demențial-aberante: bătaii cu căderi în leșin și iar bătaii. A trăit și el în zona incoloră a foamei mentale, prezentă până și în mecanismele neștiute ale visului. A ales și Darie Magheru între a avea și a fi, a ales nesupunerea, ficțiunea și lacrimile orgoliilor nebiruite. A încercat să ierte, dar n-a putut să uite nimic – precum nu se putea sustrage unei legi tiranice sau a unei obsesii ce revenea mereu chiar dacă uneori izbutea să scape de sub apăsarea ei. Dar rămânea categoric și intransigent în părerile sale despre cărți și, mai cu seamă, despre oameni ca orice spirit neconcesiv.

Darie Magheru a fost un bărbat fără vârstă, respingând conceptul de bătrânețe și considerând că există numai etape ale unei adătuiri de amintiri, câteodată, e drept, de prea multe amintiri. Nu era un însingurat, înconjurându-se bucuros de prieteni, mai ales tineri, sub oblăduirea

severă și sfatul său competent unii dintre ei încumetându-se pe cărările aspre ale scrisului. În garsoniera sa modestă el oficia *potrivind alături viață și moarte*. (Personajul său, Antimir, pendulează – prin transferuri imprevizibile de planuri – viețuind când în celula pușcării, când în mizeria-i garsonieră.)

Prin originea sa și prin educație, prin structura lui mentală paradoxal-geometrică, prin concepții și mai cu seamă prin profilul spiritual de obârșie inițiativă, Darie Magheru și-a trăit propria-i etică. El nu uita vorba lui Blaga: A fi cărturar înseamnă a duce fiecare gând până la capăt. Rezervat în fața harțelor nesocotite, dar deschis – cu fulgurante intuiții – tuturor ideilor, ca și spre opinia altora, Darie Magheru fora, în același timp, adânc în trecut, destăinuind fără voie și că meditația lui permanentă se reazemă pe cunoașterea istoriei, ca pe însăși coloana de rezistență a conștiinței sale exemplare.

Personalitatea lui isca afecțiune și admirație, ori stârnea reticențe și grabnice detașări, ea neângăduind reacții neutrale sau ambiguități duplicitare. Veșnic răzvrătit, sfidând fără teamă impostura și falsul, el era totodată un personaj ce excela prin originalitate, putând fi socotit, pe drept cuvânt, un gladiator pe nisipurile nesigure ale boemei. Memoria lui închidea

răni, iar inima sa nu înceta să depună mărturie. Îl cita deseori pe Micul Prinț: *Nu vezi cu adevărat decât cu inima, esențialul rămâne invizibil pentru ochi*. Poate și de aceea, în scrisul lui Darie tragicul alternează cu satira, liricul cu zeflemeaua, ecoul sfâșietor cu năduful nedisimulat. Evadările lui în aburii *imponderabilității* reprezentau o pavază împotriva ultrajelor ce-i ulceraseră viața și idealurile. Darie Magheru putea să-și păteze veșmintele, nici un moment însă conștiința. Călărind năluci, el dialoga cu ficțiunea și vechimile, cu întâmplările și zdrențele iubirii. L-au părăsit femeile care pretindeau a-l fi iubit. Nu l-a abandonat niciodată sora lui, întotdeauna întâia lui cititoare sau auditoare. Darie știa că:

*sora mea, olga, are să mă aștepte mereu,
va citi versuri la lumina lămpii până târziu
- amintindu-și de vremea când I le citeam eu,
dar, vezi tu, sunt sigur că n-am să mai viu...*

Dar toate femeile din viața lui – legături dezamăgitoare – și-au găsit împlinirea nu în faptele dragostei, ci în metaforă și vis. Pentru

Darie existau trei regnuri *și-al patrilea – visul!* În vis și-n făptura sa, el purta, ca dintru începuturi, iubirea – taină care nu putea să-și uite cifrul. Timpul dragostei s-a scurs pentru el ca o gărlă seacă în care se zbăteau dureroase extensii sufletești...

Pe Darie Magheru l-au negat doar biete nepriceperi oportuniste și complexe de inferioritate ale nechemăților ce făceau – contra simbric-figurație pe scena literaturii. Abolind stările de eliberare euforizantă, el se întorcea la arta lui de mozaicar migălos, din pietricelele năzăririlor și biografiei sale zămislindu-și opera și sculptându-și propriile rădăcini. Atunci își făcea apariția pe ușa garsonierei de pe strada Saturn, sub cartea lui de vizită, năstrușnicul avertisment: *Lucrez. Nu deranjați decât în caz de război atomic, schimbarea regimului sau de moarte – a voastră, nu a mea!*

Darie iubea muntele – vara, iarna – (schia cu deosebită pricepere și făcea lungi excursii) disprețuind alte preocupări “lăturalnice”. Era îndrăgostit de muzică, dar refuza să danseze: asta știu s-o facă și papușii”.

În aprilie, 1991, a luat ființă Editura ARANIA iar prima ei carte a fost volumul de poeme postume, *Exclusiv tauri* de Darie Magheru. Acum tot editura ARANIA este cea care îi

editează al doilea volum postum. Poate că același editor care a cutezat să-l publice în paginile ASTREI, atunci când o atare îndrăzneală comporta destule riscuri va izbuti să încredințeze tiparului toate prețioasele manuscrise rămase în sertar și, poate, un volum despre omul și scriitorul Darie Magheru.

Pentru că plasma viguroasă din coloana morală a lui Darie, precum și neștrămutata sa încredere în artă – unică izvoditoare de valori și bucurii supreme și singurul țel demn de urmărit într-o existență superioară – laolaltă cu convingerea că el, creatorul, va supraviețui întru rostirea, cândva, a mesajului său, l-au înarmat cu puterea de a străbate sinuoasele etape ale vieții.

Si pentru că vom exista în măsura în care ne vom aminti, vom subexista în măsura în care vom uita.

**OLGA LASCU,
ADRIAN HAMZEA**

Foto: Întâlnire literară la casa din Săcele a scriitorului

DOCUMENTELE CONTINUITĂȚII

MONUMENTE DE ARHITECTURĂ BISERICESCĂ RĂSĂRITEANĂ BISERICA DE PIATRĂ

“ÎNĂLTAREA DOMNULUI”

TÂRGU-MUREȘ (II)

Ca preot și protopop al Târgu-Mureșului, din funcția de protopop la Daia, a fost transferat **Ioan Bob**, din martie 1779, până în iulie 1782, care, în primăvara lui 1783, va ajunge episcopul Blajului, funcție ierarhică pe care o va părăsi numai în 1830. Timp de doi ani, între 1782-1784, administrează protopopiatul **Dimitrie Caian** senior, căruia îi urmează **Ștefan Anghel**, și prin 1793 **Alexandru Tobias**. Între anii 1801-1809, preot și protopop a fost **Ioan Radu**, căruia i-a urmat **Ioan Pinte**, până în 1818, când ajunge aici **George Bob**, nepotul episcopului Bob, iar din anul 1825 până în 1826 **Ioan Man**. Din anul 1826 până în 1831, **Efrem Petruția**, urmat de **Teodor Călugăru** 1831-1833, **Ilie Farago**, 1833-1855, și din anul 1855 până în 1866 **Iosif Nyლაși**. Acestuia i-a urmat **Vasile Hossu**, protopop de Târgu-Mureș, tatăl viitorului Episcop Vasile Hossu de la Lugoj. Protopopul Vasile Hossu era fiul lui Iosif Nyლაși (de Milaș) și fratele lui Ioan Hossu, bunicul Episcopului Iuliu. Între 1899 și 1900, administrează protopopiatul **Vasile Saltelechi**, preot la Bărdești, iar din 1900 până în 1909, apare ca protopop Ioan (Iosif) Vancea. Urmează ca protopop **Iuliu Nistor**, revizor și capelan al Blajului, care, odată cu înființarea Episcopiei de Hajdudorog, își mută sediul, în martie 1913, la Bandul de Câmpie, de unde revine abia după 1918. Iuliu Nistor a fost închis în timpul războiului și protopopiatul a fost condus **Ariton Popa**, conducătorul districtului Reghin..

A urmat **Elie Câmpeanu**, protopopul Giurgeului și al Târgu-Mureșului, născut la Gorenii, într-o familie de țărani, martiri ai Revoluției de la 1848. Ca protopop al Secuimii, a înființat școli, a sprijinit activitatea Astei, a protestat în 1912 împotriva trecerii ținuturilor secuizate la episcopia de Hajdudorog, fapt ce i-a adus mari neazuri. A întâmpinat cu entuziasm și bucurie în 1916 armata română ajunsă aici, dar a trebuit să-și ia „toiagul

pribegeii” prin Moldova, de unde s-a întors doar în 1919.

La 27 august 1921, este numit protopop al Tg. Mureșului, unde îl vom găsi și ca un neobosit slujitor al culturii mureșene. Pe un exemplar al **Cazaniei lui Varlaam**, ce a aparținut pe la începutul secolului al XIX-lea bisericii din Pănet, fiul său,

Liviu, nota: "Această carte de învățătură, zisă și Cazania lui Varlaam, pe care o am de la tatăl meu, protopopul canonic Ilie Câmpeanu din Tg. Mureș... S-o păstreze cum a păstrat-o și familia bunicii mele după mamă, al cărui întemeietor, emigrat pe la 1700 de la mănăstirea Neamțului la Voșlobeni,

jud. Ciuc, a dat lungul șir al preoților Ciobotariu, paznici neînfricați timp de 215 ani ai românismului, la izvoarele Mureșului, Oltului, Trotușului".

După anul 1760, ortodocșii din Tg. Mureș băteau drumul la Biserica neunită din Egerseg (Cornățel) până în 1793, când li se îngăduie ridicarea unui lăcaș de închinăciune, biserica de lemn păstrată până astăzi. Primul preot al Bisericii neunită din Tg. Mureș este protopopul Ioan Popovici din Cornățel, al cărui fiu era diac, instalat în anul 1794. Însă cel ce „n-a ținut cont de frig, de oboseală, alergând de la Sibiu la Cluj pentru a obține autorizație de construire a bisericii”, a fost comerciantul Nicolae Panovici, organizatorul școlii confesionale ortodoxe. În 1796, Ioan Popovici, ajuns vicar, la rugămintea credincioșilor ortodocși din Tg. Mureș, dă numirea lui **Nicolae Panovici** ca preot, poruncindu-i numitului preot „să fie blând, să fie de treabă, să facă pururea slujba lui Dumnezeu, să nu fie gâlcevitor, să fie ca lumina în sfeșnic”. Având un salariu modest ca preot și neprimindu-l nici pe acela regulat, Nicolae Panovici părăsește Tg. Mureșul în 1804, mutându-se la Alba Iulia, iar în 1810 era protopop la Brașov. A murit în anul 1830.

Locul său la biserica și la școala ortodoxă din Tg. Mureș îl ocupă **Vasile Pantea**, preotul și protopopul din Sângeorgiu de Pădure, care la 1787

era învățător la școala de stat din Pănet. Când ajunge protopop la Tg. Mureș, cumpără pentru biserica ortodoxă de aici o **Liturghie** (Sibiu, 1809) pe care menționa „...scriind eu în anul 1814, aprilie 26, care o și iscălesc cu iscălitura mea Vasilie Pantea, paroh M(ureș) Vasarhei și protopop al Mură(s)ecului (Scaunul Mureșului), înființată aici în funcție”. De numele lui se leagă finalizarea picturii murale din biserică în anul 1814. (Anexăm mai jos Conscriptia parohiilor ortodoxe întocmită de protopopul Vasile Pantea la anul 1829).

Între protopopii mureșeni care au înscris pagini strălucite în istoria bisericii noastre, se numără **Partenie Trombitaș**, născut într-o familie veche de români din Țara Făgărașului, Beclean, 1812. S-a căsătorit cu nepoata lui Vasile Pantea, Beta, pe care o pierde repede în 1843, rămânând cu 3 copii orfani. Este implicat în Revoluția de la 1848, participă la Adunarea de la Blaj, acuzat fiind toamna, după cea de a treia adunare, că deține „ordine revoluționare”, fapt ce-i atrage percheziția și refugiul.

Partenie Trombitaș, care, la numai 23 de ani, în 1834, este numit preot și un an mai târziu primea deregătoria protopopiatului, păstora sate cu preoți și credincioși "apăsați din timpuri de o mașteră soartă și jefuiți prin revoluțiune, până la os", obligați să poarte nesfârșite procese urbariale.

Anii 1848-1849 au adus reînvierea națiunii române, egalitatea confesională și ștergerea iobăgiei. Dar furia "revoluționară" a dus la incendierea satelor, jefuirea și păgubirea bisericilor, arestarea și alungarea preoților și obligarea credincioșilor români de a trece la religii străine de neam.

La întoarcerea din Țara Românească, unde fusese în exil, Partenie Trombitaș își găsește întreaga avere vândută la licitație, documentele și cărțile din arhivă arse și prăpădite. Întocmește, în 1849, situația cerută de episcopul Andrei Șaguna, privind pagubele făcute. Târgu-Mureșul avea o pagubă de 3102 florini renani; Corunca 236,30; Murgești 481; Veța 261; Șincai 54,10; Nazna 1924 (acest sat a dat și primul martir, pe fiul preotului, tânărul teolog Vasile Pop); Mureșeni 9943,11; Cristești 1418,30; Morești 5453; Berghia 761; Band 18420; Sângeorgiu de Mureș

11544" . În 12 decembrie 1849, trimite la Sibiu "Conspectul românilor omorâți prin insurgenții maghiari". I se cerea, în același an, și Conscriptia bisericilor, școlilor și a veniturilor celor 27 de sate din care era alcătuit Protopopiatul ortodox Mureș.

În ziua de 17/29 mai 1852, în Biserița de lemn din Târgu-Mureș era primit ca "păstoriul păstorilor" episcopul Andrei Șaguna. Venea împreună cu comisarul împărătesc, maiorul Piret, pentru a împărți ajutoarele în bani trimise de împărat celor 12 biserici românești distruse și păgubite.

Partenie Trombitaș întocmește memoriile, scrise în limba română, germană și maghiară, trimise înaltelor foruri, în apărarea preoților arestați politic în anii 1848-1849 și în cei următori.

În 1851, îi trimitea lui Șaguna memoriul ce era adresat Districtului general, în cauza arestării preotului Ioan Iacob din Sângeorgiu de Mureș, cu precizarea "a cărui instanție română împreună cu versiunea germană îl aștern prea luminat Măriei tale spre vedere". Din câmp, de la sapă, era arestat preotul, acuzat fiind că ar ține adunări oprite, care dau cale la "adunări primejdioase naționale". Îl aresta notarul Szabo Ignacz, care nu era străin de aprinderea satelor și uciderea românilor în locul numit Soospatak (Pârâul Sărat n.n.). Notarul era acuzat că nu respectă sărbătorile românilor, umblând în acele zile după zăloage. În acest sat, cu o comunitate "mai tot română", a numit birău tot un maghiar. Dar ce era și mai grav era că acest notar - spune memoriul - "s-atinge de tot clerul și toată Nația Română". Protopopul Partenie Trombitaș cerea autorităților să facă o comisie mixtă politico-bisericească, formată din români și sași, care să-l

judece pe notar, menționând că "după mărimea faptei, potrivită satisfacție poftim".

Protopopul Partenie Trombitaș relatează despre silniciile îndurate și de preotul Ștefan Iacovici din Medeșfalău.

"Vina preotului și a poporenilor săi a fost aceea că s-au declarat fideli jurământului de la Blaj și au respins uniunea Transilvaniei la Ungaria. Preotul Iacovici, văduv, cu patru copii mici, este arestat hoțeste în toiu noptii de către 40 de cătane și dus în închisoare la Târgu-Mureș. Pe Icelandul Mare și Icelandul Mic se trimit alte cătane pentru a-i teroriza și estorca de ultima

fărămă de avere, tot pentru refuzul poporenilor de acolo de a accepta și a recunoaște aceeași uniune forțată”.

Dar poate cea mai grăitoare întâmplare a fost aceea din Căila, de la 20 iulie 1848, povestită de Simion și Ioan Sigmirean, tată și fiu, preoți amândoi. Când judele nobiliar suprem (föbirăul) vine să-l aresteze pe fiu, nu-l găsește pentru că era plecat de acasă, și atunci îl molestează și-l umilește pe tată. Iată cum a decurs totul: "Da' feciorul tău unde-i? A fugit că-i vinovat? (întreabă judele nobiliar suprem). Dară tata au răspuns: "Ba n-au fugit, nici nu e vinovat, ci s-a dus la dl. protopop. Iară d-l fibirău au zis: "Da' la ce? Că eu vi-s protopopul vostru și vlădica al vostru! Că n-aveți nici o stăpânire!"

L-au lovit pe bătrân și l-au ținut în soare cu capul descoperit. Și-au zis föbirăul: "Noa, poruncescu-ți? Vezi că-ți poruncesc? A cui sunt cătanele acestea? Eu am zis: "ale împăratului". Iar el au zis: "Vezi că dacă sunt ale împăratului mi le-a dat ca să vă batjocoresc și nefiind vinovați!"

La cererea Arhidiecezei de la Sibiu din 1872, Partenie Trombitaș întocmește o statistică a cărților din Protopopiatul „Mureș Osorheiului”, iar în 1879 înaintează Arhidiecezei Conspectul Protopopiatului Ortodox (anexat mai jos).

Ziarele vremii îi elogiau meritele pentru înființarea școlilor populare pe Valea Nirajului, în același timp nereușind să redeschidă școala în Tg. Mureș cu tot ajutorul pe care îl cerea disperat în 1850 de la celelalte parohii din zonă.

În anul morții, 1889, **Telegraful Român** scria „Viermele timpului a mai ros rădăcina unui stejar puternic, un stâlp a căzut de la edificiul administrațiunii noastre și altul ca el nu mai avem. A decedat la data de 5 mai 1889 și este înmormântat la cimitirul Bisericii de lemn din Târgu-Mureș.

După Partenie Trombitaș este numit protopop ortodox al Târgu-Mureșului **Nicolae Măneguțiu**, director al Despărțământului Mureș Osorhei al Astei, care și-a încheiat slujirea aici, din pricina unui conflict cu Consistoriul de la Sibiu. Acestuia îi urmează **Ștefan Russu**, (suplinit în 1925 de **Ioan Malos**).

Ștefan Russu s-a născut la 28 mai 1863, în satul Viile Tecii, comuna Teaca. Cursurile primare le urmează în Teaca, clasele gimnaziale în Năsăud, iar cele

superioare - pedagogie și teologie - la Sibiu, în cadrul Institutului "Andrei Șaguna", între anii 1884 - 1887. În anul 1888, este numit preot în satul Nazna, iar între anii 1894 - 1901, administrează Parohia Ortodoxă din Sângeorgiu de Mureș. Din anul 1902, conduce și administrează interimar Protopopiatul ortodox Mureș și Parohia Târgu-Mureș până în anul 1904, când a fost instalat definitiv protopop. Această funcție o deține până în anul 1940.

În 1918, se va angaja în lupta pentru desăvârșirea unității naționale române. A fost ales membru în Consiliul

Național Român Cercual Târgu-Mureș. Participă la istorica Adunare de la Alba-Iulia din 1 Decembrie 1918, reprezentând Protopopiatul ortodox al Mureșului, în calitate de delegat de drept, punându-și semnătura pe actul Marii Uniri. După Unire, participă la ședințele Consiliului Național Județean Român, în vederea preluării conducerii județului Mureș-Turda.

În calitate de protopop, a militat pentru refacerea ori ridicarea de noi biserici în zonele locuite de populația românească. A avut un rol important în ridicarea Catedralei ortodoxe din Târgu-Mureș. A fost prim-vicepreședinte al Organizației Mureș a Partidului Național Român, membru în Comisia permanentă a județului Mureș-Turda (1922-1926), senator în Parlamentul României în legislaturile 1922-1926, 1927-1928 și 1934-1937. De asemenea, a activat și în alte organisme ca: Despărțământul Târgu-Mureș al Astei Mureș, al cărui membru a fost din anul 1890, vicepreședinte al Ligii culturale Târgu-Mureș etc. În urma Diktatului de la Viena, se refugiază la Brașov, unde se stinge din viață la 23 octombrie 1947, fiind înmormântat la Târgu-Mureș, în cimitirul Bisericii de lemn.

În orașul Târgu-Mureș, a existat o singură parohie ortodoxă română, condusă de preotul Ștefan Russu, până în anul 1929, când a luat ființă parohia a II-a. Primul preot al acestei parohii a fost **Alexandru Runcanu**, care a instalat Capela parohială în casa "Proieja", din str.Remetea. În această casă, a funcționat Capela Ortodoxă până în anul 1940, când, în urma Diktatului de la Viena, orașul a intrat în partea de nord a Ardealului cedat, Capela fiind desființată, iar credincioșii din această zonă au frecventat Catedrala din centrul orașului, unde servea și preotul lor Alexandru Runcanu, care între

anii 1945-1946 administrează și protopopiatul Tg. Mureș.

Iuliu Man a fost preot greco-catolic la Mădăraș și Reghin și a revenit la Biserica Ortodoxă în 1948, fiind instalat preot la parohia ortodoxă româna Tg. Mureș I, cu slujire la Biserica de Piatră, și protopop ortodox al Tg. Mureșului, în anul 1949.

În perioada 26-27 ianuarie 1951, se desființează Protopopiatul Plășii Râciu, arhiva și gestiunea acestuia fiind preluate de la protopopul Mihai Ciobanu de către protopopul Man Iuliu al raionului Tg. Mureș. În anul 1953, pentru "merite deosebite în unificarea Bisericii", a fost distins cu "Crucea comemorativă de la Alba Iulia".

În anul 1957, este transferat în postul de inspector bisericesc la Arhiepiscopia Bucureștilor. (cf. deciziei Arhiepiscopiei Ortodoxe Române de Alba Iulia și Sibiu Nr. 86227/1957. „La raportul nr. 480/957 al aceluși of. prot. facem cunoscut că am luat act de plecarea la București a P. C. Prot. Iuliu Man, în postul de Inspector general Bisericesc. Cu acest prilej, felicităm pe P. C. prot. Iuliu Man, pentru promovarea P. C. Sale în noul post la administrația centrală a Bisericii noastre. P. C. Prot. Iuliu Man a desfășurat o activitate bogată timp de 9 ani în calitate de protopop al Tg. Mureșului, având de făcut față unor greutăți și situații excepționale. Exprimăm P. C. Sale călduroase mulțumiri pentru felul cum a știut să-și facă datoria reprezentând toată vremea cu deplină competență și demnitate sarcina grea de protopop ortodox în orașul de reședință al Regiunii Autonome Maghiare. Îi dorim în noua funcție deplin succes și spornică activitate. În legătură cu protopopiatul Tg. Mureș, dispunem ca în mod interimar, agendele Of. prot. să le preia C. preot Ioan Andraș, de la parohia Tg. Mureș III, până la întregirea postului de protopop cu un nou titular. Parohia devenită vacantă prin plecarea părintelui Man, va fi administrată provizoriu de C. preoți Ioan Andraș și Chiril Moldovan din Nazna.

Sibiu, din Reședința Permanenței Consiliului Arhiepiscopesc de la 2 noiembrie 1957. + Nicolae arhiepiscop și mitropolit)

David Lazăr, după ce a slujit ca preot în parohiile Cristești (1940-1947), Mureșeni (1947-1959) și administrator la Remetea (1957-1958) și în numeroase parohii de pe Valea Nirajului, desfășurând o activitate deosebită atât pe tărâm pastoral-misionar cât și în plan administrativ, gospodăresc și obștesc, Conform Hotărârii Consiliului Arhiepiscopesc nr. 8622/1957, recunoscută de Departamentul Cultelor în 31 decembrie același an, „preotul David Lazăr de la parohia Mureșeni se numește în funcția de protopop al raionului Tg. Mureș și preia oficiul și bunurile protopopiatului de la pr. Ioan Andraș, a cărui administrare provizorie a protopopiatului încetează”.

În calitate de protopop, a coordonat misiunile preoților în parohiile vacante, în special cele de pe Valea Nirajului, ajutându-le la introducerea gazului metan și a curentului electric, a înființat parohii noi în Tg. Mureș, a amenajat Sediul Protopopiatului în casa parohiei Tg. Mureș I din str. Cosminului nr.24, a redobândit Casa parohială din str. Doicești nr.11 (azi Andrei Șaguna), ocupată abuziv de autoritățile locale în anul 1940, a sprijinit preoții bătrâni și bolnavi (Preotul Alexandru Runcan, cu 7 copii, a primit până la moarte, în 1960, un ajutor bănesc lunar din partea Catedralei) și a ajutat parohiile sărace.

La Catedrala unde a slujit din 1959 și până în 1987, a angajat un Contract cu maestrul tinichigiu Szoverfi Carol, în vederea executării lucrărilor de tinichigerie la cupola centrală a Catedralei, a întocmit Devizul și a început lucrările de pictură cu prof. Nicolae Stoica.

Aurel Sămărghițan s-a născut la 26 august 1923, în satul Petea de Câmpie, județul Mureș. Clasele primare le-a făcut în satul natal, Gimnaziul la Reghin și Liceul comercial cu bacalaureat la Turda. În anul 1943, a fost încorporat, terminând Școala de ofițeri, și a luat parte la luptele de pe valea Mureșului - Lipova, Radna și Păuliș.

S-a înscris la Academia Teologică Ortodoxă Română din Cluj, pe care a absolvit-o în anul 1947. În anul 1947 s-a căsătorit cu Anisia, n. Oprea, din Cerghid, iar în 1947, la 16 noiembrie, a fost hirotonit ca diacon pentru Catedrala din Cluj și apoi transferat la Catedrala din Târgu-Mureș. Din 24 decembrie 1947, a fost numit ca preot la biserica din satul Cerghid - județul Mureș, unde a păstorit până în anul 1951. În anul 1948, a fost numit ca preot-misionar pentru 18 parohii de pe Valea Nirajului. Din 1951, a fost numit preot în parohia din satul Tirimia, iar din anul 1957 păstorește și filia Tirimioara-Cinta până în anul 1971. Din anul 1969, i se încredințează și biserica din Roteni, care era începută în anul 1937, pe care o termină și o sfințește. Din anul 1971, este numit ca preot la parohia din satul Cristești. Din martie 1968 până în luna iulie 1968, este preot și în parohia Sângeorgiu de Mureș.

Între anii 1978-1989, este la conducerea Protopopiatului Târgu-Mureș. Sub conducerea lui s-a restaurat Biserica de lemn - monument istoric, s-a construit Patrimoniul Cultural – Sediul actualului Protopopiat Târgu-Mureș, s-au restaurat 16 biserici, s-au construit 7 biserici noi, pictate și sfințite.

În anul 1989, se pensionează din funcția de protopop, slujind în continuare ca preot paroh la Catedrala Mare până în 27 mai, anul 2002, când trece la cele veșnice. Este înmormântat în cimitirul Bisericii de Piatră.

**NICOLAE BĂCIUȚ
GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN**

Între tradiție și globalizare – zona etnografico-folclorică a Sălajului

Mai puțin studiată sub aspectul monografic al unei cercetări etnografice, constituindu-se încă, în acest sens, într-una din „petele albe de pe harta țării” – așa cum remarcă Ion Cuceu, vorbind despre o „reconsiderare a programului monografic național”¹ –, zona Sălajului poate oferi însă un bogat material de studiu sub diverse aspecte, de la folclor și cultura propriu-zis populară, până la studiul de natură antropologică și sociologică. Este una din zonele în care prezența omului datează din timpuri imemorabile, cu o istorie tumultuoasă, mărturie în acest sens stând existența unei moșteniri etnografice și folclorice considerabile, la care se adaugă varietatea celor peste 350 de monumente istorice sau situri. Vechimea zonei poate fi ilustrată, de pildă, de desenele, cu o datare de peste 12 000 de ani, descoperite pe pereții unei peșteri din Cuciulat, așezare de pe malul râului Someș. Un tezaur din aur masiv, datând din perioada neolitică, a fost găsit la Moigrad, fiind considerat cel mai vechi din spațiul românesc. Se adaugă la acestea vestigiile dacice și romane de pe teritoriul județului – precum cele de la Măgura Simleu Silvaniei, de la Moigrad (Porolissum – ridicat la rangul de capitală a provinciei Dacia Porolissensis și menționat de Ptolemei în lucrarea sa, *Geographia*), Bucium, Romita, Tihău și Românași –, ca și citadelele medievale de la Almaș, Cheud, Cehu Silvaniei sau Șimleu Silvaniei. Istoria frământată a acestor locuri și oameni este consemnată începând cu cronică notarului anonim al regelui maghiar Béla, *Gesta Hungarorum*, din secolul al XII-lea, care menționează pe teritoriul actualului județ Sălaj una dintre primele formațiuni statale românești. Țăranii români și maghiarii din Gârbou, Crasna și Nușfalău, înfrățiți în luptă, sunt apoi consemnați în anii 1344 și 1376,

ca atacând domeniile ale mănăstirilor din Mănăștur. Răscoala de la Bobâlna, din 1437, s-a întins și în câteva sate sălăjene și a avut, printre conducătorii ei, pe un anume Ilie cel Mare din Almașu, pe Gal din Chendrea sau pe Mihail din Ceh (Cehu Silvaniei). Mai târziu, în Guruslău, Mihai Viteazul obține cunoscuta victorie împotriva lui Sigismund Báthory, pentru ca în timpul Răscoalei din 1784, istoria să consemneze șederea, pentru o vreme, a lui Horea într-o căsuță de sub Măgura din Puturoanca, în apropierea răscrucii drumurilor Ciucea-Cizer-Buciumi, construind biserica din lemn din Cizer. În timpul Revoluției de la 1848,

Cehu Silvaniei devenise centrul mișcărilor țărănești din împrejurimi, țărani refuzând să mai facă robotă în localități precum Gâlgău, Chechiș, Dragu, Tihău sau Jibou. Evident, toate acestea arată în dreptul zonei Sălajului nu doar o tumultuoasă istorie, ci și un anumit mod de viață, trăsături de caracter ale locuitorilor zonei, aspirații și idealuri ale acestora.

Cercetarea culturii tradiționale aparținând zonei Sălajului se remarcă în primul rând prin cercetarea plasată în aria folclorului, de departe cel mai bine conturat între componentele culturii tradiționale, sub aspectul prezentării, analizei și interpretării.

În acest sens – urmărind datele oferite de cercetătoarea Camelia Burghel² – reperate semnificative referitoare la primele surse bibliografice privind folclorul sălăjean le datorăm folcloristului Leontin Ghergariu (1897-1980), pedagog și profesor cu studii în litere și filosofie, preocupat de folclorul și cercetarea etnografică a acestei zone. După afirmațiile lui Leontin Ghergariu (vezi *Folcloriștii din Sălaj*, în *Acta Musei Porolissensis*, nr. 2 / 1978, Zalău, p. 393), publicarea culegerilor de folclor sălăjean a fost mult întârziată, multă vreme folclorul acestei zone fiind ilustrat doar prin publicarea lui dispartă și lipsită de profesionalism în diverse reviste, ziare, gazete, calendare sau almanahuri. Conform lui Leontin Ghergariu, prima însemnare privind folclorul și tradițiile specifice zonei aparține unui scriitor maghiar din Zalău, Karoly Zilahy, cel care, în 1859, publică un studiu, restrâns, despre etnografia și folclorul românilor din această zonă, relevând obiceiuri și portul acestora, ca și componente ale culturii spirituale, precum folclorul muzical – cu sublinieri prețioase, de genul: „în cântecele lor, care oglindesc

¹ *Probleme actuale în studierea culturii tradiționale*, Cluj-Napoca, 2000, p. 16

² Vezi Camelia Burghel, *Repere de cultură tradițională sălăjeană*, Zalău, 2006, p. 24-45..

toate sentimentele, viața lor națională, istoria lor, se întâlnește multă frumusețe și sinceritate, iar adaugând la acestea acea melodie melancolică, veșnic tristă, în tonalitatea minoră a căreia răsună istoria unui mileniu – abia ne putem imagina ceva mai încântător decât acestea” (*apud. op. cit.*, p. 25). Un pas important în prezentarea și cercetarea folclorului sălăjean îl va constitui apariția, în 1886, a *Tribunei* sibiene, în paginile căreia vor fi prezente nume de rezonanță ale culturii sălăjene, precum Ioan P. Lazăr și Dionisie Stoica. Ceva mai târziu, apariția revistei *Transilvania* va constitui un alt moment favorizant pentru publicarea unor materiale privind cultura și spiritualitatea tradițională sălăjeană – așa cum este publicarea, în 1924, de către același Leontin Ghergariu, a studiului intitulat *Meșterul Manole în folclorul Sălajului*. Un moment aparte îl constituie, în aceeași direcție, apariția, în 1908, a *Schiței monografice a Sălajului*, semnată de Dionisie Stoica și Ioan P. Lazăr, cunoscuți cărturari sălăjeni – o importanță considerabilă având-o capitolul IV, *Date etnografice*, prin deschiderea pe care o oferă spre o perspectivă istorică asupra obiceiurilor românești din satele Sălajului, cu trimiteri și interpretări ce relaționează moralitatea, cultura și viața spirituală cu starea economică precară a satelor și cu nivelul, deficitar și el, al învățământului. Găsim aici, în aria obiceiurilor, inclusiv texte ce relevă riturile de trecere, așa cum sunt cele referitoare la obiceiurile de nuntă.

Trebuie notate apoi producțiile folclorice apărute în *Gazeta de Duminică* (a cărei apariție începe în 1904, mai cu seamă a doua serie, apărută la Șimleu Silvaniei, sub conducerea lui Ioan Deleu) sau cele apărute în *Școala noastră* (între 1924 și 1940, cu informații bogate despre etnografia și folclorul zonei), precum și cele găzduite de *Cultura poporului* (revistă ce debutează la Cluj, în 1920, și care îi premiază, între alții, pe preotul paroh din Zalnoc, Ioan Dan Butean, pentru lucrarea *Din monografia satului Zalnoc*).

Un moment deosebit îl va constitui, peste câteva decenii însă, apariția volumului *Folclorul literar din Sălaj*, în 1973, semnat de același neobosit cercetător Leontin Ghergariu. Lucrarea este una dintre cele mai importante cu referință directă la zona Sălajului („cea mai bogată și mai riguros științific întocmită din câte cunoaște folclorul sălăjean”, după cum notează unul dintre recenzorii volumului³), cuprinzând un material

bogat – 1177 de piese, culese între 1925-1940 – și acoperind o zonă întinsă, peste 61 de localități, autorul având convingerea fermă că, valoric, „folclorul din Sălaj se încadrează perfect în folclorul românilor din alte zone” (Leontin Ghergariu, *op. cit.*, p. 6). De semnalat, de asemenea, apariția, ceva mai înainte, în 1962, a unei alte lucrări, *Folclor din Transilvania. (Texte alese din colecții inedite)*, o lucrare de referință, apărută în două volume, cel de-al doilea cuprinzând un vast corpus de texte aparținând zonei Sălaj – mai exact, 157 de piese – culese de Dumitru Pop, tânăr profesor la Cluj, pe atunci, pornit, după cum se afirmă la un moment dat, „în explorarea folclorică a ținutului Sălajului, puțin cercetat înainte” (*op. cit.*, p. 157). În aceeași linie, amintim și alte culegeri de folclor sălăjean publicate în perioada respectivă, precum *De dor și de omenie. Folclor vechi din Sălaj*, editată de Ștefan Goanță, Ioan Mureșan și Ion Pițoiu (1971), culegerea *Du-te dor și vino dor. Folclor literar din Sălaj*, editată de Centrul Creației Populare din Zalău, 1972, sau *Folclor muzical din Sălaj. Zona Sub Meseșului și a Barcăului*, publicată de Eugenia Cernea, în 1972. Consemnăm apoi culegerea *Cântecele cununii. Texte poetice alese*, apărută la Zalău, în 1989, cuprinzând numeroase texte aparținând zonei Sălaj și beneficiind de o amplă prefață și un aparat bibliografic specializat, semnate de profesorul clujean Nicolae Bot.

În ultimii ani, consemnăm apariția mai multor culegeri, volume sau studii axate atât pe componenta folcloristică, cât și, în unele cazuri, pe cea etnografică și sociologică. Între acestea amintim aici: volumul, din 1999, al lui Gheorghe Șișesteanu, *Forme tradiționale de viață țărănească (O cercetare etno-sociologică a zonei Sălajului)*, autorul fiind un bun cunoscător al terenului, relaționând faptele folclorice cu imaginarul pe care îl dezvoltă acestea, ca și cu nivelul mentalității colective și viața cotidiană a satului sălăjean; volumele Cameliei Burghele – *Descânțece. Descânțece populare terapeutice din Sălaj*, editat, în 1999, de către Centrul de Conservare și Valorificare a Tradițiilor și Culturii Populare Sălaj, *În numele magiei terapeutice* (Zalău, 2000) și, în aceeași linie, *Cămașa ciumei. Note pentru o antropologie a sănătății* (Zalău, 2000), ca și *Studii de antropologie a sănătății* (Cluj-Napoca, 2004), volume înscrise în preocuparea autoarei pentru integrarea descântecului în spațiul magico-ritualic al terapiei tradiționale și în spațiul practicii curative anexat antropologiei sănătății. În direcția preocupărilor pentru folclorul propriu-zis, o culegere importantă este cea editată în 2001, la Editura Caiete Silvane, de Augustin Mocanu și intitulată *Pe cel del cu florile. Folclor poetic din județele Maramureș și Sălaj* – în fapt, un amplu volum, cu prezența în cuprinsul lui și a unor materiale teoretice, adunând peste o mie de piese, importante mai ales pentru definirea, sub aspect

³ Vezi Horia Ciovârname, *Asupra unei culegeri de folclor din Sălaj*, în *Acta Musei Porolissensis*, nr. VIII / 1984, p. 700 (*apud.* Camelia Burghele, *op. cit.*, p. 28).

folcloristic, a unei subzone importante a Sălajului, subzona Codrului. Același Augustin Mocanu semnează, câțiva ani mai târziu, volumul *Folclor din Țara Silvaniei* (Editura Caiete Silvane, 2004). Este unul dintre cele mai importante volume privind folclorul sălăjean, cu un material bogat, provenit, așa cum mărturisește autorul în *Cuvânt înainte*, din „Sălajul istoric, mai exact spus din teritoriul Sălajului de azi și din aria Codru – Valea Sălajului”. În aceleași rânduri prefațatoare, autorul face sublinieri importante privind stilistica folclorului din arealul mai larg transilvănean și din zona cercetată – „În creația poetică orală din Transilvania se constată existența a două stiluri: *stilul sudic*, cuprinzând poezia Ardealului de sud și a Banatului, stând într-o întrepătrundere și o osmoză cu cântecul popular oltenesc și muntenesc, așa-zisa poezie clasică a Transilvaniei, și *stilul nordic*, cuprinzând nordul și vestul Ardealului, unde creația populară are un specific mai accentuat, înrundindu-se cu cântecul din nordul Moldovei”, între acestea aflându-se „zona Codrului, formând aria de trecere dintre cele două stiluri. Această vastă regiune, curgând de la sud-est către nord-vest, cuprinde Valea Someșului, întreg Sălajul, Țara Silvaniei cu ambele versante ale Codrului”, spațiu ce are „ca emblemă folclorică absolută – subliniază în continuare autorul – colinda mioritică *Fata de maior*” (Augustin Mocanu, *op. cit.*, p. 8-9). Volumul este important și prin statistica pe care autorul o face privind preocuparea pentru folclorul sălăjean, cu informații despre numărul localităților cercetate și textele culese, ca și prin intenția sa de a aduce astfel la zi bibliografia în domeniu (*Ibidem*, p. 9-13). De amintit aici și trimerurile importante la specificul zonei Sălajului, care se găsesc în volumul *Sistemul culturii țărănești* (Cluj, 2000) semnat de Traian Vedinaș, sociolog și universitar clujean, cele care privesc obiceiurile generate de sărbătorile calendaristice, cele anexate momentelor importante din ciclul vieții și, mai cu seamă, capitolul legat de *sistemul culturii țărănești*, ilustrat pe satul Lazuri (satul sălăjean de obârșie al autorului), cu informații importante despre colindele, obiceiurile de nuntă sau cele ocazionate de muncile agrare.

Am lăsat la urmă, în această prezentare a preocupărilor privind cultura populară și cercetarea etnografică a zonei Sălaj, două dintre contribuțiile pe care le considerăm printre cele mai importante – una mai veche, datând din 1982, semnată de Ioan Augustin Goia, *Zona etnografică Meseș*, și alta de dată mult mai recentă, *Repere de cultură tradițională sălăjeană*, publicată de Camelia Burghel în 2006 (și la care am mai făcut, de altfel trimeri). Referitor la prima dintre aceste

lucrări, monografia lui Ioan Augustin Goia, trebuie spus din capul locului că aceasta este, în fapt, singura monografie încheată, până în acel moment, referitoare la zona etnografică a Sălajului – e adevărat, acoperind doar o parte din arealul acestei zone, respectiv ceea ce autorul numește ca fiind „zona etnografică Meseș”. Bine concepută, structurată după toate regulile unei monografii de acest gen, lucrarea este rodul unei ample cercetări de teren a autorului, propunându-și să releve trăsăturile ce individualizează cultura populară din zona Meseșului, civilizația materială și spirituală, alături de trăsăturile specifice de viață pentru locuitorii zonei respective. Structurată în zece capitole, la care se adaugă un glosar de termeni și un aparat bibliografic, lucrarea evidențiază aspecte esențiale, în acest sens, referitor la geografia, istoria și așezările Meseșului (pe o arie ce cuprinde 73 de sate), ocupațiile tradiționale, gospodăria și locuința țărănească, arhitectura populară, portul specific al locuitorilor, obiceiurile și aspecte ale folclorului caracteristic zonei. Multe dintre informațiile oferite sunt cât se poate de prețioase, precum: păstrarea unor practici arhaice legate de muncile agricole, cum este cea legată de ritualul „purificării carului și plugului înainte de ieșirea la arat” (p. 31-32); tehnica foarte veche privind treierarea păioaselor cu „îmblaciul” și obiceiul „cununii” la seceratul grâului, purtată doar de o ființă „curată”, un obicei „plin de pitoresc și culoare în special când îl organiza societatea tinerilor satului, cu ocazia prestării zilei de clacă datorată proprietarului șurii” (p. 34-35); tehnica, din aria păstoritului, legată de construirea „bășagului”, unde dormea „băcioiul” (proprietarul laptelui muls), cel care „băcioiul” (prelucra) laptele (p. 48) – sau, din aceeași arie a păstoritului, obiceiul „măsuriișului” la oi, care „a păstrat până astăzi elemente arhaice, având în același timp o desfășurare deosebit de pitorescă” (p. 51); tehnica „bârcuitului” la albine (p. 54-55); instrumentarul meșterilor rotari, extrem de diversificat, cu unelte precum „țârcălamul” (compasul), „mezdreaua” (cu care se finisau spițele roții) sau „vișeul” (cu care se făceau lăcașurile pentru spițe, p. 67); cojocăritul, o preocupare foarte veche a locuitorilor zonei (mărturie, în acest sens, fiind un edict feudal din 1511, care le interzicea practicarea acestui meșteșug în afara breslelor, edict nerespectat însă de locuitorii satelor), cu un accent pus, în analiza autorului, pe confecționarea „pieptarelor” și a „cușmei” (p.74-80); aspecte importante legate de gospodăria țărănească, componența acesteia reflectând „ocupațiile locuitorilor, poziția lor economică în cadrul comunității sătești, stadiul de dezvoltare atins de societate în ansamblul ei”, (p. 87); țesutul și tehnicile de ornamentare, cu accent pus pe țesăturile de interior, „cu funcții practice, cu funcții pur decorative sau practice și decorative în același timp”, ilustrând „starea materială a fiecărei familii, hărnicia,

îndemânarea și bunul gust al gospodinei respective, creatoarea lor” (p. 111-112); obiceiurile calendaristice (cu organizarea „corindătorilor”, umblatul cu „țurca” și cu „buhaiul”, cu obiceiul „cocuțatului” – acesta din urmă având „rădăcini străvechi, păgâne. În dimineața zilei de 25 decembrie, copiii colindau în adevăratul sens al cuvântului – și primeau ‘cocuți’ sau nuci. Cocuții destinați băieților erau rotunzi și găuriți în centru, pe când cei destinați fetelor aveau formă alungită și se numeau ‘pupeze’. Dacă primul copil care trecea pragul era băiat, se credea că noul an va fi cu noroc” (p. 140-142); obiceiurile legate de „ciclul vieții”, precum nașterea („Noul născut trebuia să fie sănătos fizic și psihic, din care motiv nașterea sa era precedată de o serie de măsuri preventive, decurgând din concepția despre lume a comunității românești tradiționale”), însoțită apoi de o serie de „interdicții” puse în dreptul mamei și apoi a copilului născut (p. 143-145), nunta (insistându-se asupra petrecerii, alaiului nupțial sau asupra unor practici precum cea a drumului către mireasă, în care „flăcăii ‘legau ulița’ cu funii, ‘sucituri’ de paie și împletituri de nuiele, procedeu care face parte din sistemul de piedici rituale menit să prevină viitoare nenorociri care – conform presupusei legi a alternanței binelui cu răul – ar urma dacă nunta s-ar desfășura fără accidente” (p. 143-149) și înmormântarea, cu descrierea practicilor care însoțesc moartea și ritualul înmormântării, cu observații precum: „Deși moartea individului era resimțită de familie ca o pierdere dureroasă, ceremonialul de înmormântare abundă în practici de separare, menite să marcheze desprinderea decedatului de comunitatea celor vii. Contradicția este doar aparentă, deoarece moartea individului nu rămânea – în societatea tradițională – o problemă personală a apropiaților săi, ci, asemenea nașterii și nunții, constituia o problemă a întregii comunități care, preocupată de propria-i securitate, reglementa, conform intereselor generale, principalele evenimente din viața membrilor săi. În consecință, riturile de separare reprezentau reacția de apărare a comunității tradiționale în fața necunoscutului ‘vieții de dincolo’ ” (Ioan Augustin Goia, p. 149-155).

Cât privește lucrarea Cameliei Burghеле, *Repere de cultură tradițională sălăjeană*, asupra căreia ne-am propus să ne oprim ceva mai pe larg aici, trebuie spus că, deși (așa cum o sugerează și titlul) volumul se oprește doar asupra unor „repere” privind zona etografică a Sălajului, neambiționând, altfel spus, la o cuprindere monografică a acesteia, studiul se impune atenției printr-o foarte bună cunoaștere a specificității acestei zone. Lucrarea este structurată în patru

părți, cărora li se adaugă o bibliografie adecvată și o prețioasă fototecă ilustrând aspecte esențiale ale culturii tradiționale sălăjene.

Prima parte a lucrării, *Identitatea culturală în contextul globalizării*, este una de natură teoretică, autoarea insistând pe schimbarea de paradigmă privind cercetarea actuală a identității culturale în aria culturii tradiționale, reliefând principiul *globalizării*, în care se așază lumea românească actuală, prin prisma evenimentelor care au avut loc în ultimele decenii, determinațiile acestui fapt – respectiv, „criza” identității în comunitatea sătească, „jocul” dintre alteritate și identitate, focalizarea pe patrimoniul cultural și pe demersul muzeografic într-o direcție ce ține de o „recuperare a memoriei”, fapt pentru care cercetarea de teren și relaționarea acesteia cu celelalte științe ce se ocupă cu studiul societății impunându-se cu necesitate (p. 22). A doua parte a lucrării, *Câteva momente ale folclorului sălăjean*, analizează evoluția cercetării în folcloristica zonei (așa cum am remarcat deja, ceva mai înainte), procedându-se la o radiografiere a preocupărilor în domeniu (cu insistență pe rolul aparte avut, în acest sens, de profesorul și cercetătorul Leontin Ghergariu), această parte încheindu-se cu o analiză de ținută privind sincretismele folclorice legate de dansul, cântecul și muzica instrumentală, cu sublinieri importante – precum cea legată de una din „funcțiile simbolice ale horei”. Un punct comun al cercetărilor asupra dansului popular ceremonial cum este hora satului atestă caracterul polivalent al simbolisticii și întemeierea mitică complexă (sau chiar mitico-magică în unele opinii) ale acestui arhetip cultural. Cele două forme coregrafice ale dansului, indispensabile manifestări în act, *cercul* și *spirala*, dovedesc din plin apartenența la arhetipuri culturale: cercul, roata solară sau întregul, dar și spirala ce trimite indubitabil la șarpele mitic, deschid căi generoase de interpretare a unei simbolistici duale legate de fertilitate, fecunditate, celebrare a cultului solar, funcții apotropaice sau comuniuni simbolice, inclusiv reîntoarcerea în natură. Bătăile ritmice în pământ nu fac decât să adere și ele, ca gesturi simbolice, la aceeași grilă de deciptare, alături de formulele verbale (strigături)” (p. 41).

Partea a treia a studiului, *Calea întoarsă: de la patrimoniul muzeal, la satul tradițional. Repere etnografice și muzeografice*, relaționează patrimoniul muzeal cu aspecte tradiționale ale satului, legate de costumele populare, mobilierul țărănesc, casele vechi și bisericile din lemn, la care se adaugă două interesante studii de caz, unul privind gospodăria tradițională, altul privind masa țărănească, văzută ca reprezentare a unui „centru” sacral, analiza întreprinsă fiind una ce merită reținută. În sfârșit, în ultima parte a lucrării, *Două mărci ale puterii: puterea fizică masculină și puterea rituală feminină. Obiceiuri și tradiții la*

intersecția femininului cu masculinul. Roluri, statute atitudini, Camelia Burghele își propune o abordare „a sferei spirituale a vieții cotidiene și sărbătorești din satele Sălajului”, orientându-se „după ceea ce structuralismul a numit *statutul de rol* al individului în astfel de manifestări”, cu o bibliografie adecvată și adusă la zi. Aplicată comunității tradiționale, *teoria rolurilor* impune, opinează autoarea, „un model al unei înlănțuirii sistemice de obiceiuri care presupun o anumită relație între actanți, fiecare dotați cu atribute și ranguri diferite, fixate cutumiar, ceea ce generează o serie de obligații și drepturi ale actanților, pe care aceștia le vor dezvolta pe măsura agregării individuale sau colective la obiceiul în care au *statute de rol*” – astfel de roluri, condiționate de „desfășurarea exemplară a obiceiurilor populare”, beneficiind de „registre complexe, condiționate spațio-temporal (p. 90-96). Fără a intra în detalii asupra acestor aspecte, remarcăm aici, de pildă, în analiza Cameliei Burghele, insistența cu care stăruie asupra poziționării arhetipale a femeii în *spațiul casei* (folosindu-se, în acest sens, și de informațiile oferite de un avizat cercetător în domeniu, pe arealul tradițional transilvănean, cum este Ioan Toșa, relaționate cu cercetării prestigioase a unor autori consacrați precum Gilbert Durand, Pierre Bourdieu, Martin Segalen sau Mary Douglas), ca și abilitatea de a utiliza sursele bibliografice corelate cu cercetarea directă de teren, așa cum o demonstrează și studiile de caz prezente și în această parte finală – cel referitor la „identitatea etnică, socială și culturală într-o comunitate mixtă – *actul alimentar și rețetele culinare*”, cu aplicație pe comunitatea din Hida (p. 109-119), respectiv studiul „O posibilă marcă identitară: *pălinca de prune*” (p. 122-126).

Concluzionând asupra celor subliniate de-a lungul acestor pagini, am desprinde următoarele repere semnificative legate de un demers privind zona etnografico-folclorică a Sălajului. Mai întâi, faptul că referințele asupra acestei zone au atras atenția cercetătorilor relativ târziu și într-o pondere mai mică, comparativ cu alte zone ale țării (de unde, puținătatea studiilor aplicate în această direcție, așa cum am putut observa). Or, tocmai acest lucru impune o atenție sporită cercetării zonei, o zonă deloc mai prejos decât altele în ceea ce privește bogăția culturii de tip tradițional. Apoi, trebuie remarcat faptul că o astfel de cercetare se izbește astăzi de o anume dificultate, dată tocmai de trecerea anilor (și, o dată cu această trecere, de pierderea inevitabilă a unor prețioase mărturii directe privind faptele de cultură tradițională) și de condițiile în care societatea actuală, mai cu seamă cea rurală, a suferit mutații profunde, sub influența fenomenului globalizării, cu efecte considerabile

asupra vieții rurale – în ceea ce ține de habitatul propriu-zis, ponderea populației active, exodul de populații (spre țările occidentale, în ultimii ani), alterarea identității tradiționale și a vechilor relații comunitare propriu-zise, pierderea progresivă a unor obiceiuri (în condițiile în care acestea din urmă constituiau în societatea tradițională „mecanismul activ al vieții sociale”⁴) etc. În sfârșit, cercetarea etnografico-folclorică a zonei trebuie să se supună unui studiu care să țină seama de „imperativul cercetării sistematice”, de „perspectiva multi și interdisciplinară” (așa cum remarcă profesorul Ion Șeuleanu, în studiile amintite), folosindu-se astfel aportul prețios oferit de celelalte științe sociale. De la antropologia propriu-zisă (în care, clasicul de acum, Claude Lévi-Stauss vedea „cunoașterea globală a omului, cuprinzând subiectul în toată întinderea lui istorică și geografică, aspirând la o cunoaștere aplicabilă ansamblului dezvoltării umane”⁵) și la antropologia culturală (ce poate oferi, de pildă, informații privind „locuirea” tradițională, plasată între „natură” și „cultură”⁶), până la studiile de poetică aplicate modernității (precum cel amintit al lui Matei Călinescu⁷) sau cele încadrate sociologiei și filosofiei sociale, cum sunt cele aparținând unui Pierre Bourdieu sau Norbert Elias, intrat de ceva vreme și în spațiul nostru cultural.⁸ Doar în acest mod putem avea o analiză adecvată a faptelor de etnografie și folclor, cu o relaționare „perceptivă” a acestora – pentru a folosi un termen des utilizat de către unul dintre sociologii și antropologii actuali, François Laplantine –, „pornită în căutarea semnificațiilor” (François Laplantine, p.44), din care să decurgă o ilustrare temeinică privind temele și motivele de impact în ansamblul de valori și cutume tradiționale.

MIHAELA ROTARU

⁴ Vezi Mihai Pop, *Obiceiuri tradiționale românești*, București, 1999, p. 7-8.

⁵ Claude Lévi-Strauss, *Antropologia structurală*, prefață de Ion Aluș, trad. de I. Pecher, București, 1978, p. 429-430.

⁶ Vezi Andrei Oișteanu, *Mithos & Logos. Studii și eseuri de antropologie culturală*, București, 1998, cap. *Antropologia locuirii tradiționale. Omul între Natură și Cultură*, p. 153- 173)

⁷ Vezi Matei Călinescu, *op. cit.*, cap. *Kitsch-ul și industrializarea culturii*, p. 248-254).

⁸ Vezi, între altele, Pierre Bourdieu, *Dominația masculină*, București, 2003, sau *Simțul practic*, Iași, 2003, respectiv Norbert Elia, *Procesul civilizării*, Iași, 2002.

Dimitrie Cantemir și drumul „râmnicului” românesc

Cantemir.

La răscrucea secolelor XVII și XVIII. La răscrucea Europei și Asiei. La răscrucea creștinismului ortodox, catolic și protestant. La răscrucea culturii orientale și occidentale. La răscrucea civilizației și barbariei. La răscrucea limbilor. La răscrucea imperiilor.

Cantemir la răscruce.

Cantemir este o răscruce cu tot cu troița ei îndrumătoare și izbăvitoare; este chiar drumul bun pe care se poate păși, pe care cultura noastră poate păși fără teama de a se rătăci, pentru că acesta este drumul ei propriu, drumul nostru. Pare a fi un drum și occidental și oriental totodată, nefiind, însă, nici unul nici altul. Drumul nostru este drumul izvorului care izvorăște ceea ce se împrăștie spre apus sau spre răsărit. Este drumul „râmnicului”.

Acest adevărat *pattern* antropologic este rădăcina setei noastre de cunoaștere, de explorare cognitivă a istoriilor și geografiilor eidetice, de cucerire conceptuală definitivă. Cantemir enciclopedicul nu este, așadar, un accident în istoria noastră. Dimpotrivă, el vine pe filieră esențialmente autohtonă, actualizând eterna nevoie românească de universalitate, de „tot”; nevoie care se manifestă sub forma a ceea ce Artur Silvestri numea „enciclopedismul rustic”⁹. Pe această filieră îi găsim pe poeții și cântăreții daco-geți, pe călugării „sciți”, pe cronicarii, mitropoliții și voievozii români, pe scriitorii moderni, pe țărani din totdeauna, neștiuți de nimeni.

Cantemir este un țaran nu doar talentat, ci care și-a și cultivat talentul. Este un voievod nu doar înfrânt de imperiul a cărui decădere o demonstrase, ci și plin de râvnă pentru poporul său. Este nu doar istoric și geograf recunoscut și apreciat, erudit fără seamă, vorbitor a nenumărate limbi, filosof și scriitor, muzician și pedagog, logician și cunoscător al anatomiei umane, diplomat și militar, arhitect și ctitor de biserici; ci și bun gospodar, fiu iubitor, tată preocupat de educația tuturor copiilor săi (printre care poetul și diplomatul Antioh Cantemir și marea intelectuală a Curții țariste Maria Cantemir), soț inteligent, prieten devotat. Cantemir este nu doar cărturar excepțional, ci și creștin ortodox statornic și luptător totodată.

Emblematic pentru cultura română, Cantemir este un reprezentant desăvârșit al interculturalității și multilingvismului, atât în sensul lor propriu cât și în cel simbolic. Vorbea multe limbi: greaca, latina, italiana, turca, persana, araba, rusa. A trăit în Moldova natală și în două imperii adoptive, cel otoman și cel țarist, unde s-a hrănit cu cea mai aleasă cultură și unde a dat creații fundamentale în multiple domenii de cunoaștere. Unele

dintre acestea sunt, în fond, tot atâtea limbaje distincte: literatură, muzică, istorie, geografie, filosofie, logică, teologie, arhitectură, anatomie.

Istoria are, fără nici o îndoială, sens, iar etapele sale sunt trepte spre țelul final. Aceste etape istorice descriu stările spirituale, lăuntrice sau duhovnicești ale popoarelor, în mai mare măsură decât pe cele materiale, exterioare.

Poporul român are o istorie care nu poate încăpea în nici un tipar, în nici o cronologie de tip occidental sau extrem-oriental, cum ar fi cea chineză, de pildă. S-ar impune o regândire a acestui fapt, cu atât mai mult cu cât „grila științifică” sau „filtrul epistemologic” apusean, cu conotații economice, financiare, tehnice (antichitate – ev mediu – capitalism sau antichitate – ev mediu – modernitate – postmodernitate) sunt instrumente euristice specifice numai realității occidentale. Dacă admitem că istoria noastră este un urcuș, antrenând și

modificând ființa fizică și spirituală a neamului, atunci putem distinge mari trepte precum cele descrise în basme și numite simbolic *de aramă* (epoca faptelor virtuozitate), *de argint* (a contemplației luminoase) și *de aur* (a desăvârșirii nevăzute), ori mari veacuri, adevărate vârste sau anotimpuri ale ritmurilor noastre vizibile și măsurabile.

Într-o astfel de istorie, Dimitrie Cantemir s-ar afla în plină vară moldavă, pe treapta contemplației care se înalță, din faptă, către desăvârșire. **Din locul său și din inima sa iradiază, atât către răsărit, cât și către apus, energii voievodal-spirituale, de cultură și civilizație, conturând granițele unui imperiu nevăzut¹⁰, dincolo de timp și de contingent.**

În acest sens, călătoria lui Cantemir prin lumea noastră văzută se originează în arhetipul izvorului, propriu neamului românesc care mereu izvorăște oameni, fapte, idei, energii vitale care se răspândesc până departe, către spații și neamuri străine, ca pârâul care devine râu, apoi fluviu și în cele din urmă mare; iar acolo, în locul de dincolo de izvor, udă și adapă păduri, ogoare, sate, orașe și împărății, adică întemeiază sisteme creatoare, instituții, cultură. Domnitorul nostru a nutrit cu apele spiritului său cultura națională și mai multe culturi străine, dovedind vocație europeană, adică vocație enciclopedică și universalistă. Iar condiția ei de posibilitate și de existență este o mare, uriașă, supraomenească generozitate.

Lumea l-a numit *prinț între filosofi și filosof între prinți*, arătând astfel că el nu rămâne numai la a fi conducător politic sau gânditor, ci, unind și depășind aceste trăsături vremelnice, trece, pe drumul „râmnicului”, în inter-regnul idealității, același pentru Occident și pentru Orient.

IRINA IORGA

⁹ Silvestri, Artur, *Arhetipul „călugărilor sciți”. Eseuri despre „Bizanțul paralel”*, Carpathia Press, 2005

¹⁰ Iorga, Ana-Irina, *Dimitrie Cantemir și ideea imperială românească*, Ecouri, sept.- dec. 2005, 52

Cernăuți, sfântă cetate

Răsare soarele din mijlocul unei sălcii care leagănă semne de întrebare verzi și amăruii. E octombrie și în zare se aude Prutul cum își limpezește undele în ciorchinii de stele. Acestea se risipesc palid într-un joc iluzoriu ca să reapară, reflexii vii, atârinate de ramurile fagilor.

Preaplinul acestui aur fluid îmi inundă sufletul care e gata să explodeze. Sunt atât de îndrăgostită încât timpul și-a rărit respirația iar oamenii, obiectele și elementele firii intră într-o blândă plutire. Între granița terestră și lume se condensează un imens cerc alb ce captează muzica sferelor și o face să fie oglindită în clorofilă, în mișcarea mașinilor pe autostradă, mâna ta înspre mine.

Străbat distanța într-unul din cele două autocare trimise de Primăria Cernăuți pentru a ne duce la sărbătorirea a 601 ani de la atestarea documentară, printr-un privilegiu emis de Alexandru cel Bun, Domnul Moldovei, a orașului Cernăuți. Proiectul "Bucovina: patrimoniu cultural comun" este coordonat de Tetyana Tatarchuk de la Primăria Cernăuți și poeta Carmen Veronica Steiciuc din partea Centrului pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Suceava și este finalizat într-o carte tipărită în limbile ucrainiană și engleză, ucrainiană și română, finanțat fiind de Uniunea Europeană.

Din delegația română condusă de Călin Brăteanu, șef de secție la Centrul Cultural Bucovina, fac parte și reprezentanți ai etniilor din județul Suceava: ucrainieni, rușii lipoveni, germani, armeni, evrei, poloni. Corespondența fizică și subtilă dintre atâtea istorii, filtre sufletești și o empatie tolerantă, dovedită pe parcursul a sute de ani, dau Bucovinei de Nord și de Sud o lumină aurică ce o apropie de sublimile lumi astrale în care guvernează Iubirea. □i, dintre atâtea sute de mii de oameni ai ei, doi o manifestă din plin în cadrul acestui proiect, ca două polarități ale altruismului: Doina Cernica și Iuri Levciuc.

Trăiesc o mare așteptare. Dumnezeu e aici, simt asta în preaplinul luminii

fierbinți ca dintr-un mijloc de vară, în beția miresmelor de crizanteme galbene și violete. Ghivece uriașe, suprapuse, umbresc pavajul arămiu și, între ele, se holbează la trecători niște felinare dintr-un secol pierdut. La tulpina lor, pe băncile proaspăt lăcuite ale străzii pietonale Olga Kobyleanska, câte o ființă obosită. Un bătrân uscat iese

din ghetete tari și decheiate. Capul îi atârână sub pălăria neagră și ochii săi au plecat de multă vreme înlăuntru ca să întâlnească ceva nemărturisit. Mai în deal, un soldat. Stă țepăn, cu picioarele desfăcute și brațele sprijinite pe marginile de sus ale lemnului. Transpirația îi curge ușor pe lângă ureche dar nu se lasă învins nici de căldură, nici de somnul amânat cu zecile de ore, nici de îndoielile cusute pe dedesubtul vestonului.

În jur, veselie. Mame tinere, în pantaloni scurți bufanți ori mulați pe pulpele suple, plimbă în cărucioare și pe lângă ele copii blonzi, cu năsul în vânt.

În planul doi al străzii, trubadurii dăruiesc cântece de dragoste și primesc bani și zâmbete în cutia chitarei. Dincolo de ei, în planul trei, expoziții culinare cu vânzare într-o magie de culori. Printre cascade negre de ciocolată, se răsfață felii de pepene galben, de papaya sau mango într-o arhitectură florală, demnă de mâini fermecate. Aromele rafinate se amestecă printre curioși și peste toate plutește sufletul sutelor și sutelor de trandafiri. Unii străjuiesc Piața Teatrului, alții sunt

plimbați în coșuri ce atârână de gâtul unor superbe florărese blonde și brune, îmbrăcate cu rochii lungi de mătase și catifea, corole roșii sau de culoarea perlei. Se spune că această stradă era măturată dimineața cu mănunchiuri de trandafiri ca cei ce deschideau ferestrele palatelor, în urmă cu peste o sută de ani, să respire răcoarea beată de miresme iar cochetele și domnii să calce peste petalele risipite.

Piețele Cernăuțiului vibrează pe rezonanța lor. În Piața Turcească, meșterii populari din întreaga Bucovină își expun produsele. Din bazinul Dornelor, din Gura Humorului, zona Rădăuțiului și Sucevei, se revarsă, într-o bogăție de motive și simboluri, cămăși,

sumane, blidare, oale de Marginea și ouă încondeiate, de la cele de vrabie și până la cele de struț. Motive religioase: spirale, cercuri, motivul infinitului, al Soarelui, Floarea Vieții vorbesc despre unitatea încrustată într-o albă unitate milenară. Alături – icoane pe sticlă – porți de purificare eterică. În spate susură un havuz turcesc în limba pe care a învățat-o demult acompaniat de o fântână mai tânără. La tarabele din față, meșteri din Boian până la Harkov au venit cu țesături, costume populare românești și ucrainiene, ceramică și multă sticlărie ornamentală.

Un ceas din flori, aflat sub poala turnului de pe strada de sus, suspendată peste piață, arată ora exactă. În zare, clopotnițe mute și alte turnuri peste care razele de aur lunecă înspre pavajul atât de curat că poți sta pe jos fără teamă.

În Piața Teatrului au loc cuvântările oficiale. Domnul primar Mykola Fedoruk, ambasadoarea din România, mulți invitați dau sărbătorii un aer solemn. Parada formațiilor artistice afișează o varietate de costume și de naționalități. Viul roșului și verdelui vorbesc despre pasiunea ucrainiană. Ici – colo, oaze de alb și negru într-o elegantă armonie.

Piața dansului și cântecului popular este Piața Filarmonicii. Copiii din Câmpulung Moldovenesc, din Cârlibaba și Sadova dansează și cântă dăruind o avalanșă de energie, o adevărată lecție despre puritatea și mesajul spiritual al folclorului românesc. Taraful huțulilor din Ulma interpretează vechi cântece din munții Brodinei. Puiul de om de lângă scenă, cu ochii lui ruși din cer, râde. Pare o emblemă a neliniștitului, suflet slav. Apariția fetițelor din Cehia transmută energia întregii piețe pe alte coordonate. Îmbrăcate în alb, purtând lumânări de ceară curată, interpretează un ritual al focului, iubirii și fertilității. Apoi vin purtând ramuri de cireș înflorit și fac un dans inițiativ al regenerării.

Cerul brăzdat de ape violete se adună spre apus într-o mare de flăcări. Mi-e dor de acolo, de sus, vreau să nu mai trăiesc mânia de a fi înlăturată de la masa festinului meu de femeia vicleană. Parvenita s-a strecurat între mine și ofranda iubirii mele și acum își savurează clandestinitatea.

El povestește. Mă hrănesc din istoria acestor străzi pe care le-au străbătut laolaltă români, evrei, lipoveni, armeni, ucrainini, tătari, ruși, poloni.

Regina Cernăuțului, Universitatea, în care au predat și au învățat atâtea nume sonore ale culturii și științei, ne primește în sala de marmură, cea albastră, cea roșie, toate

purtând haina unor fapte eroice trecute, a unor crezuri într-o universalitate omului prin spirit. Am mai fost aici în altă existență, recunosc mandalele pictate pe holuri simbolizând lumi de lumină și porți ale transcendenței în Mister. Pășești prin urgia timpului cu Mitropolia. Taina nunții se celebrează cu aceleași valențe în mai multe limbi și rituri și se pare că nimic nu e nou aici dintru începutul Începutului.

Pe un zid obișnuit, o placă memorială anunță că aici a învățat Mihai Eminescu în gimnaziu. Nu departe este o școală în limba ebraică. În centru, basorelieful scene din istoria Ucrainei. Vizavi de Primărie, pe un perete al unei clădiri care acum este bancă, o frescă unică. Unii spun că este Bucovina, Mireasa pețită de împărați. alții cred că acolo sunt pictate zeități grecești, douăsprezece. Mesajul poate fi mult mai ascuns. La prima vedere poate fi anul cu cele douăsprezece fecioare ale sale, pot fi douăsprezece porți de trecere spre desăvârșirea spirituală și inima Bucovinei este locul legendar în care cel pornit spre calea Cunoașterii devine inițiat.

“Granița între Bucovina de Nord și cea de Sud trebuie să se transforme în pod” afirmă frumoasă blondă Tetyana.

Așa să dea Dumnezeu să fie! Să poată trece pe el noblețea și cântecul, să se scuture fagii întomnați, pădure de lumânări albe aprinse, peste albastrul tăcerii atâtor generații.

VIORICA PETROVICI

Viața care m-a iubit

Sfânt paradox că Viața m-a iubit
Neștirea morții, iminența-i sacră,
I-a-nsâmburat lumina ca-ntr-o lacră
Zvon rămurind în Fructuoasa Chakră
Al nerăbdării cântec răstignit
Același sieși un ascuns mister
Pe care suferința îl
răzbună
Ca îndumnicare-n noi,
străbună,
A facerii ființelor ce
pier?
Iubiți de viață, ardem
împreună
Cu Dumnezeu în opera-
i să-și spună
Povestea șirul morților,
în cer ?
Flămând etern duratei
efemer...
Sacru-n profan
îngenunchind consacra
Pe verticale toate câte
pier?

Etapele arderii

Marilenei Rodica Chiretu

Cu foame de sine ca de aproapele
Scrisu-mi-am cartea, mi-am ars etapele

Desculț ca un gând alungat dintr-un vis
Am umblat prin semantica cerului scris

Nimeni nu-mi spună, nimeni nu știe,
Anume ce este în om poezie

Un straniu de dor, inefabil sub lună
Ce pare ființa altcumva s-o spună

Cu foame și sete ca de aproapele
Grăbit spre origini cu focul, cu ape...

Cel orb de timp ...

Cel orb de timp ni-e sângele din mare
Amar al sevei din primordii mute
Când neîncolțitul zvon în întrupare
Răbda visat a fi cuvânt prin slute
Anamorfoze- n increata stare

Suind ca zvâcnet ce din sine saltă
Pe verticale răsucind spirale
Din goliciunea foamei ancestrale

De energii prin regnuri abisale
În animal au prins umblare mai înaltă
Sieși captiva zbatere ... Ființei cale
A se-mplini din chinuri ancestrale

Cel orb de timp sărat și dulce-anume
Arzând prin rămurirea cea din Mume
Și care-acuma scrie, să îndrume
Întoarcerea în rădăcini de lume.

Fructul din vârf să-l guste zeul cum
e -
Ca perla plânsă-n lacrima din
spume.

Adamicul urât

Urâtul nopții din trecut revine
Adamic, jumătate increat,
Sub paradigma verbului tăiat
Un gol de sâmbur și nevindecat
Prin stele țipăt, un ecou vânat
De arciuirea tainelor divine

Ca răsucit pe- aracul invizibil
Pulsează-n mine-un straniu azimut

Roiuri de stele-n joc indivizibil
Și totuși răsunând cumva știut

Frisonul de cutremur din geneze
În toamna se repetă dinadins
De parcă- n corp telurice asceze
Se sting se-aprind prin algoritmul nins

Urâtul nopții, Doamne, te susține
În gestul dintre somn și nelumire
Fără femeie-i frig și ne iubire
Adamic, cel dintâi, ca răzgândire

În operă nici bine și nici rău
Pe sine se lovește Dumnezeu.

În stil vechi

Răul de sus coboră-n cel de jos
a se susține echilibrul vieții
Eterna noastră sete de-a iubi
Le-mpreunează-n pragul dimineții
Promis de-amurgul zilnic din stihii
Se-ntorc prin vârste iar copilării.
Nici moartea cu mendre și hârtoape
Bătrânei legi întinerind să scape
Nu-i leac al suferinței celei vii.
Din neștiut Sacrul coboară-n van
În așternut nesațiul lui profan.

EUGEN EVU

Starea prozei

- Cu replici până-n zilele noastre! continuă Pruttu cu un zâmbet ce se voia subțire.

Samanta pre numele ei adevărat..., dar ce mai contează? Pe atâtea fete venite de la țară le chema așa, atâția urmară în acei ani drumul până la oraș de unde uitară să se mai întoarcă!...După câteva zeci de ani, Samanta care-și propuse mereu ceva, în funcție de salariu, familie, era mulțumită să constate că viața a cam mers după voia ei, și nu s-ar fi încumetat să recunoască nicicum, că la fel ca ceilalți, s-a lăsat dusă de val, că nici prin gând nu le-ar fi trecut să încerce altfel. În privința copiilor însă...

- Am un apartament după nevoile mele, o pensie din care-aș trăi liniștită dacă n-ar fi ăștia...și arăta în sus c-o smucitură a capului. Încă Iliescu era mai de-al nostru, dar țapu' și ăsta cu să trăiți bine! să trăiască el așa de bine ca noi și mai ales mult!! Trase cu ochiul, complice.

- Ei, acuma-i democrație, tanti!...

-- Poți să te și spânzuri, nu-ți are nimeni baiul! O turmă în democrație, cam așa suntem noi acum...fiecare oaie face ce vrea: dacă vrea să fete, fată, dacă vrea să se tundă se tunde, dacă vrea să dea lapte, dă, și-l dă cui vrea țățele ei!...

Samantei îi plăcea să remarci orice schimbare făcea în casă, orice lucru nou ce apărea în spațiul și-așa încărcat: o perniță cusută, un păretar, o cuvertură, o plantă, - avea geamurile încărcate cu tot felul -, și nu te ierta dacă le făceai vreun rău; scuze aveau doar pisicile, că ele ce știu, simt ca oamenii, dar fiind mai slabe decât ei, caută să se ferească, să scape, iar geamul... nu vedeți o albină rătăcită, o muscă, o pasăre chiar nimerind cine știe cum în casă, nu caută ușa, fug spre geam, ce știu ele ce-i sticla, ele văd doar alte case, pomii, cerul. Pentru ele casa nu-i un adăpost, ci o închisoare, unde n-ar sta nici iarna! Hei, domnu'...

Celelalte cuvinte le-am înțeles din privirile ei înmuiate în lacrimi.

- Mobila asta, tanti, e tot aia de dinaintea sărbătorilor?

- Tot dragă, numai că i-am schimbat locu'!

- Mă disperă! se auzi din camera cealaltă vocea lui Merțan (cum îi ziceau confrății de pahar, pentru că în momentele de supremă exaltare bahică se imagina la volanul unui mercedes, un întreg spectacol!) I-am spus s-o vândă, să luăm altceva ..

- Ceva de băut! șopti femeia.

- ...pentru spațiu !...

- Ei, da' nu vezi că acum e mai mult loc, de poți juca!? nu renunță bătrâna...

- ...cărți!... se auzi din cealaltă cameră.

Nu știam că era acasă și băiatul (...pe dracu', e trecut de patruzeci, și după divorț mi-a rămas mie pe cap!), că n-aș fi adus vorba despre mobilă. Bătrâna nu se-ndura s-o vândă: uitați-vă, e de lemn, e sculată (...

spune că-i cioplită, dacă n-ai vocabular! o corecta același) ca pe vremuri. Încap în ea o mulțime de lucruri; azi nu se mai fac așa

mobile! Am făcut-o la comandă, când lucra primul meu bărbat la fabrică.

- Da' de unde! comentă Hanne când află de la o vecină că Samanta ar vrea să-și vândă mobila...a luat-o de ocazie după moartea unui bătrân de pe Stejăriș, un domn pe care-l îngrijea..., mă rog, eu nu pot spune decât ce-am auzit, pe care l-a îngrijit foarte bine câțiva ani, că tot aducea câte ceva de-acolo! Omul avea casă mare, era singur (...și domnu' Silivaș era singur, vorba vine, dar doamna Hanne avea grijă să nu-i fie urât... râdea cu toți dinții, în fine cu ultimii doi, Samanta Fox - ca o replică la bănuielile vecinei...) și de fapt, din mobilă, după moartea bătrânului n-a mai trebuit să care decât dulapul cel mare..., asta știu pentru că atunci am venit și eu în acest bloc, la doi pași de parterul unde au băgat cu greu, dulapul, noaptea!...

Pentru Sama (varianta prescurtată...) a locui la parter însemna ca uneori, cum se-ntâmplă la bloc, să-și aducă aminte că toți i se cacă-n cap, și că vecina de la unu Irinaloghin cu orchestra nu are atâta bun simț să repare..., dar și că avea - vorba vine, pentru că aparținea tuturor - câțiva metri pătrați de pământ unde planta flori pe care le-ngrijea apoi toată vara: uda, săpa, (uneori începea lucrul după amiază și mai lăsa o postată și pe ziua următoare...își imagina că lucrează pe câmp la țară, că tarlăua-i mare (de tarlale nu auzise până n-au venit ăștia cu colhozul), că mai are treabă și acasă...Stratul trebuia și plivit. De buruieni și de chiștoacele de țigări aruncate de la cele patru etaje! Samanta pretindea că știe cine le-a aruncat, după rujul de pe filtru ...- Cum să mai pună mâna pe sapă dacă li-i lene și să-și arunce țigara-n scrumelniță, dar e drept, udă florile atunci când își

Căderea Samantei a avut efectul unui seism...

pun chiloții la uscat sub geam; nici doamne nici țărânci, cum îi mai rău! Și uite, domnu' ce chiloți! Încap trei ca mine-n unu' ha! ha! ha! Reclamă la cafei!

Nu multe erau misterele nedelegate de Sama, pentru că acolo unde nu afla, trecea la judecăți...*de-aia avem cap în loc de umbrelă, ha! ha!...* Prin vizor filmase istoria scării pe o perioadă de vreo trei decenii și uneori regretam că nu eram colocatari...câte-aș mai fi aflat despre vecini! – Și ei despre tine! șuieră Pruttu *à voix basse*.

- Nu se știe niciodată domnu' – îmi zise într-o zi - când un cuvânt despre cineva te poate ajuta sau...îți poate aduce neplăceri!...dar e bine să știi, să știi cât mai multe despre cât mai mulți!

- Harnică ce-i drept, încolo-i dracu-n persoană! Să nu-ți faci de lucru cu ea! Nu știi cât poți conta pe cuvântul ei, că azi e bine, iar mâine descoperi că-i nemulțumită și că te bârfește. Trebuie ținută cât mai departe de casă. Obrazul domnului Grig se-nroșea, ochelarii cu ramă neagră-i alunecau pe năsucul prea firav pentru greutatea lentilelor. Din cauza agitației, ochii miopi se făceau încă mai mari!

- A fost un meseriaș priceput; și acuma-l mai cheamă la lucru cei care-l cunosc. Stă însă rău cu vederea, dar nu numai de-acum...

-???

- ...că nici când s-a-ncurcat cu doamna, cu Irene, n-a văzut prea bine! - trase cu ochiul Samanta. După aceea nici n-a mai avut ochi decât pentru copiii ei. - *Copiii ei! ofta uneori bătrânul. Doar copiii ei sunt buni, deștepți...*

- Uite domnu' cât poate fi omu' de prost. Din câtă pensie primește nu-i în stare să-și cumpere un pantof...Mergeam pe trotuar, când aud în spate niște bocănituri ciudate. Bătea cineva într-un obiect? Se juca vreun copil? Mergea cineva? Aștia nu-s pași. Nu-s tocuri pe asfalt. Nici n-aveau cum să fie, domnu'! Când m-am întors să caut *isplicația* îl văzui pe domnu' Grig venind din oraș, c-o pungă de plastic în mână. L-am lăsat să m-ajungă, ne-am salutat, m-a depășit, și-atunci m-am luminat! D-l Grig purta pantofi prea mari, și asta făcea ca atunci când își

ridica piciorul să pășească, pantoful rămânea pe pământ, călcâiul (cu șoseta ruptă, domnu') ieșea din pantof, apoi acesta îl urma. Primul sunet se auzea așadar când ieșea călcâiul, iar următorul când ateriza, ca să zic așa, pantoful pe pământ, și în sfârșit al treilea când intra călcâiul în pantof... Și tot așa.

În apartamentul spălătoresei intrau și ieșeau tot timpul copii. Samanta ar fi vrut să vadă și astfel de persoane, femeia fiind văduvă de mulți ani. Pe măsură ce fata și băiatul acesteia creșteau, vizitarea apartamentului de către alți tineri îi putea crea suspiciuni Smantei...Studiase intervalele de timp între intrări și ieșiri, și ajunsese la concluzia că acestea sunt variabile, iar uneori surprinzător de scurte. Și cei urmăriți deveniră bănuitori după ce-o văzură de vreo câteva ori pe bătrână stând în fața ușii lor:

- Săru' mâna, tanti!...

- Vai ce bine!...nu vă funcționează soneria! (Știa că era defectă, dar cu-atât mai bine!...)

- Bateți la ușă, tanti!

- Așa o să fac...

Într-o zi ascultau muzică și fumau cu niște colegi. Dinu care ieși din baie avu curiozitatea să se uite pe vizor. Nu se zărea nimic, semn că cineva aștepta. Supărat că nu auzise bătăi în ușă, o deschise brusc. Samanta intră cu ușă cu tot! Se împiedică de prag sau alunecă, și se trezi pe burtă în antreu:

- Oricât bate omu'!... mai zise în timp ce-și aranja hainele...în casa asta n-aude nimeni!

Plecă apoi ca o vântoasă trântind ușa de la scară.

Răsetele izbucniră în același timp, și în câteva zile se propagară până la ultimul etaj:

- Cam pe-atunci – calculă d-na Aloe (care calculează totul) ar fi fost pierderi de apă (s-a văzut la contor...și la cheltuieli!), și asta din cauza unor deplasări ale segmentelor de țevă din care-i făcută coloana de aducțiune a apei.

Speriați, gândacii de bucătărie schimbară apartamentele depărtându-se de

epicentrul râsului...

IULIAN DĂMĂCUȘ

(Fragment din romanul *OLA*)

Foto: Maximilian Tomozei, „Stația de metro Glaciere, Paris”

Povestea limbii române

Locație: Germania

Personaje: Bunicul și nepoțica

În camera plină de jucării și păpuși, stă plictisită într-un colț cartea ce a primit-o cadou de curând Eliza de la bunicul ei. Nu știe ce scrie, dar imaginile viu colorate au atras-o un timp, după care s-a plictisit să-și tot imagineze diverse povestiri ce întruchipau băiețelul din fotografiile minunatei cărți.

- Bunicule, îmi citești din cartea care mi-ai adus-o? Mama nu are timp, iar de ceva vreme îmi spune că nu mai știe să citească românește...

- Sigur că da! Dar o ai de mai bine de trei luni, cum de nu ți-a citit nimeni nimic?

- Nu știu! Tati nu cunoaște românește, iar mami... adaugă aceasta cu vocea scăzută, cred că nu vrea.

Ochii bătrânului erau triști. Era plecat din țară de mai bine de treizeci de ani, dar niciodată nu și-a uitat graiul românesc. De câte ori avea ocazia vorbea cu nepoții limba lui ce-a mai dragă – românește – dacă ar fi fost după ceilalți, nici micuța Eliza nu ar fi știut un cuvânt, dar inima îi tresărea de bucurie atunci când într-o română dulce micuța îl întreba: „Bunicule, îmi mai povestești ceva despre România? Cum era acolo? Am auzit că este o țară frumoasă...”

Ce poate fi mai frumos decât să-ți vezi nepoții interesați de trecutul tău?! Cu mâinile tremurând, acesta deschise cartea și îi citi Elizei prima poveste în limba română: „Amintiri din copilărie – la cireșe” – de Ion Creangă.

Micuța stătea nemișcată, ascultând cu interes toate isprăvile băiețelului din poveste, zâmbind la fiecare gest făcut de narator, iar la final cu ochii mari și vioi își luă bunicul de mână și-l întrebă:

- Toate acestea s-au întâmplat cu adevărat?

- Sigur că da, iar povestea este scrisă chiar de acel băiețel, atunci când s-a făcut mare!

- Cât de minunat poate fi să poți culege cireșele din pom, apoi să le poți mânca direct, adăugă nepoțica.

- Bunicule, nu-i așa că îmi vei mai citi din carte? Nu-i așa că îmi vei mai aduce cărți cu povești în limba română să mi le citești? Apoi, când voi învăța literele, o voi face singură. Sunt atât de frumoase poveștile românești!

Bătrânul avea ochii în lacrimi, prin graiul nepoatei, prin simțirile acesteia își dădea seama că limba română mai are o șansă de a nu fi uitată. Poveștile copilăriei lui erau acum citite nepoatei, iar...într-un viitor îndepărtat, cine știe, poate că și aceasta va citi nepoților ei.

Iată de ce nu putem lăsa limba română să moară. Acolo unde trăiesc români, indiferent că este vorba de Germania, Italia, Franța, Spania, Canada sau Statele Unite trebuie să menținem vie flacăra limbii române. Ea trebuie întreținută pretutindeni în lume, acolo unde există biserici românești, acolo unde se înființează biblioteci și se proiectează centre culturale românești. Depinde de noi să împânzim lumea cu temple culturale închinare limbii și culturii române.

IONELA VAN REES ZOTA,
jurist

ÎN PLOAIE....

Mici picături se lasă pe
corpul tău firav
Atât de nemiloase
străpung rochia lungă
Ce mult aș vrea acum să ți
le strâng suav.

Erai uscată însă, cu-atâta timp în urmă.

Mergeam prin ploaie, fără teamă însă
Nu ne păsa că uzi eram total
Priveam cum apa-n păr se plimbă
Și cât de bine noi doi ne simțeam.

Lăsăm și lumea ca să ne admire
Nu ne pasă de nimeni și nimic,
Eram stăpâni pe-ntreaga lume
Și am fi fost de mai ploua un pic...

Mi-aș fi dorit să îți adun tot părul
Să ți-l usuc doar printr-un mic sărut,
Dar ploaia s-a oprit, iar mie dorul
Mi-a făurit din mâini un chip de lut.

TRĂIRI

Îți rup cămașa doar dintr-o privire
Și las să ți se vadă trupul gol,
Care-mi provoacă atâta fericire,
Atunci când eu te am la pieptul meu.

Îmi las privirea mea să cadă numai
Pe trupul tău, ce, azi, este divin,
Apoi, încep a-ți săruta pomeții,
Și ai un ten ce-acum este sublim!

La rândul tău, lași vorbele să cadă,
Cuvinte mii și șoapte cât cuprinzi
Vrei numai eu să-ți fiu pe veci o pradă,
Ce vrei s-o ai, dar nu vrei s-o ucizi.

Apoi, descătușați de-mbrățișare,
Nebunii cei frumoși, apoi să fim,
Să le-arătăm și celor care, astăzi,
Nu știu cât de frumos noi ne iubim.

IONELA VAN REES ZOTA

MARIANA CRISTESCU
Vă prezintă rubrica...
PRIETENII MEI,
POEZII INTERNAUȚI

Valentina BECART

VALENTINA BECART (pe numele adevărat Valentina Văran) s-a născut la 12 aprilie 1961, în Hălăucești, Iași. **Studii:** Liceul Industrial nr. 5 Roman, Neamț, Facultatea de Agronomie din cadrul I.A.N.B. (Institutul Agronomic „Nicolae Bălcescu”), București (diploma de licență – 1989).

Activitate literară: promotor literar pe site-urile www.poezii.biz, www.europeea.com, www.visul.floema.ro, www.versuri.com. Apariții în: „Columnele vieții” (revistă de cultură și creație pentru învățământul preuniversitar) a Liceului „Bogdan Vodă” Hălăucești; „Tânărul scriitor”; „Ecol”; „Viața literară”; „Agero” Stuttgart; revista de cultură, civilizație și atitudine morală „SINGUR” (Târgoviște – Doru Dăncuș); revista „Moldova Literară”, editată de Liga Scriitorilor, filiala Iași; volume personale: „Fata sihastră”, poeme, Editura „Timpul”, Iași (2005), „Clipe arse”, poeme, Editura „Timpul”, Iași (2006), „Două lacrimi de cer”, poeme, Editura „Alfa”, Iași (2007), prezentă în **Antologie de poezie și comentarii:** poeme, poezi contemporani, comentarii becartiene (36 de poezi), Editura „Paneuropa”, Iași (2009). **Referințe critice:** Mișu Borsier, Mitriță Crețu (Mitridate), Maria Spiridon Cassian, Aurel Oancea. **Premii:** Premiul special, la Festivalul Național de poezie „Costache Conachi” – ediția a XVI-a (oferit de Episcopia „Dunării de Jos”, Protoieria Tecuci); Premiul III la secțiunea Poezie religioasă, din cadrul concursului „DORURI LA RĂSĂRIT”. Membru fondator al Ligii scriitorilor din România – filiala Iași (2009), redactor la revista „Moldova Literară”.

În cioburi de oglinzi

În cioburi de oglinzi
mi-am zărit destinul
siluetă grațioasă în nuanțe roz
da! mi se potrivește ...
dar gândul
frânt mi-a fost
fără de veste
de neantul ce m-ademenea ...

m-am apropiat un pas ... poate doi ...
și mi s-a părut cum un ochi străin -
ca o fiară a nopții -
dintr-un colț sticlos ... mă pândea

... și destinul se derula nemilos
arătând cu degetul
în sus ... sau în jos!

așteptare încordată ...
fulgurante imagini
pe retina-mi de sânge pătată
și glasul ființei – năucită de spaimă –
ce striga:
„Salvați-l!”
și funesta clipă, spre bucuria gloatei,
în arena cu lei
mă târa
mă târa ...

În cioburi de oglinzi
mi-am zărit destinul
- paiată zdrențuită ... spoită-n roz –
și-nspăimântat
m-am depărtat în grabă
un pas ... poate doi ...
și-un glas străin, ascuțit, dureros,
ca un colț sticlos
în suflet mi s-a strecurat
s-a strecurat ...

Colții albi ai zilei

Și le-am lăsat în urma mea
pe toate
cum să rezști chemării?
și nepăsător am pornit
pe drumuri neumbrate
... tandre îmbrățișări îmi desfătau
simțirea
și lacomă privirea
căuta ...

Ca o mătase străvezie, argintată,
liniștea curgea
și nici o pală de vânt
gândul rebel

nu-mi tulbura, nu-mi destrăma ...

Priveam în depărtare
nu-mi păsa!
de brațele adâncului
de ce să mă feresc?
.. și doar o fugară clipă
mi-am pierdut din avânt
când ochii palizi ai luminii
m-au fixat ne-lumesc ...

... și nu știu de mi se părea
că-n adâncul curat al tăcerii
primejdia plutea
ca o pândă încordată ...

O! Ce sentiment ciudat!
lumina blândă a tulburat ...

Și, pe neașteptate,
Acuzator,
mi se-implântau în spate
colții albi ai zilei
ce mă smulgeau nemilos
din visare
și-n neumblata, nepătata cărare,
flori sângerii răsăreau
surâzând a nepăsare
nepăsare ...

21 iulie 2009

Cu patimă ... am sărutat pământul

Și cum stăteam așa, culcată,
cu mâinile sub cap
și inima ușor bătând ...
mi s-a părut
cum din adâncuri
urca spre mine
un glas ... cântând!

Am tresărit!
și mi-a trecut prin gând
că-i glasul blând al mamei
ce-mi cânta duios
când adormeam
plângând ...

Și cum stăteam așa, culcată,
cu inima-mi de doruri legănată,
mi s-a părut că văd
aieva,
chipu-i adorat
în sevele adâncului uitat ...

Și nu știu cum,
așa, deodată,
cu patimă am sărutat
pământul

ce-mi urca spre mine
cântul
cântul ...

Cum plânge cerul în noroi

Mă fulgeră tăcerile în gânduri
și ochi-mi scapără-ntrebări
cum să opresc furtuna
născută între noi
din nepăsarea clipei?

... privește cerul nostru
cum plânge în noroi

din rănilor durerii
curg ploile tăcerii
ca un potop de vorbe ...

Mă biciuiesc cuvintele în gânduri
și nu pot să opresc furtuna
ce-mi sapă-n ochii goi
o mare de tăceri ...

o! zadarnic cauți cerul
prin vâlul greu de ploi!
ascultă-i plânsul în noroi
și ruga, și zbaterea
și crezul ...

o, de-ar putea,
s-aprindă iar scânteia –
în ochii noștri
răniți de fulgere străine
ce-și caută lumina
prin triste și jalnice ruine
ruine ...

(Din ciclul „Poeme becartiene”)

Foto: Maximilian Tomozei, „Pont Alexandre”, Paris

10 . Dulce harababură De-ale scrisului

Ar putea fi partidul cel mai tare din Franța, la un sufragiu posibil ar învinge pe oricine...e vorba de cel al « scriitorilor potențiali ».

Mi se pare pur și simplu uluitor. Mohammed Aïssaoui, un jurnalist francez, a descris de curând această iluzie, patimă, pasiune a francezilor : pe scurt, un francez din trei, **s-a gândit deja** să scrie o carte, (roman, eseuri, poezie, amintiri, teatru), mai exact 32%, după un sondaj realizat de *Le Figaro Littéraire* .

3 % din acești aspiranți au făcut deja acest pas, cu alte cuvinte există deja peste un million de cărți care stau cuminiți în sertarele autorilor așteptând (mai exact 1,4 milioane) .

Sondajul merge mai departe și ne asigură că peste 400 000 de manuscrise au fost deja depuse în edituri . Marc Sebbah, fondator al *Prix du jeune écrivain de langue française* zice că e « enorm » dar că nu e mirat de acest lucru fiindcă există în același timp și o **enormă dorință de a scrie**...

Pentru concursul său, inițiat în 1984 și care are menirea de a scoate la lumină un tânăr autor, s-au depus până acum... 17 000 de lucrări.

Dar cine sunt autorii ? Păi, indiferent de sex și de vârstă, trecuți de optsprezece ani și cu o preferință pentru cei aflați în eșantionul de vârstă 50-59 de ani. « *Profilul persoanelor care predau un manuscris la SGDL (Société des gens de lettres) este de o varietate extraordinară. Cred că această dorință de a scrie este adeseori o nevoie de a lăsa moștenire ceva din familia sa, adeseori e o chestiune de conservare a amintirii. În privința tinerilor aspiranți la literatură , ei o fac cu dorința de a mărturisi ceva despre epoca lor, de a-și face auzită vocea. De unde, fără îndoială, multiplicarea povestirilor cu caracter autobiografic : nouă texte din zece aparțin acestei categorii. » declara domnul Alain Absire , președintele acestei societăți.*

41 % din francezi scriu ca să întrețină memoria istoria familiei lor și din dorința de a împărași propria experiență iar 15% văd în scriitură o formă de terapie !

Altă realitate contemporană : *atelierle de scriitură* sau *pentru scriitori* care proliferază extraordinar în ultima perioadă. (aici mi-am și adus aminte de Școala de literatură *Mihai Eminescu* din obsedantul deceniu de la noi dar și de work-shopurile literare de la Iowa City ale lui Paul Engle pe unde au avut șansa să ajungă

vreo câțiva scriitori români contemporani printre care Constanța Buzea, Dinu Flamând, Aurel Dragoș Munteanu, Adrian Păunescu ...)

Dacă francezii sunt din ce în ce mai pasionați de scris, în aceeași măsură sunt tot mai puțin pasionați de lectură ! Cifrele spun că doar 28 %dintre francezi citesc mai mult de zece cărți pe an !

Sondajul făcut de *OpinionWay* și comandat de prestigioasa revistă literară franceză m-a făcut să mă gândesc la noi. Oare la noi cum o fi ?

Până una alta, cu gândul la paradoxala lume franceză, m-am mai uitat un pic prin fotografiile lui Max, adică Maximilian Tomozei, băiatul meu, cum vede el cu ochii tinereții lui, Parisul .

Parisul acela care visează să scrie, unu din trei, atenție ! și să devină scriitori, Parisul grevelor, al spectacolului străzii, al iluziilor și visurilor , al singurățăților de seară...

Ce diferit e de Parisul turistic, cel pe care-l vedem și îl știm noi toți. Ori poate viziunea lui fotografică o fi impregnată de molipsitoarea melancolie și stranietate a tatălui său, poetul Gheorghe Tomozei. Ce să-i faci așa e cu « moștenirea culturală », de la o generație la alta...

*

Când tocmai cădeam pradă melancoliei și delăsării dacă nu chiar deznădejdiei, citind acele cifre seci dar bizare într-un fel, din sondajul făcut de *Le Figaro Littéraire* hop și cartea lui Nicolae Băciuț ! (*La răsărit de apus*)

Am deschis-o curioasă și am început s-o citesc, și culmea, ea a avut un efect total revigorant, dovadă că scrisul cinstit, limpede și fără multe ocolișuri are rost și are sens.

Cred că e în subtext și o reabilitare discretă și deștept făcută, a unui gen.

Păi cum poate să scrie el despre tot felul de întâmplări cotidiene și să fie interesant ! Ba notație scurtă, nervoasă, agilă în marginea vreunui eveniment, ba rîsu-plînsu, în dialogul cu inventivul și mereu inspiratul sugubăț Adrian Alui Gheorghe, ba fir de melancolie din evocarea încercatului N. Steinhardt, cel care a așezat pecetea sa tulburătoare peste generația noastră, ba jurnal de bord, ba avatarurile birocrăției democrației , ba criza de conștiință a generației noastre (într-un fel, și ea « *maudite* ») .

Sunt articole, nu ? dar par și un fel de jurnal, adnotări dintr-un timp care merită trăit, cel puțin asta respiră aceste texte.

Când tocmai eram copleșită de sentimentul zădărniceii, vine Băciuț cu tot calmul lui bistrițean și mă îndeamnă încetișor să-mi ascut creioanele. O avea dreptate, cine știe...

CLEOPATRA LORINȚIU

In memoriam Irina Adriana Andone (1968 – 1998)

□ in în mână o cărticică pe care am luat-o cu mine în Franța– ”Mângâios”, Irina Andone, Institutul European, Iași, 1996. De 11 ani o recitesc, o recitesc fără să-mi pot reveni încă. Mi-e atât de dor de Irina! Îi caut, între pământ și cer, cuvântul rămas nerostit.

Născută la Iași, 10 ianuarie 1968, fiica Mariei și a lui Ioan Andone, Irina a fost absolventă șefă de promoție în 1990 a Facultății de Litere a Universității ”Al. Ioan Cuza” Iași (secția română-engleză). A urmat o carieră didactică universitară, iar la 30 de ani avea deja doctorat în Litere cu o lucrare despre Eminescu – ”Poetica emineasciană a contrariilor” - sub îndrumarea distinsului profesor Dumitru Irimia.

Cei doi ani petrecuți la Oxford au doborât-o psihic, i-au resetat practic sistemul emoțional. Nu-mi dau seama ce s-a petrecut acolo cu exactitate, dar ce-mi povestea Irina mă cutremura. Păcat, mare păcat că un om cu un drum deschis atât de frumos nu a rezistat capriciilor vieții.

Mă încercă sentimente ciudate de câte ori mă gândesc la Irina. Mi-e dor, mi-e ciudă, mi-e greu să înțeleg. Se leagă apoi în memorie ca într-un film mut dese noastre ieșiri, plimbările prin parcurile și grădinile Iașului când cutreieram aleile desculțe prin ploaie sub privirile neînțelegătoare ale cetățenilor, vizitele parcă premonitorii în casa preotului, singurul care apoi a acceptat să-i țină slujba de înmormântare, salatele făcute în bucătăria ei, multele nopți petrecute împreună discutând fără limită până apărea mama ei în pragul camerei să ne spună că mai avem puțin până să plecăm fiecare la școala ei... □ i apoi capela... Irina în capelă. Pe o ploaie urâcioasă căutam cimitirul împreună cu Luminița, o prietenă comună. Deși mai fusesem în aceeași zi la cimitir, nu reușeam să-l găsim. Ne învăteau practic în jurul lui. Eram ude, ude, noi înșine făceam parte din fluxul ploii. La un moment dat mă opresc în drum, trezită de un gând, și-i spun Luminiței: ”Este Irina. Ea ne plimbă prin ploaie așa cum făceam împreună de atâtea ori.” Am rostit atunci împreună o rugăciune pentru Irina. Nu peste mult timp eram lângă colegii noștri la priveghi. În ziua înmormântării ploaia sporise, între pământ și cer nu-i vedeam decât trupul secătuit strecurat în adâncuri. O atmosferă dureroasă în fața căreia cuvintele devin neputincioase. Ajunsă acasă, am înfipt lumânarea aprinsă într-un colac din cei ce ni-i dăduse mama ei de pomană. A ars în câteva secunde doar, în câteva secunde nu mai era strop de ceară. Doar fîtilul negru fumegând. Am luat ”Mângâios” în brațe plângând cu o durere pe care n-am mai simțit-o de atunci la o astfel de intensitate.

Au trecut 11 ani din acea zi. 11 ani fără răspunsuri. Am în brațe același ”Mângâios” pe care ar fi trebuit să-l înțeleg altfel încă dinainte de 1998. Acum versurile mi se par avertisment, sunt mărturii clare ale unui suflet ce-și descărca intenția și neputința în poeme. Mă întreb redundant: ”Cum trebuie citită poezia? Ca pe un capriciu intelectual, ca pe o sumă de emoții?” Poezia Irinei era iată într-o cheie mult mai autentică, viață frământată adânc în creierașul ei și nu doar simple strigăte ale unei sclipiri de geniu. Dumnezeu s-o ierte!

GABRIELA MOCĂNAȘU

ÎNNOPTAT

Sufletul meu e-ntrupat
și atât l-am vegheat
și atât l-am vegheat
Se făcea că se
scutura sufletul meu întrupat
se făcea că se împărțea pe din două.
Și m-a adulmecat
cu o nară suavă zarea
și la ea m-a sorbit
ne-ncetat.
M-a primit cu mâna ei largă
cu fața ei dalbă
cu tot ce-a rămas
dintr-un crâng baladesc.

Și cam pe-atunci s-a-noptat.

EA

EA are să vie c-o poftă de danț,
Că pieptul îmi fi-va de sare.
Sunt o floare de nalbă
'naltă de-un stânjén, largă cât zarea.

Hai, du-mă la Dumnezeu, iubit al meu,
Că are să vină c-o poftă de danț pe iarbă
Unde-i floarea de nalbă.

Hai, vino de du-mă la Dumnezeu,
în lacrimi la capătul meu.
Pieptul îmi fi-va larg cât o zare
de-ai să te-ndupleci de ducă la Dumnezeu,
la capătul meu.

DE DUCĂ

Îmi iau niște zile să tac,
Să se deschidă în pieptu-mi o zare,
Cu niște călări de-a călare,
În cea mai de sus depărare,
Spre-a ochiului meu scăpărare,
În grija ălui de mă are,
În grija ălui de mă are,
'N-a lumii de tot scăpărare
Ș-a soarelui stors din spinare.

IRINA ANDONE

Apă de băut

Peisaj de epocă amară

Tot mai mult înțeleg că trăim într-o țară barbară, cu tot trecutul nostru civilizator, cu tot Donariul de la Biertan, suntem păgâni prin indiferență și josnicie. A nu fi acuzator cu țara ta e actul prim de lașitate în aceeași măsură în care a fi dulceag când nu merită e o răzvrătire nedemnă de un om. A fi acuzator cu contemporaneitatea trebuie să fie o lege pentru un român adevărat chiar cu riscul de a se izola. Trăim cu toții într-o tot mai nedemnă curgere politică, socială și culturală. Am lipsit două luni din România, m-am ținut departe de această miere-fiere și, după o săptămână deja nu mai pot. Nervii mei o pot lua razna când văd derapajele multiple din jurul meu, minciuna omniscient electorală, jegul generalizat care îți astupă retinele când ai vrea să vezi și frumosul. Peisajul de țară deraiată nu ar fi îngrijorător de nu ar fi locuită, dacă nu ar dărâma și gări morale pe parcurs într-o situație ostilă în care se află cultura, parcă mai ostilă ca oricând. Sub genericul crizei economice, refren indolent deja, totul se reduce, până și greierului nopții i se mai taie din partituri! -asta ca să nu ne pierdem cu firea fiind apocaliptici din start. Grevele din justiție, aproape altele ce se iscă în învățământ și transporturi, oameni săraci, trenuri care întârzie, un maidan cu dragoste, o Românie ucenicită la mica ciupeală, un bacșiș cu contur și o contemporaneitate sfâșiată de oportunism, de sărăcie, de prostituție și de o cruce făcută cu vârful de briceag. Asta se vede fără a da nume pentru că nu mai sunt nume aproape, ci ființe în târâre, numai citoplasmă. Moralitatea acestui popor se mai găsește în bătrâni, refularea și reflexul lui în tineri, iar restul în cărările care duc la minus infinit. Mă aștept din clipă în clipă să îmi bată cineva la ușă și să îmi ceară în numele statului unghiile, dinții, pielea de pe tălpi, ca să facă din ele săpun pentru spălat drumurile publice. Atâta respect mai are autoritatea pentru ideea de om, a ajuns mult chiar și pentru un popor obișnuit cu regimul hoților de cai, umilit zilnic de parcă i se strecoară măduva prin gaura biletului de tranvai în drumul, cu plasa goală, de la piață spre casă. Deschid, dau în silă cele cerute, mi se dă o factură fiscală, ca să am dovadă, apoi închid ferindu-mi sistemul nervos de pielea tocmai luată. Mă uit la mine și la frumusețea de a fi

cețean român, de a fi scriitor român unde a scrie e o dulce iluzie ca să nu mori de tot într-o lume care are grijă să îți livreze moartea

cu lingurița zi de zi. Închid ușa, mă așez în pat și prind factura fiscală la rama icoanei ca pe un psalm. Mă uit la constituție și ea devine artă abstractă, ceva între Dali și o doină de jale. Nu am puterea să îmi înjur țara, ci am plecaciunea de a o iubi masochist și a scrie în singurătatea mea în timp ce alții se bat pe fondurile culturii ca porcii pe țâța scroafiei. Mi-e silă și într-un fel și milă, am o scârbă regală și o duioșie a donatorului de organe. Când nu am încredere în mine și vreau să îmi edific ego-ul, mă gândesc că am scris câteva cărți și sunt o plasă de organe care valorează câteva zeci de mii de euro. Sufletul a ajuns neglijabil și pentru mine, ca poet. Cum vedeți, sunt bogat! Saturația și scârba nu pot totuși nega mama, mușchii feței nu pot să o scuipe, ci pot să o tacă plângând. Observ trist cum presa mizerabilă de la noi îngroapă și ultimele acte de cultură veritabilă, cum nu se scrie suficient despre Festivalul Enescu, cum se tace că niște oameni remarcabili au deschis teatre în orașele lor, în Caracal, în Râmnicu Vâlcea, într-un timp în care singurele care se mai deschid sunt cele de operațiuni din Irak și Afganistan. Doamne, îți mulțumesc că scapă actorii măcar nebătuți! Observ cum turismul acestei țări a rămas doar electoral, cum nu mai e mult și vederile cu mânăstiri vor fi înlocuite cu vederi cu autobuze cu votanți, cum Elana Udrea, un țâști-bâști feminin etalant de haine scumpe face futurism, alături de ceilalți miniștri ai guvernului-unghieră, ca să nu se agațe când bagă mâna până la cot(evident, în fântână, ca să ne saleze pe noi!) În timp ce observ toate acestea, mai sună reprezentantul statului o dată la ușa mea și îmi contabilizează pieile rămase, apoi îmi ia și factura fiscală dată anterior lăsându-mi în schimb iluzia, pe care nu o mai am demult, că vin americanii. De fapt singura moștenire pe care am găsit-o pe fundul lăzii de la bunicii mei e iluzia păstrată sub cheie că vin americanii. Ei au plecat din filmul Dallas și au ajuns pe undeva printr-un film alb-negru cu Barack Obama. Nu îi așteptăm, ca să îi așteptăm ar trebui să mai avem măcar piele, să nu ne vărsăm pe trotuar cu toții într-o pastă dificil de văzut și de către cel care observă, mai încolo nu putem fi corupți. După România de acum, singura stare de agregare care mai poate veni e starea de humus.

DARIE DUCAN

MAMBALA(BA)GIU'

Gâtu face el pe nagâtu

- De ce ?

- De hoț !

- Te dai grande, Brande ?

(Cine-și pune mintea

cu nărozia lui ?)

Zii, mă, cu foc

făcut boboc.

... Și cânta de trosneau pietre --

de mama soarelui ...re...lui...

Muzică sifilitică

mistică

de compozitori nebuni

"Ho-pa, țu-pa

"Ho-pa, țu-pa

"Te-ro-riș-tii stau dea-su-pra

În vreme ce ploaia cădea

în nas

de-i mergeau fulgii

la picioarele goale

ale țambalului

Iar

Țiganiii jucau malagamba.

Literatură și Film

FANTASME PE O TEMĂ ABRUPTĂ

El este un polițist onest în Beverly Hills. Are o soție tandră și o viață calmă, obișnuită. Nu se mai sperie de cadavre, de constatări de rutină. A bănuț el vreodată că viața lui se va schimba radical începând cu acel trup matinal, umplut cu sânge? A găsit un carnețel în buzunarul mortului, cu numele Jack (marele actor de cinema) marcat acolo. Un polițist și un actor sau armonia primordială împlinită. Exact: o poveste de dragoste neostentativă, cu nimic premeditată și descrisă în tușe subtile, fără vulgaritate sau militantism ieftin. Doi bărbați se iubesc într-o goană flămândă, iar Philippe Besson – autorul cărții *Un homme accidentel* (Ed. Julliard, Paris, 2007) nu alunecă în senzualism ieftin. După moartea lui Jack nimic nu mai e ca înainte, iar blândețea verilor de pe Pacific provoacă un rău nedefinit. În roman, iubirea nenaturală devine prilej de reflecție, de căutarea a întregului dincolo de limitele prestabilite, cu un vag ecou nostalgic de *Micul Prinț*.

Nu același lucru se întâmplă în filmul lui Gus Van Sant – *Milk*, unde Sean Penn a fost recompensat cu un Oscar pentru interpretare. Nici Gus nu cade în vreo vulgaritate, numai că tema homosexualității e clar anunțată, întrucât filmul are alură de documentar ce sintetizează mișcările de stradă (începând cu 1978) ale homosexualilor, în frunte cu activistul lor febril (Penn). Film unitar, necesar, tezig, plat, adesea plictisitor, recurent. Mai joacă Diego Luna și Josh Brolin. Regizorul a mai atacat această temă în *Mala Noche*. Scenariul la *Milk* a primit un Oscar (nu uităm filmul *Elefant*, care îmbină tradiția hollywoodiană cu accente europene).

Mi-am amintit – dată fiind tema anunțată – de filmul lui Fassbinder – *Querelle* (1982), după romanul lui Jean Genet, cu Brad Davis, Franco Nero și Jeanne Moreau. Un joc morbid între ură și iubire, cu un marinăr asasin. Ofițeri și polițiști cad în

mrejele erotice ale marinarului *Querelle*, într-o lume stranie, unde homosexualitatea pare o fațetă a fantasmelor violente. Regizorul a turnat filmul în trei săptămâni și a murit la câteva zile după finalizarea proiectului.

A propos de Philippe Besson. S-a născut în 1967. Prima carte – *În absența bărbaților* se ocupă de Proust. Romanul *Zilele fragile* îl evocă pe Rimbaud. Volumul *Fratele său* a fost recompensat cu Premiul Femina, iar Patrice Chéreau (vezi *Regina Margot*) a realizat un film după carte, cu Bruno Todeschini în rolul titular. Fratele bolnav își cheamă fratele gay în anticamera...morții. Boala de sânge sparge barierele incomunicabilității. Pentru câteva clipe îmi amintesc de *Pădurea de mesteceni* a lui Wajda. Înainte de operație, corpul este ras ca la o toaletă mortuară. În *Regina Margot* Charles IX moare după o lungă agonie. Fără patos, imaginile reliefează o cămașă de noapte plină de sânge. În paralel, plaja, sângele, lumina și apa din filmul *Fratele meu*.

Să nu-l confundăm pe Philippe Besson cu regizorul... Besson, dar nici cu scriitorul Patrick Besson (născut în 1956 din tată rus și mamă croată), care a primit în 1985 Marele Premiu al Academiei Franceze pentru romanul *Dara*. Revenind la scriitorul Philippe, dânsul e preocupat de chimia relațiilor umane. Dintre scriitori, îi admiră pe Rimbaud, Page, Duras. Să nu uităm că Marguerite Duras a surprins tema homosexualității în romanul *Ochii albaștri, părul negru*, unde femeia tolerează respectiva înclinație a bărbatului, așteptându-l ca o Penelopa dramatică, să-i șteargă de pe trup mângâierile maladive.

ALEXANDRU JURCAN

Curier
**De la „Vatra” veche,
la noua „Vatra veche”**

Domnule Băciut, vă mulțumesc pentru Revistă.
Frumos număr!
Faceți un lucru minunat.
Ținem legătura și, dacă treceți prin Bistrița,
dați-mi un semn.
Vă doresc o zi superbă,

MELANIA CUC

"Vatra Veche", la numărul 10

Revista "Vatra veche", numărul 10, lansată zilele acestea la Chișinău, introduce seria poeziilor din Basarabia cu Leonard Tuchilatu ("De câte ori/ m-am întâlnit cu tine, cuvânt,/ de atâtea ori/ am rămas atât de singur"), prezentat de Adrian Dinu Rachieru. Lecturând revista, nu călătorim doar "de la Nistru pân la Tisa", ci ajungem și în Canada, acolo de unde Darie Ducan trimite însemnări de jurnal: "Am participat și voi mai participa la niște seri de poezie și nopți de delir nescris și scriptic, proscris și prescrist al poeziei". Este multă poezie în acest număr, ceea ce așteptam de mult: poezie universală de Linda Bastide, Tomasso Romano, Denise Riley, în traducerea lui Eugen Evu, dar și lirică românească, de la Florin Cernat, în recomandarea Marianei Cristescu, la Adrian Botez, cu un grupaj de poeme ("Unul pe altul, patru răsărituri/ Se-aprind cucerind întinsurile firii"), Dumitru D. Silitră și Ion Roșioru.

Paginile de proză ale revistei ne recomandă scrieri de Anica Facina și Adrian Țion. Din latura spirituală a "Vetrei vechi" aflăm lucruri interesante despre biserica de piatră, în general și în particular, și despre modelul Sfântului Vasile cel Mare. Cleopatra Lorințiu, la rubrica "Dulce harababură", o prezintă pe actrița Eniko Szilagy. Nu lipsesc portretele literare ale unor figuri din viața culturală contemporană: Ion Hadârcă și Ion Vlad. Dialogul cu Dumitru Chioaru, care "are încredere în literatura română", este consemnat de către Valentin Marica.

În cuprinsul celor 60 de pagini ale revistei își găsesc loc și recenzii despre noile cărți ale bistrițenilor Georgeta Măluțan, Melania Cuc, Grigore Avram, David Dorian.

Numărul 10 din "Vatra veche" este frumos ilustrat cu lucrări de Călin Bogătean, pe tema "Biserica din copac", dar și cu un peisaj reprezentativ de colină bucovineană.

**ELENA M. CÎMPAN
(MESAGERUL DE BISTRITĂ)**

Stimate domnule NICOLAE BĂCIUȚ - Mulțumesc mult, pentru versurile-sonete - selectate și publicate, în "**seria veche nouă**", nr. 10, pe decembrie 2009!!!

...Cele mai calde și admirative felicitări!
În aceste vremuri apocaliptic-tulburi, în care, în

România, reviste culturale de anvergură majoră dispar sau a căror apariție este pusă, grav, sub semnul întrebării, dvs. reușiți să țineți "**steagul Duhului de Neam Românesc**" sus, cu un curaj și cu o perseverență greu de imaginat și încă și mai greu de realizat! **Și încă într-o formă strălucit-princiară!**

...Să vă întărească Dumnezeu întru realizarea proiectului dvs., de apărare a culturii autentic românești, de refacere a **VETREI APRINSE A TRADITIEI DE DUH ROMÂNESC!!!**

Doamne-ajută!!!

Cu, mereu, aceeași admirativă prețuire și caldă prietenie,

ADRIAN BOTEZ

Dragii mei Băciut Nicolae și ceilalți,
Am citit cam toată revista.
Frumos, foarte frumos din partea strădaniei Voastre. Am însă o mare rugămintă, plătesc americanește: încercați să-l ucideți pe hoinarul-poet DARIE DUNCAN. Plătesc parastas, masa și dansul. Nu risc nimic, fiindcă n-o să reușiți să-l exterminați pe

tânărul Domn monstru-poet.

Toate cele bune,

GEORGE FILIP - Montreal

Mulțumesc pentru revistă și calde felicitări cu ocazia apariției ei reușite.

ION BERGHIA

Iubite Poet,

Îți mulțumesc din inimă pentru expedierea ultimului număr al **Vetrei** tale. Primirea fiecărui număr e o bucurie a ochiului și a minții. Ca întotdeauna, ai rămas un entuziast, un om cu pasiunea construcției într-o lume a disoluției și a pierderii reperelor spirituale. Trăim vremuri jalnice, în care gestul tău rămâne exemplar și pilduitor. Sper ca entuziasmul și dăruirea ta să se transmită și tinerilor din jurul tău.

Dezbinați de "aleșii" noștri, rămânem uniți prin cultură, prin aceste vetre de nobilă spiritualitate. Te felicit pe tine, la fel ca pe toți colaboratorii **Vetrei vechi**, și vă doresc multă sănătate și încredere în cultura națională.

Cu mulțumiri, cu sinceră prețuire și fraternă afecțiune,

ION CRISTOFOR

Mulțumim, Nicolae Baciut, și pentru nr. 10 al "**Vetrei vechi**".

Cordial,

LUCIAN VASILIU, redactia "Dacia literara"

Multe mulțumiri, recunoștință. Buna voire !

AUREL BRUMARU

Mulțumesc foarte mult pentru revistă!

VICTOR NICOLAE

**Iubite Doamne Redactor-șef
NICOLAE BĂCIUȚ,**

Confirm primirea nr. 10 / 2009 al revistei "Vatra veche". Constat ca revista câștigă în calitate și amplitudine, spre bucuria mea și a tuturor celor care iubesc cultura, de aici și de pretutindena. Nu-i ușor. Simplitatea, profunzimea, autenticitatea mesajelor, responsabilitatea asumată și sentimentul - plătit scump - de a ști că ești util semenilor tăi vor câștiga, cu siguranță, spre dezavuarea trufiei celor care se uită "departe!", dar nu văd nici Departele, fiindcă, de fapt, nu-l vad nici pe aproapele!

Cu mulțumiri - **AUREL HANCU**

Multe mulțumiri, doamne Băciuț! Ca inspector de română, încă, voi face cunoscută revista în județ.

IOAN P. ORHA, Satu Mare

Stimate Doamne **Nicolae Băciuț**,

Primesc, de o bună bucată de vreme, prin bunăvoința și grație rodniceii Dumneavoastră prodigioase, **Vatra veche**, revistă de o calitate aparte, în creștere de la un număr la altul și adunând în paginile sale semnăturile unor personalități pregnante ale culturii și artei. Abia pot să vă spun câtă bucurie mi se cuibărește în suflet, lună de lună, și mă întreb până când acest miracol (al lecturii online) va fi cu putință, dat fiind că el mi-a creat deja dependență. Oricum, sper ca viața revistei să fie cel puțin la fel de îndelungată ca unele amintiri comune pe care sunt onorat să le avem și să fie păstorită de **baciul** preavrednic ce a provocat această conchistă.

VASILE ZETU

Dragă Nicolae Băciuț,

Îți mulțumesc mult pentru **Vatra veche** pe care am primit-o. Revista mi-a dus gândul la anii când Romulus Guga și colegii săi au făcut ca Târgu-Mureșul să fie un reper în spațiul cultural românesc și când aveam credința că literatura înseamnă ceva, ne poate uni și da demnitate. Lectura revistei a fost o mare bucurie și îți doresc din toată inima mult succes. Chiar dacă anii studenției noastre clujene sunt cam departe, mărturisesc ca aerul de prospețime al acestei publicații "vechi" mi i-a readus în memorie.

Cu cele mai calde gânduri,

TUDOR VLAD

Vatra Veche număr de 10

Publicația de artă *Vatra Veche* a ajuns la ora bilanțului. Căci nu este de ici, de acolo, să ai într-un timp relativ scurt 10 numere, toate de nota 10. În timp ce publicațiile culturale din județul nostru dacă izbutesc să scoată două numere pe an, Nicolae Băciuț, în calitate de director al publicației mureșene și de președinte al asociației care o editează, a tipărit deja numărul pe decembrie. Îmbucurător pentru bistrițeni este faptul că au poarta scrisului deschisă spre a publica în foaia pentru minte coordonată de scriitorul de origine din Chintelnic, Nicolae Băciuț, director al Direcției pentru Cultură Mureș. Numărul de sărbătoare are pe prima pagină o biserică într-un copac, realizată de pictorul Călin Bogătean. Halucinant de dumnezeiesc, halucinant de original și de...natural. Căci ce poate fi mai aproape decât legătura dintre om și cele sfinte prin intermediul ancestralului copac. Pe aceeași pagină tronează și poemul „Porunci”, semnat de Nicolae Băciuț. Dau consistență acestui număr frații poeți din Basarabia, Adrian Dinu Rachieru scriind exemplar despre Leonard Tuchilatu. Valentin Marica ne propune un dialog cu Dumitru Chioaru, care spune că are încredere în literatura română. Ion Vlad, vestitul rector UBB, este felicitat prin materiale consistente, la cei 80 de ani de viață, de Gheorghe Glodeanu și Adriana Felsechi. Elena M. Cîmpan, președinta SSB, recenzează cărțile „Complexul Penelopa”, autor Georgeta Măluțan, „Cuib”-Grigore Avram, „Iubire de bufon” - David Dorian. Despre romanul „Dantelă de Babilon”, semnat de Melania Cuc, scrie Octavian Curpas, de la Surprise Arizona. Medalioane aniversare sunt semnate pentru Florentin Smarandache la 55 de ani și actorul Cornel Popescu, la 65 de ani. Pe același registru este și materialul semnat de Cleopatra Lorințiu despre artista Eiko Szilagy. Printre materialele de la rubrica de religie remarcăm cel despre Sfântul Vasile cel Mare, scris de Irina Iorga. Un număr conturat din dragostea pentru artă a unui colectiv care este deja consacrat. Un număr împodobit, precum luna decembrie, cu gândul bun al sărbătorii.

MENUȚ MAXIMINIAN

(Răsunetul, Bistrița)

Foto: Maximilian Tomozei, Cehia

Stimate Domnule Băciuț,

Apreciez cu tot sufletul reinvierea revistei „VATRA VECHE„. Este de bun augur pentru spiritualitatea românească și nu numai, să existe o publicație de asemenea talie, care să redeschidă logica minții și paginile fiorului sufletesc. Vă felicit și mă bucur să mă regăsesc în lumea și lumina acestei reviste. Vreau să devin și eu colaboratoare. Deci vă trimit un poem ce mi-a fost inspirat de medievala așezare în care trăiesc și care sper să fie publicat.

Cu urări de sănătate și inspirație,

ANA MUNTEANU DRAGHICI

Dragă domnule Nicolae Băciuț,

Vă mulțumesc pentru amabilitatea de a-mi transmite revista Domniei Voastre prin poșta electronică. Lectura ei este, de fiecare dată, o reală plăcere. O publicație bine alcatuită, interesantă, cu un profil distinct. Felicitări și ani lungi de apariție!

Cu prețuire,

HORIA BĂDESCU

Stimate adomnule Nicolae Băciuț, Vă rog să acceptați sincerele mele mulțumiri pentru amabilitatea de a-mi expedia prin poșta electronică numărul 10 al revistei "Vatra Veche". Vă confirm că apreciez calitatea materialului publicistic al revistei, strădania dv. de a o edita și nobila dv. inițiativă de promovare a culturii prin asociația care vă poartă numele. În speranța că, poate, voi deveni cândva un umil colaborator al "Vetrei Vechi", îmi este plăcut să vă transmit expresia deosebitei mele considerațiuni. Iași, 14 oct. 2009

VASILE VAJOG

Roman 15.10.2009

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,

Vă scriu, răspunzându-mi într-un fel și mie, încercând o *necesară justificare posibilă*, care sper să fie înțeleasă așa cum trebuie.

Totul a început cu nedumerirea. Odată ajuns acasă, într-o zi de octombrie, parcă miercuri, deschizându-mi calculatorul (așteptam un mail), păzindu-mă – ca omul pățit - de „spam-uri”, cât pe ce să șterg ce-mi trimiseserți. În grabă, fără a fi atent la conținutul mesajului, v-am trimis imediat nedumerirea generată de faptul că, un poet cunoscut (Nicolae Băciuț, evident) mi-a transmis *ceva*. După ce m-ați lămurit că fusesem trecut pe o listă, mi-am amintit de amicii mei *literari* de acum, din perioada studenției – la *Opinia Studențească*, și nu numai de ei.

Văzând primele pagini ale revistei, mi-am zis că uite, a mai apărut una, ca multe altele... Privind mai atent, cromatica mi-a stârnit, pur și simplu, interesul. Imediat, mi-a zăbovit privirea pe o pagină de proză (nu menționez autorul, - de fapt *autoarea* - pentru că tot ce publicați este valoros) și automat, am lăsat baltă tot ce mai aveam de făcut în acea zi... când am terminat de citit fragmentul respectiv, eram îngrijorat de numărul paginilor. Dacă sunt doar 10-15 ?!

După trei – patru ore în fața monitorului, eram efectiv încântat. Nu sunt un *apropiat* al poeziei, (mă refer la creație), dar de astăzi, cred că voi fi. Menționez că tatăl

meu fiind basarabean, sunt tare sensibil când aud despre creatorii de dincolo de Prut.

La ultima pagină, mi-am zis mie însumi (eram singur acasă), că așa trebuie să arate o publicație bună, de cultură.

Opresc (nu zic *laudele*) aprecierile pozitive, pentru a nu cădea în banalitate, conștient de cât aș fi pierdut, dacă din grabă și neatenție, ștergeam mail-ul dumneavoastră!

Cu deosebită prețuire,

MIHAI ȘTIRBU

P.S. Nu trebuie să mai spun cât de mult aștept următorul număr.

Vă mulțumesc pentru darul spiritual pe care mi l-ați făcut. Așa consider eu că poate fi numit numărul 10/2009 al revistei *Vatra veche*. Este impresionant cum se produce migrarea liricului în interviuri, cronici literare, portrete...și câtă înaltă responsabilitate a cuvântului se regăsește în ludicul poetic. Cu Mănăstirea din copac se trece, pe aripi în lumina Celor zece porunci, într-o dimensiune a Omului Cosmic. Poți poposi într-o răscruce de milenii solare la interviul cu Sinele.

VIORICA PETROVICI

Stimate domn. Nu am avut onoarea de a vă fi prezentat, dar m-a surprins plăcut primirea revistei **Vatra Veche**. V-aș fi recunoscător dacă îmi veți mai trimite și alte exemplare.

Cu stimă,

BARBU LAURENȚIU LIVIU

Stimate Domnule Băciuț,

Vă mulțumesc pentru faptul că mi-ați trimis revista ce-o patronați. O eventuală a mea colaborare m-ar onora de bună seamă. Așa că vă trimit câteva materiale. Dacă ele vor fi pe măsura exigenței Dvs. și le veți publica, va fi o bucurie pentru mine.

Cu stimă și considerație,

MARIAN NICOLAE TOMI

Filă deschisă

Ocroțește-mă, Doamne, întărește-mă lin,
Să îmi port încă-o zi cea mai mică din cruci,
și departe de lipsuri, de mizerie și chin,
Să mă mângâi duios, când pe brațe mă duci –

Ocroțește-mă, Doamne, și mă mângâie lin –
Și bătrân dacă sunt, tot copil aș mai fi -
Și prea crud de Te scui și lovesc, Tu, senin,
Învește-mă-n dar, lângă ceilalți copii –

Ocroțește-mă, Doamne, și mă mângâie blând,
Cel mai rău dacă sunt, și când nu Te ascult,
Și când singur rămân, și pustiu, lăcrimând,
Dă-mi din dragostea Ta, cerul tot, nu mai mult. ...

17 septembrie 2009

Cu respect,

JIANU LIVIU-FLORIAN

Un artist fotograf:

Maximilian TOMOZEI

Născut în 1986, la Bistrița.

<http://www.tomozei.com/>

Absolvent de CAP fotografie și FCIL communication visuelle web design (creatie grafica), Paris 2005.

A făcut stagii profesionale la renumite agenții de fotografie pariziene, ca "L'œil publique" și "Tendance Floue".

A expus lucrări în diferite expoziții și happeninguri, printre care «Prague panoramique» și «Itinéraires», fotograf freelancer pentru Digital pro&cie. Lucrează în prezent pentru Laboratoarele Rainbow Color, Paris. A fotografiat la Praga, Veneția, Barcelona, Paris și Jacu Românesc.

Noapte elvețiană

Filles du Calvaire

Pyramide du Louvre

Trista Veneție

Fotografiile de pe prima și ultima copertă a revistei "Vatra veche" aparțin artistului fotograf Maximilian Tomozei.

CE SE VEDE PRIN APARATUL RÖNTGEN

(Urmare din pagina 64)

Mare minune și asemenea mașinărie, zise omul acceptându-și, cu resemnare blândă, soarta dintr-o pușcărie nu pe măsură de blândă. Că de... nu toate lucrurile din lume pot avea plaje cu nisip auriu și femei dezbrăcate de haine și caracter.

Asta n-ar fi nimic dacă ar fi numai atât și tot n-ar fi destulă uimirea uimitoare, că un soț care cam de mulțisor își bănuia nevasta, apelă la minunile și minunățiile vestitului aparat. Toate astea după ce aflase de pățania celui căruia îi găsiseră bijuteriile dosite în dos.

Găsi, în cele din urmă, pe unul ce lucra la aparatul minune. Îl convinse cu greu de bunele lui intenții de a-și verifica ce are consoarta pe dinăuntru.

Se înțelege că plăti gras curiozitatea, mai ales că dorea ca el cu propriile pupile să vadă interiorul neveste-si. Nu se mai pun la socoteală peripețiile suportate până să o convingă pe Saveta (că așa o striga pe numele de alint) să poposească la un asemenea aparat. A fost nevoie chiar de sfaturile „vizionarului” să inventeze o presupusă tuberculoză.

Faptul că Saveta urma să se dezbrace în fața unui alt bărbat îi dădea frisoane. Îi trecu și această angoasă (bine numită cu numele dat de doctori) după a patra sau a cincina cinzeacă de rom cu dulce.

Ce mai, pentru liniștea lui era capabil și de asemenea sacrificiu. Merită!

La ora fixată, în ziua stabilită, se prezentă cu Saveta, după orele de program în fața ușii pe care scria cu litere mari: “Pericol de radiații”, și ceva mai mărunț și decolorat: “Nu intrați!”

Mai trebuia să scrie câine rău și toate lucrurile erau aranjate.

N-au așteptat prea mult că din dosul ușii și-a făcut apariția “vizionarul” cu un șorț imens în față, de parcă era un măcelar.

“Oare o și despică” gândi omul nostru dar își opri gândul la jumătate. Nu că nu ar fi vrut, dar...

Totul a revenit în linie normală, mai puțin decât ai fuma o țigară, deși lui i se păru o veșnicie eternă.

Abia când vizionarul îl chemă înăuntru, îi luă banii (nu puțini), arătându-i o fotografie cu interiorul nevestei se liniști deplin.

Saveta nu avea pe nimeni în interiorul ei.

“Mare minune și cu tehnica asta... Și nici prin cap nu mi-a trecut că te poate liniști un aparat de văzut în oameni. Mai mult să-și facă și chip alb negru...”, gândi cu năduf omul nostru, uitând de taxa pe prostie, pe care tocmai o plătitise.

FERESTRE

CÂND SCRISUL DEVINE CARTE

O întrebare firească adresată unui editor este „De ce tipărește cărți?” Un răspuns la fel de firesc, fără ocolișuri, ar putea fi: „Editarea de cărți e o afacere!” Dar răspunsul acesta nu l-ar putea da foarte mulți editori, pentru că e o afacere doar când intră în rețetă numărul mare de exemplare tipărite, exemplare vândute, rețeaua de difuzare, numele autorilor, calitatea tipăriturilor, promovarea aparițiilor editoriale.

Doar pentru câteva edituri din România editarea de carte aduce profit. Pentru cei mai mulți e doar un exercițiu de supraviețuire, prin care se speră să se recupereze cât mai repede cheltuielile și să rămână un profit, cât de mic, dar profit. Să nu fie editorul în pierdere.

Pentru cele mai multe edituri, tiraje de 500 de exemplare sunt astronomice. Ori sub acest număr de exemplare, la problemele difuzării și recuperării sumelor de la librari, rămân puține speranțe pentru editor, atunci când își asumă el și difuzarea. Dar acest lucru îl preiau autorii, care recurg la toate artificiele, mai mult sau mai puțin ortodoxe, pentru a-și vinde măcar o parte din cărțile tipărite. Pe multe le dăruiesc, mai fac schimb de cărți autorii între ei, ca altădată pionierii timbre, cărți poștale, vederi etc.

Oricum, scriitorul e singurul neplătit în circuitul punerii în circulație a unei cărți. Tipograful e plătit, librarul e plătit, poștașul e plătit, autorul e... „ciordit”. Fiindcă Legea dreptului de autor și a drepturilor conexe, așa cum a fost concepută, e curată literatură de ficțiune. Probabil că a fost scrisă de un scriitor romantic. Ca să nu spun naiv.

De ce se tipăresc, altfel, cărți, dacă ele nu sunt un bussiness? Simplu: „Pentru că se scriu cărți”. Iar cine scrie cărți nu face gimnastica mâinilor și-a minții de dragul menținerii în formă. Mai vrea să și tipărească opurile pe care le născocesc din mintea și din inima sa.

Dar în România, cu excepția unor norocoși, se știu ei!, care reușesc să primească subvenții, sponsorizări etc., cei mai mulți autori scot cărți pe bani proprii. În câteva zeci de exemplare, care ajung, mai toate, la rude, prieteni... Mai rămân poate câteva și pentru cititorul cel de toate zilele, la cel care mai intră în librării, care se interesează de noutăți, care e curios ce mai scriu autorii locali... dacă aceștia cutează să dea librăriilor cărți...

Din păcate, din cauza unor astfel de circumstanțe, pot rămâne pe lângă masa ospățului criticii și cărți care ar merita o altă soartă decât ignorarea din necunoaștere.

Mai salvează, într-o mică măsură, cunoașterea, circulația cărții, tehnologia la zi, cea care promovează cartea în format electronic. Dar cine citește o carte de 300 pagini pe monitorul calculatorului/ laptopului? Nu sunt mulți îndrăzneți, curajoși sau măcar rezistenți la un astfel de supliciu.

Dar editorii nu disperă, nici autorii, nici cărțile lor. Cu toții mai speră că mai rămâne o rază care să lumineze cărțile lor, ca să fie văzute de cititori, ca să fie citite.

O carte necitită e mai tristă decât un om trist.

Cititți, citiți, citiți, nu e vremea de irosit viața cu telecomanda în mână. Încă nu e totul pierdut!

NICOLAE BĂCIUȚ

Album

Vernisaj la Galeria "Cuvântul liber" – Nicolae Băciuț, Lazăr Lădariu, Gavril Țiru, Mariana Cristescu, Vasile Mureșan

Vernisaj la Galeria "Muzeul de Istorie", Sighișoara: Vasile Mureșan, Călin Pop, Adriana Antih, Nicolae Băciuț

Nicolae Băciuț, Lucian Vasiliu, Aurel Rău, Liviu Antonesei, Daniel Corbu - în anii '80

Ziua de naștere a Marianeii Cristescu - înconjurată de Marius Pașcan, Ioana Florea, Doru Borșan, Lazăr Lădariu, Anca Sin, Mihai Sin

Scriitori la Tescani, La Casa Enescu, participanți la Festivalul Internațional de Poezie Avangarda XXII, septembrie 2009

Final de concurs literar, « Floarea de cireș », Târgu-Mureș, 2009, la concluzii

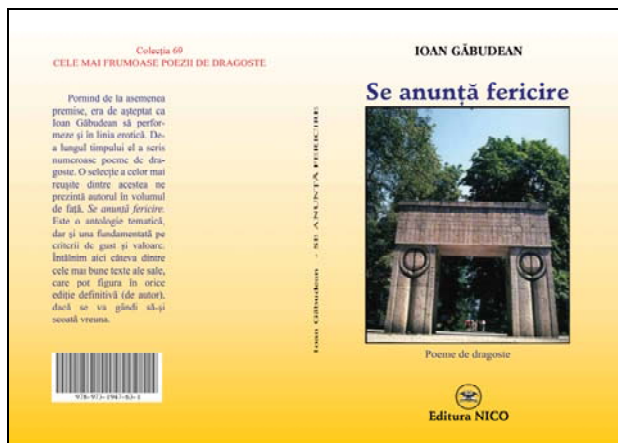
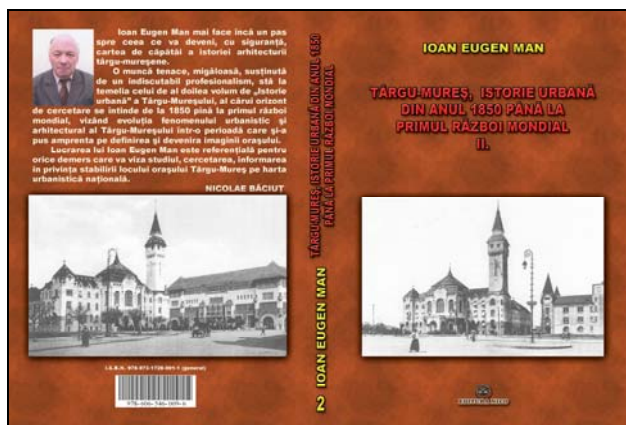
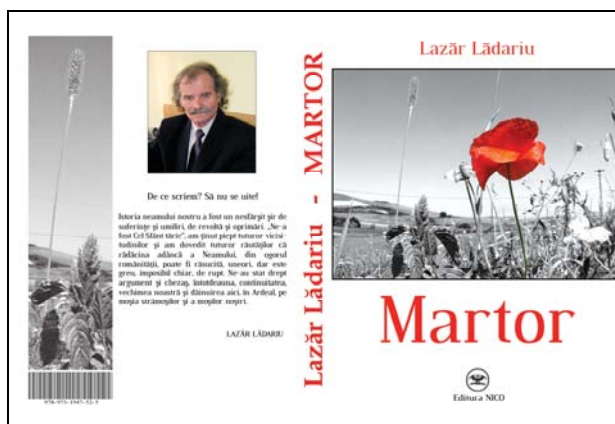

La Nürnberg, în 2008, Aurel Rău, Olimpia Pop, Daniel Renon, Nicolae Băciuț, Cornel Cotuțiu, Mircea Măluț

Întâlnire literară la Hodac : Nicolae Băciuț, Valentin Marica, Dimitrie Poptămaș, Lazăr Lădariu, Claudia Ștravca, Liliana Moldovan

AUTORI MUREȘENI

SUMAR 11/2009

Ocean întors: Romulus Guga, sfidând timpul, Maria Cogălniceanu/2

Vatra veche dialog cu Dan Hăulică, Valentin Marica /3

Ion Vlad – 80, Gh. Pop/7
Regăsiri, Simona Tamas/8

Cronica literară
Eternul feminin pre versuri tocmit, Elena M. Cîmpan/9
Stan V. Cristea, Constantin Noica – repere biobibliografice, Lucian Gruia/10

Voci din Basarabia – Emilian Galaicu Păun sau utopia cărții, Adrian Dinu Rachieru/11
Poeme de Emilian Galaicu Păun/13

Starea prozei, Purcelul, Marian Nicolae Tomi/14
Poeme de Anica Facina/17

Filtre, Gândaci și mașini de spălat poezie, Valeria Manta Tăicuțu/18
Uliță spre cer sau urcușul spre lumină, Mioara Kozak/19
Ikebane de jad, Imelda Chintă/20
O scurtă epopee a dragostei de Râmnicul ființei: *RĂDĂCINĂ ÎNSTELATĂ*, de Constantin Marafet, Adrian Botetz/22

Pianul, poem de Elena M. Cîmpan/23

Vatra veche dialog cu Baki Ymeri, Monica Mureșan/24

Intrarea sub toamnă, poem de Ștefan Melancu/29
Poeme de Sorin Basangeac/31
In memoriam Darie Magheru, Olga Lascu, Adrian Hamzea/32

Documentele continuității
Monumente de arhitectură, Biserica de piatră Târgu-Mureș, Nicolae Băciuț, Gheorghe Nicolae Șincan/ 35
Între tradiție și globalizare – zona etnofolclorică a Sălajului, Mihaela Rotaru /39
Dimitrie Cantemir și drumul „râmnicului” românesc, Irina Iorga/44
Cernăuți, sfântă cetate, Viorica Petrovici/45

Poeme de Eugen Evu/47
Starea prozei, Căderea Samantei a avut efectul unui seism, Iulian Dămăcuș/48
Povestea limbii române, Ionela van Rees Zota/50
Poeme de Ionela van Rees Zota/50
Mariana Cristescu vă prezintă rubrica... Prietenii mei, poeții internauți: Valentina Becart/51
Dulce harababură, D'ale scrisului, Cleopatra Lorințiu/53
În memorian, Irina Adriana Andone, Gabriela Mocănașu/54
Poeme de Irina Adriana Andone/54
Apă de băut, Peisaj de epocă amară, Darie Ducan/55
Malagambe, Florin Smarandache/56
Literatură și film, Alexandru Jurcan/56
Curier, De la Vatra veche la noua Vatra veche/57

Un artist fotograf, Maximilian Tomozei/60
Când scrisul devine carte, Nicolae Băciuț/61
Album/62
Autori mureșeni/63
Starea prozei, Ion Astalus, Ce se vede prin aparatul Roentgen/64

OCHIUL CICLOPULUI

Maximilian Tomozei – „Pereche” (Paris)

Starea prozei CE SE VEDE PRIN APARATUL RÖNTGEN

Nu-i puțin lucru să ajungi să lucrezi cu o asemenea minunăție de aparat care vede prin om. Câți nu-și doresc să vadă ce-i în cel sau cea de care urmează să-și lege viața, averea și cei ce mai posedă, pe lângă toate acestea, câinele și soacra.

Mai gravă e situația în care abia după ce ți-ai pus „câriga” (un soi de a-i spune

Director de onoare
MIHAI SIN

Redactor-șef adjunct
VALENTIN MARICA

Redactori:

Eugen Axinte, Mariana Cristescu,
Răzvan Ducan, Eugen Evu, Mioara
Kozak, Lazăr Lădăriu, Cristian
Stamatoiu

verighetei) în degetul inelar, sau în cel care se potrivește ca grosime, dacă a mai fost purtată (în buzunarul secret de la pantalonii de purtat ai pretendentului, ce căuta deget pe măsura sau asemănarea de identitate cu degetele „fostei”, ca să nu mai cheltuiască mare lucru impricinatul cu operațiune de strâmtare). În cazul din urmă nu mai ai nevoie de aparat din ăla să vezi în om.

Presupunând că ai reușit să obții calificarea pentru a lucra cu așa ceva, ce nu-i puțin lucru, dacă ai în vedere că cei care acordă **CertIFICATE** văd în om. În concluzie nu te poți sustrage ochiului ager al comisiei (chiar dacă-i formată dintr-un singur om. Că ea de aia-i Comisie de acordare de Certificate!

Nu-i puțin lucru să vezi ce are omul pe dinăuntru, cu bunele și relele lui, cu mobila din dotare, mai mult sau mai puțin propusă la casare. Cine crede că poate să păcălească aparatul se înșeală amar. Nu-i cale de-a face să nu se vadă.

Bunăoară unul, umblător peste granițe, a încercat să ascundă de ochiul vigilent al acestei aparaturi câteva bijuterii din aur, băgându-și-le-n dos. Se gândea la orice dar mai puțin că putea fi controlat și-n locul prin care de obicei iese ceea ce bagi pe gură.

Nedumerirea i-a fost așa de mare încât era să facă pe el. Cum să știe cineva până și numărul inelelor și-ale lăntișoarelor dosite? Cum este posibil acest lucru căna nici cel ce i le-a implantat nu putea preciza câte anume au încăput.

(Fragment din volumul: „Perfuzie la purtător”)

IOAN ASTALUS

(Continuare în pagina 59)

Correspondenți : Bianca Osnaga, Melania Cuc, Elena M. Cîmpan, Iulian Dămăcuș, Darie Ducan, Cleopatra Lorințiu, Ioan Matei, Victor Știr, Claudia Șatravca (Chișinău), Andrei Fischof (Israel), Ionela van Rees-Zota (Germania), Gabriela Mocănașu (Paris), Dwight Luchian-Patton (SUA)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Cuza Vodă nr. 57, România. Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. Copyright©Nicolae Băciuț 2009 *Email : nbaciut@yahoo.com *Adresa redacției: Targu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 * telefon: 0365407700, 0744474258. Materialele nepublicate nu se restituie. Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine exclusiv autorilor.